STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04598

IKH HOB LIB ARUMFORN

Shire Gorshman

Permanent preservation of this book was made possible
by Ben & Sarah Torchinsky
in memory of
"Yosl" Mlotek, a good friend and excellent teacher from long ago

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-04598-5

9780657045982T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT (413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET, AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

ביבליאָטעק פון „סאָוועטיש היימלאַנד" № 12

בײַלאַגע צום זשורנאַל נומ. 12, 1981

הירש גאָרשמאַן

איך האָב ליב אַרומפֿאָרן

פֿאַרלאַג „סאָוועטסקי פּיסאַטעל" • מאָסקווע • 1981

אונטער דער אַלגעמיינער רעדאַקציע
פון אַרן וואַרגעליס

שירע גאָרשמאַן איז געבוירן געוואָרן אין שטעטל קראָק (ליטע) אין 1906. בײַם דער ערשטער וועלט־מילכאָמע עוואַקויִרט געוואָרן מיט דער מישפּאָכע קיין ווילנע און פון דאָרט אין 1924 אַוועקגעפאָרן קיין פּאַלעסטינע. אין 1928 אויסגעוואַנדערט קיין ראַטנפאַרבאַנד און געאַרבעט אין איינער פון די לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָמונעס אין קרים. אין די דרײַסיקער יאָרן אַריבערגעפאָרן קיין מאָסקווע און אָנגעהויבן די ליטעראַרישע טעטיקײַט מיט פאַרעפנטלעכן נאָוועלן אין די צײַטונגען „דער שטערן" און „דער עמעס". אין די פערציקער יאָרן דרוקט זי אירע ווערק אין דער צײַטונג „איינִיקײַט" און אין זאַמלביכער. אין 1948 דערשײַנט אין מאָסקווע איר זאַמלונג נאָוועלן און פאַרצייכענונגען „דער קויעך פון לעבן". אין 1961 איז אין וואַרשע אַרויסגעגעבן געוואָרן איר בוך „33 נאָוועלן". אין 1974 דערשײַנט אין פאַרלאַג „סאָוועטסקי פּיסאַטעל" (מאָסקווע) איר בוך „לעבן און ליכט". ש. גאָרשמאַנס ווערק זײַנען איבערגעזעצט אויף רוסיש. וווינט אין מאָסקווע.

איך גיב זיך אליין א קאָמאַנדירונג

ווער עס טוט גוטס, וועט קיינמאָל קיין חרטה ניט האָבן.

פונעם טעלעפאָן־קלונג האָב איך פון אָנפאַנג גאָרניט פאַרשטאַנען. נאָרוואָס האָט זיך פאַרמאַכט די אויסשטעלונג פון מײַן פאַרשטאָרבענעם מאַן, דעם קינסטלער מענדל גאָרשמאַן. דורכן טרײַבל זײַנען צו מיר געפלויגן אַזעלכע ווערטער, אַז ס'איז מיר ווארעמער געוואָרן.

— איך בין דאָך יִסראָעל שיינמאַנס זון. שוין זשע האָט איר פאַרגעסן יִסראָעל שיינמאַנען?

ס'האָט מיר א קלאַפּ געטאָן אין הארצן. יִסראָעל שיינמאַן פון סאָראָקע! קנאַפּע צוואַנציק יאָר זײַנען מיר אהין געפאָרן און א גאַנצן סאָראָקער זומער האָבן מיר זיך געזען מיט יִסראָעל שיינמאַנען און מיט זײַן ווײַב העניע. העניע האָט זיך מיר שטאַרק פאַרגעדענקט. ביז איצט קלינגט מיר איר קאָל אין די אויערן: „כ'וועל מיך דערהארגענען, און געלערנטע וועלן מײַנע קינדער זײַן". האָב איך דאָך איצטער די געלעגנהייט צו דערוויסן זיך, ווי געלערנט העניעס קינדער זײַנען. און אָט־אָ זיצט טאַקע אווראָם שיינמאַן בא מיר. זייער א כיינעוודיקער יונגערמאַן. ער איז גאָרניט ענלעך אף יִסראָעלן. ער איז ענלעך אף דער מאַמען. איך טו גלײַך א פרעג:

— וואָס טוט איר עפּעס?

— וואָס זאָל איך טאָן, איך בין אן אינזשעניער א בויער, איך קאָן זיך ניט באַקלאָגן. מײַנע שוועסטערלעך געדענקט איר נאָך? זיי זײַנען ביידע עקאָנאָמיסטקעס. מײַן מאַמע, זאָל אונדז נאָר געזונט זײַן, האָט געטאָן וואָס זי האָט געקאָנט. אָבער מיר האָבן פאַרשטאַנען, אז מיר דאַרפן האָבן גוטע אַטעסטאַטן און גוטע דיפּלאָמען. קיין פּאָסילקעלעך מיט קיין פינף־און־צוואַנציקערס וועט מען אונדז ניט שיקן. איר ווייסט דאָך, מײַן טאַטע האָט זײַן גאַנץ לעבן אָפּגעאַרבעט אין א רעמאָנטנע מאַסטער־

סקאיא. איר קענט דאָך מײַן מאמען? גרעט האָט זי געוואשן, און פּאָדלאָגעס האָט זי געשקראבעט בא לײַטן, מיר האָבן זיך געלערנט. און מיר האָבן אלע געהאט גוטע דיפּלאָמען. דער טאטע מיט דער מאמען רעדן דאָך בא אונדז גוט ייִדיש, האָבן זיי מיך אויך אויסגעלערנט.

איך קוק אף אווראָמען, עס געפעלט מיר, וואָס ער האָט אוועקגעשטעלט דעם פּאָרטפעל אף דר'ערד און ניט אפן טיש, ווי אנדערע קולטורעלע געסט. נאָך זײַן אוועקגיין בלײַבט אין צימער א פוסטקײַט. אפילע דער שטול, אף וועלכן ער איז געזעסן, זעט מיר אויס ליידיק.

צוליב גאָרשמאנס אויסשטעלונג בין איך א גאנצן זומער געווען אין מאָסקווע. אין א כוידעש ארום קלינגט ווידער אווראָם.

— דאָס זײַנט איר, שירע גריגאָריעוונע? איר זאָלט נאָר ניט מיינען, אז איך בין א נאכאל, נאָר איך וויל מיט מײַן זון זײַן אין מאָסקווע. ער וויל ווערן א מאָלער. איר זײַנט א היימישע?

— א היימישע, נאָר מײַן גאסטפרײַנטלעכקײַט איז, זעט אויס, געמינערט. אָנבײַסן און וועטשערע מיטן גרעסטן קאָוועד, אָבער ווארמעס, ווי איר פארשטייט...

— ס'האָט ניט קיין באדײַטונג, איך קאָן אליין קאָכן.

אין עטלעכע טעג ארום איז אווראָם מיט זײַן זון וואָווע געקומען. דער נאָמען וואָווע איז ניט זייער צוגעפּאסט פארן באָכער. זײַנע געלע ברעמען זײַנען הארט אפילע אפן קוק. די טיף־גרויע אויגן זײַנען שארף. די געקרײַזלטע האָר שטייען ווי אין א בארשט. ער וואָלט געדארפט האָבן אן אנדער נאָמען. אָבער איך האָב געהאט האנאָע פון אווראָמען, פונעם טאטן. ערשטנס, איז ער טאקע א גוטע באלעבאָסטע, ער האָט געקאָכט ווארמעס, אז יעדע פרוי מעג זיך דאָס ווינטשן. צווייטנס, איז ער א זעלטענער טאטע. אָבער וואָס א טאָג ווײַטער, האָט זיך ארויסגעוויזן, אז וועלוועלע וועט אין קיין מאָלערײַ־אינסטיטוט ניט אָנקומען. וועלוועלע איז ארומגעגאן ווי פארטשאדעט, און אווראָם האָט אים געטרייסט: אז דו וועסט וועלן, וועסטו זײַן וואָס דו ווילסט. נאָר ניט אראָפּלאָזן די נאָז. מיר וועלן קומען צוריק אהיים, וועסטו זיך לערנען פריוואט. צו אכציק יאָר איז דיר נאָך ווײַטלעך. נעם זיך ניט צום הארצן.

אויסמאָלן אלע צערטלעכע ווערטער, דאָס צערטלעכע שווײַגן, די מילדע בליקן, וואָס אווראָם האָט געוואָרפן אפן זון, איז מײַן פען שוואך. אָפּט פלעג איך זיך דערמאָנען טעוויע דעם מילכיקן, וואָס האָט אויסגעטראכט א ניט געשטויגענעם כאָלעם, קעדיי גאָלדע זאָל ניט וועלן לייזערוואָלפן פאר אן איידעם. אווראָם איז געווען ניט נאָר א זעלטענער טאטע. וואָס ווײַטער האָב איך געהאט די געלעגנהײַט זיך צו דערוויסן, אז

ער איז אַ זעלטענער פּריַינט. אַלע מאָל פלעג איך געפינען אַ ריינע שטוב און, וואָס עס איז געווען וויכטיקער פון אַלץ — טרייסט־ווערטער.

— איר דאַרפט זיַין גליקלעך, גיט אַ קוק, וואָס פאַר אַ דערפאָלג די אויסשטעלונג האָט. וויפל מענטשן עס גייען און וואָס מע פאַרשריַיבט אין בוך.

דאָס איז געווען ניט איבערגעטריבן. אָבער די אויסשטעלונג איז אָפּגעלייגט געוואָרן פינף מאָל. זי איז דערעפנט געוואָרן אין יול, ווען די מערהיַיט קינסטלער פאָרן זיך פאַנאַנדער.

אַזוי איז טאַקע געווען. אווראָם און וועלוועלע זיַינען אוועקגעפאָרן מיט דעם, מיט וואָס זיי זיַינען געקומען. אָבער יִסראָעל שיינמאַנס זון, אווראָם, איז ניט פון די יענע, וואָס פאָרן אוועק אָן אַ זיַי־געזונט. אַלע אָוונט האָט ער מיר געקלונגען פון קעשענעוו. געוואָלט וויסן, צי איך קאָך שוין מיטיק פאַר זיך און ווי איך פיל זיך. נאָך אַ קלייניקײַט האָט אים געלופּעט: ווען נעם איך אַ בילעט צו פאָרן קיין קעשענעוו. אַ מענטש קלינגט אַלע טאָג פון קעשענעוו, ער ברענגט זיך אַזוי אויס! ווי קאָן מען בליַיבן גליַיכגילטיק? פאָר איך מיר נאָך גאָרשמאַנס אויסשטעלונג צו אווראָמען צוגאַסט.

דער וועטער איז פּרעכטיק. ווי די הימלען וואָלטן געוווּסט, אַז איך בין אַ גאַנצן זומער געזעסן אין מאָסקווע. דער באַן גייט, אָבער איך ליג. איך בין נאָך אין דער עקספּאָזיציע. איך בין בא די סטענדן מיט די איליוסטראַציעס צו מענדעלע מויכער־ספאָרים. אָף די וואַגאָן־ווענטלעך זע איך די אַקוואַרעלן. ניט אַזוי לאַנג איז דער וועג פון מאָסקווע ביז קעשענעוו. ס'האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז דער באַן איז נאָך ניט שטיין געבליבן, און אווראָם איז שוין אין וואַגאָן. זיַין קאָל איז אַזוי ווייך, ווי ער וואָלט גערעדט צו אַ קרויווע:

— גוט, מאָלאָדיעץ.

ווען מיר גייען אַרויס פון וואַגאָן, פאַרשטיי איך גליַיך, אַז די פרוי מיטן בוקעט איז אווראָמס פרוי. דער שוואַרצכיינעוודיקער באָכער מיט בלויע קאָרן־בלימלעך איז ראַפּיק, וואָלאָדיעס ברודער. זיי זיַינען דאָך אַ צווילינג — ראַפּיק איז עלטער מיט דריַי מינוט. אין אַ קורצער וויַילע אַרום בין איך שוין בא אווראָמען אין שטוב. קימאַט צוויי וואָכן בין איך בא זיי אָפּגעווען. איך האָב אָפט געטראַכט, אַז ווען גאָט זאָל האָבן צען קעפּ, און איך זאָל דערצו נאָך וויסן זיַין אַדרעס, וואָלט איך אים אויסגעדריקט דעם גרעסטן דאַנק, וואָס ער האָט צונויפגעפירט אַזאַ זיווג. גאַנצע טעג זיַינען זיי אָף דער אַרבעט, וויַיל אווראָמס פרוי איז אויך אַן

אינזשעניער און א בויער. ראפיק לערנט זיך אין טעכניקום און ער אַרבעט. קומט אויס, אַז די סאמע פרײַע מענטשן זײַנען וואָווע און איך. נאָר זאָגן וועגן וואָוען, אַז ער איז א פרײַער מענטש, איז א ביסל אויבערפלעכלעך. אינדערפרי צייכנט ער. דערנאָך לייענט ער. אלע ווײַלע גייט ער אַרײַן צו מיר אין צימערל און לייענט מיר עפּעס פון גאָגאָלן. דערבײַ אנטשולדיקט ער זיך און פרעגט מיך, צי ער האָט מיר ניט געשטערט. ס'טרעפט, אַז איך כאַפּ א קוק, ווי ער גייט צו צום קיך־אַלמער און וואַרפט אַרײַן א ציגעלע צוקער אין מויל. דערנאָך שטעלט ער אַוועק א פּלאַסטינקע מיט טשײַקאָווסקיס ערשטן קאָנצערט, זעצט זיך אין גרויסן שטול, וואָס ווערט אַף באַנאַכט א בעט, לייגט צונויף די הענט אַף די קני, בייגט זיך אײַן זייער נידעריק און בלײַבט אַזוי פאַרשטאַרט, רירט ניט מיט קיין גליד. עס טרעפט, אַז איך פרעג:

— איר שלאָפט?

— וואָס אײַך קאָן אײַנפאַלן? אַז מע הערט טשײַקאָווסקין כאַפּט מען זיך אויף, ניט מע שלאָפט.

אַזוי פאַרברענג איך די ערשטע עטלעכע טעג בא וואָוראָמען מיט סאָרען.

עס קומט א טאָג, ווען איך האָב בעדייע א קוק צו טאָן קעשענעוו.

— וווּהין גייט איר? — מאַכט צו מיר וועלוועלע. — אויב איר ווילט, וועל איך אײַך באַגלייטן. קעשענעוו קען איך בעסער ווי מײַן צימער.

אַזוי ווערט וועלוועלע מײַן טשיטשעראָנע. ער גייט מיט מיר צו יעכיעל שרײַבמאַנען. פאַרשטייט זיך, אַז איך לייען דאָרטן א דערציילונג. שרײַבמאַן הערט זייער אויפמערקזאַם און כאַזערט עטלעכע מאָל איבער אויסדריקלעך: — „איך וואָלט עס אַזוי ניט געשריבן". איך פאַרשטיי, אַז ער וואָלט עס אָנגעשריבן בעסער. אָבער דער גוטער מאַלעך פליט צו קיינעם ניט אַרײַן אָפּט. פון דעם האָב איך האַרצווייטעק. אין גאַס זאָגט צו מיר וואָווע:

— דעם שרײַבער איז ניט געפעלן געוואָרן אײַער דערציילונג.

— פונוואַנען ווייסט איר דאָס, איר פאַרשטייט דאָך ניט קיין יידיש.

— כ'האָב דאָס דערפילט.

פון שרײַבמאַנען פאָרן מיר אַף ניאַגי־גאַס. ניאַגי איז געווען א מאָלדאַווישער קאָמפּאָזיטאָר, נאָר כוץ אים זײַנען דאָ נאָך גאַסן אַף גלינקאַס, טשײַקאָווסקיס און באָראָדינס נאָמען. אַף ניאַגי ווינט בערטע און וואָראָם שוואַרץ. דאָס זײַנען מײַנע לאַנגיאָריקע באַקאַנטע. איצטער זײַנען זיי שוין היפּש באַיאָרט, און איך ווייס ניט, פאַרוואָס זיי דערמאָנען מיר אין די „אַלטמאָדישע פּריצים". דאָס מאָל האָט מיר ניט אָפּגע־

גליקט. מע האָט פּונקט פאַריכט דעם דאַך בא זיי. האַמערס האָבן געקלאַפּט, פון סופיט זײַנען געפאַלן שטיקער קאַלך, פונדעסטוועגן האָט אווראָם מיר געגעבן אַלערליי פאַרמאַקאָלאָגישע אײַיצעס, ווײַל ער איז א באַהאַוונטער אין די איניאַנים.

צוויי וואָכן בין איך געוועזן בא אווראָמען מיט סאָרען. די גאַנצע צײַט האָב איך זיך געפרייט, וואָס אווראָם איז ניט נאָר א זעלטענער פרײַנט, אויך א זעלטענער מאַן. וועגן א טאַטע איז דאָך אָפּגערעדט. אַלע טאָג קומט ער פון דער אַרבעט מיט צוויי געפּאַקטע טאָרבעס, אָף וועלכע עס זײַנען אָנגעמאָלט שרעקלעכע מענטשן. זונטיק האָט סאָרע געבאַקן א לעקעך, אווראָם האָט געשאַטקעוועט קרויט, געריבן מערן פאַר דער קרויט, ניט פאַרגעסן אַרײַנצולייגן עפּל, עס אַרײַנגעפּאַקט אין א קליין פּעסעלע, אַרויסגעקײַקלט אָפּן באַלקאָן, אײַנגעקוטעט דאָס פּעסעלע מיט וואַטניקעס, די זון זאָל עס ניט קאָנען אָנוואַרעמען, ווײַל דער וועטער איז געווען וואַרעם און פּרעכטיק. אויסגעבאַקן דעם לעקעך, מאַכט צו מיר סאָרע:

— הײַנט זאָלט איר אין ערגעץ ניט אַוועקגיין. הײַנט האָבן מיר געסט.

— אויב איר האָט אין זינען מעכאַבעד צו זײַן מיט מיר אײַערע געסט, גיי איך גלײַך אַוועק פון שטוב.

— איר וועט מיר עס ניט טאָן. צווישן די געסט וועט זײַן מײַן ברודער.

ס׳איז נאָך ניט צוגעפאַלן דער אָוונט, ווי דער ערשטער גאַסט איז שוין געקומען. דאָס איז געווען א הויכער מאַנצבל פון א יאָר עטלעכע און פערציק, ער האָט זיך אַוועקגעזעצט, אויסגעשטרעקט די לאַנגע פיס, דערציילט א פּאָר אַנעקדאָטן, געלאָזט וויסן, אַז ער איז א פּראָגראַמיסט, דערנאָך מיט אַלע אײַנצלהײַטן דערציילט, ווי זײַן ווײַב מאַכט א טראַנסערוואַלער טאָרט. אינגיכן איז געקומען סאָרעס ברודער מיט זײַן פרוי. סאָרעס ברודער איז א באַוווסטער פיזיקער. ער האָט דערציילט א סאַך טשיקאַווע זאַכן. כ׳האָב ניט געוואָלט, און פונדעסטוועגן דורכגעלייענט א דערציילונג.

אין איינעם א טאָג קלינגט אווראָמס שוועסטער ליובאָטשקע, איך זאָל קומען, ווײַל זי מאַכט האָלובצעס. דאָס איז מאַמעש אַן אומגליק. ווי מע גייט אַרײַן אין שטוב, הייבט זיך אָן דער פרעס. איך געדענק ליובאָטשקען, ווען זי איז געגאַנגען לערנען אין דריטן קלאַס. זי האָט געהאַט צוויי שטײַפע פאַרפלאָכטענע צעפּלעך און א טאָרבעטשקע, וואָס העניע

האָט איר אופגעגייט פון אַן אַלטן האַנטעך. איצט איז עס א כּיינעוודיקע ליכטיקע פרוי. זי איז אָף דער צײַט. כ'האָב אײַך שיר ניט פאַרגעסן צו זאָגן, אַז באַ ליובען זײַנען צוגאַסט אירע טאַטע־מאַמע — יִסראָעל און העניע. פאַרשטייט זיך, אַז העניע האָט געגוּג אַרבעט, אָבער פונדעסט־וועגן געפינט זי צײַט אויסצוגיסן אירע ווונטשן:

— ווען ער, אין הימל, העלפט מיר שוין און מײַן ליובאָטשקע איז פון דער זײַט מיטן קינד אָף די הענט, וואָלט איך זיך מעכײַע געווען...

און צו יִסראָעלן:

— הער זיך צו, מײַן מאַן, נעם אַראָפּ דאָס געפּעס פונעם טיש, עס וועט דיר ניט פאַרשאַטן!

יִסראָעל טראָגט די טעלער און טוט א זאָג צו דער טאָכטער:

— ליובע מײַנע, לייג זיך צו, קיינער וועט אָף דיר קיין פאַריבל ניט האָבן. פאָלג מיך. דער, וואָס איז מיט דיר, איז שוין פאַרמאַטערט...

קוקן אָף יִסראָעל שיינמאַנען איז ניט קיין קלענערער פאַרגעניגן, ווי אָף אווראָמען. ער איז ווּקסיק. זײַן גראָווע טשופּרינע איז געדיכט. דאָס פּאָנעם פריש, קוקט טאַקע אָף אים העניע, שאָקלט מיטן קאָפּ און מאַכט צו מיר:

— איר מעגט אײַך קוקן אָף מײַן יִסראָעלן וויפל איר ווילט, אָבער פונדעסטוועגן קוקט בעסער אָף מיר.

מיר האָבן געגעסן האָלובצעס, געטרונקען ווישניק און צוגעווונטשן, עס זאָל זײַן גוט דעם גאַנצן פאָלק, און ליובען מיט איר מאַן אויך. אָף מאָרגן, ווי אַלע טאָג, שפּאַציר איך מיר מיט וועלוועלען איבער קעשע־נעוו, און ווידער גייען מיר אַרײַן צו שרײַבמאַנען. איך וואַרט, אַז שרײַב־מאַן זאָל שוין אָנהייבן דערציילן, ווי זײַן מאַמע רעדט. ער דערציילט עס אַזוי קאָלאָריטפול, ס'איז א כּיעס אין די גלידער. נאָר דאָס מאָל איז, צום באַדויערן, קלאָגעדיק. שרײַבמאַנס מאַמע איז אוועקגעריסן געוואָרן, און ער איז זייער פאַרומערט און פאַרצאָרנט.

א הויכער הימל, קלאָרע דורכזיכטיקע ווײַטן. ווײַנגערטנער און ווײַנגערטנער. וווּ־ניט־ווּ עפּל־סעדער. עס זײַנען פאַראַן אַזעלכע סעדער, ווּ די ביימער זײַנען קימאַט אָן צווײַגן. אָט שטייט א נידעריקער שטאַם, געציילטע עטלעכע צווײַגן אָף אים, און די צווײַגן ברעכן זיך מאַמעש פון דער גערעטעניש. דערנאָך האָב איך זיך דערוווּסט, אַז דאָס איז א נײַער אויפן פון פלאַנצן סעדער. די דערפער, וואָס מיר פאָרן דורך, זײַנען היימלעך, די שטיבער זײַנען נײַע, די ווענט פון דרויסן זײַנען געמאָלט מיט בלומען און זון־רויזן. די טאָפּאָלן, וואָס וואַקסן פון ביידע זײַטן וועג.

האָבן זיך קימאַט פֿאַרײניקט, און ערטערווײַז דעקן זײ איבער דעם וועג ווי אַ גרין געצעלט.

סאָראָקע מײַד איך דאָס מאָל אויס. כאָטש דאָס דאָרף טריפּאָוצע איז ניט ווײַט פֿון סאָראָקע. איבערן דאָזיקן דאָרף ברומען ווילדע טויבן, און די פֿרוכטן פֿון די סעדער זײַנען נאָך ניט אַראָפּגענומען. דאָרטן, בײַ אַנעטען, איז גאָרשמאַן אַלע מאָל אײַנגעשטאַנען. אין דער קאַסע־מאַרע, אין שיינעם צימער, וווּ די באַלעבאָסטע האָט אײַנגעאָרדנט גאָרשמאַנען, האָב איך באַמערקט, אַז דער טיש איז געווען פֿאַרשפּרייט מיט אַ געלן זײַדענעם טאַלעס מיט העל־בלויע פּאַסן בײַ די ראַנדן. אויף דער פֿענצטער־ברעט זײַנען געשטאַנען מעשענע לײַכטער. אויף די פּאָליטשקעס האָב איך דערזען עטלעכע בעכערס און אַ זאַלץ־מעסטעלע, אויף וועלכע עס איז געווען אויסגעקריצט „קאָשער לעפּייסעך". נאָר אומבאַגרײַפֿלעכער פֿון אַלץ זײַנען געווען עטלעכע פֿאָטאָגראַפֿיעס פֿון יונגע מיידלעך, צוגענאָגלטע צו די טאַפּעטן. גאָרשמאַן, אָלעווהאַשאָלעם, האָט זײ אַראָפּגענומען, און מיר האָבן זיך איבערצײַגט, אַז מיר האָבן קיין טאָעס ניט געהאַט...

דאָס אַלץ האָט געצאַפּלט אין מײַן זיקאָרן. און דאָס האָט מיך איצט, אין יאָרן אַרום, אַוועקגעפֿירט קיין טריפּאָוצע.

יאָ, אַוואַדע שטייט זיך טריפּאָוצע ווי געווען. אַ סאַך נײַע שטיבער מיט פֿאַרגלאָזטע גאַנעקעס. אַנעטעס שטוב שטייט אויך, שטייט ווי געווען. איך גײ אַרײַן אין הויף, אַ הונט רײַסט זיך פֿון קייט, אַ פֿרוי באַווײַזט זיך. זי שטעלט זיך לעבן מיר און ס'ווערט מיר קלאָר, אַז זי וויל ניט, איך זאָל אַרײַנגיין אין שטוב. אָבער איך בין ניט פֿון די, וואָס מע לאָזט ניט. איך וואַרט ניט אויף קיין אײַנלאַדונג. איך זאָג צו איר:

— אַנעטע פּעטראָוונאַ איז אײַער מאַמע?

— אַנעטע פּעטראָוונאַ איז שוין געשטאָרבן.

— אָבער איך דאַרף אַרײַנגיין. איך בין דאָ אײַנגעשטאַנען מיט עטלעכע יאָר צוריק.

געזאָגט און געטאָן. אויפֿן פֿענצטער־ברעט שטייען, ווי אַמאָל, די לײַכטער, קיין בעכערס זע איך ניט. נאָר דאָס זאַלץ־מעסטעלע שטייט אויפֿן גרינעם פּליושענעם טישטעך, מיט וועלכן דער טיש איז פֿאַרשפּרייט. די פֿאָטאָגראַפֿיעס הענגען, ווי אַמאָל.

— אויף וואָס האַלט איר די פֿאָטאָגראַפֿיעס, זײ זײַנען דאָך ניט אײַערע קרויווים?

— ווײַבאַלד די מאַמע האָט זײ אויפֿגעהאַנגען, זאָלן זײ הענגען.

איך פֿאַרזאַם זיך דאָ ניט לאַנג. דער וועג פֿון טריפּאָוצע איז זייער אָנגענעם. רעכטס — דער דניעסטער, לינקס — די הויכע, ווײַסע קרײַד־

בערג, די בערג זײַנען נאַקעט, אָבער די זון שײַנט. דער הימל איז בלוי, פֿאַר מײַנע אויגן — די וואַנט מיט די פֿאָטאָגראַפֿיעס. איך גיי, ווי אין אַן אומגעדאַכטן כאָלעם.

געקומען קיין לוואָוו, שטיי איך אין ריי נאָך אַ טאַקסי און הער פּלוצעם אַ האַרצרײַסנדיק געשריי. „שירע גריגאָריעוונע!" — שרײַט ליזען. איך בין זיך אַליין מעקאַנע. ווײַל ווי נאָר איך האָב איבערגעלייענט אינעם צענטן נומער „סאָוועטיש היימלאַנד" פֿאַרן 1973־טן זײַן ווערק „גרינע מאַציייוועס, וואָס שווײַגט איר?", האָט מיך באַהערשט אַן אומרו. די דערציילונג איז ניט געווען ענלעך צו די, וואָס זײַנען שוין געדרוקט געוואָרן אויף דער טעמע. כ'האָב איבערגעלייענט אין דער דערציילונג אַזוינע ווערטער: „ניין, ניט געווען, ס'איז דאָ ניט געווען קיין פּאַרק, ער געדענקט עס גאַנץ גוט, קיין ביימער זײַנען ניט געווען. דאָ זײַנען געווען שטיבער, פֿון דאָר־דוירעס זײַנען דאָ געשטאַנען שטיבער. אין די שטיבער האָבן געלעבט מענטשן. געלעבט און געפֿרייט זיך, געפּרייט זיך און געליטן, איז פֿונוואַנען האָבן זיך גענומען ביימער? און וווּהין האָבן זיך אַהינגעטאָן די שטיבער? די שטיבער מיט די פֿריילעכע און אומרויִקע מענטשן". אָט דער קליינער אַבזאַץ מאַכט קלאָר, אַז דאָס, וואָס איז געווען, איז פֿאַרשוווּנדן אויף אייביק, און מיר זײַנען קינדער פֿון אַ געקוילעט פֿאָלק. און ווידעראַמאָל אַ ציטאַטע: „און דער הימל איז נאַס, און דער הימל איז נידעריק און פֿאַרגרויט. זעט אויס דער פּאַרק, ווי אַ גרינע זעונג צווישן שטיינערנע נאַקעטע ווענט". גלײַך ווי איך האָב איבערגעלייענט „גרינע מאַציייוועס", האָב איך געהאַט אַ סאַך סימאָנים, אַז ליזען דער שרײַבער הייבט ערשט איצט אָן, אָבער ער הייבט אָן אייגנאַרטיק. און דאָס איז דער בוילעטסטער סימען פֿון באַגאַבטקײַט.

קורץ גערעדט, איך בין אין לוואָוו און איך קוק זיך צו, ווי עס געהער צו זײַן, צו ליזענען. ער איז ניט וווּקסיק. יאָדערדיק. אויפֿן פּאָנעם הערשן זײַנע בלויע אויגן. פֿון זיי קומט אַרויס גינציקײַט און אַזאַ צוגעלאָזטקײַט, אַז עס ווערט אַזש אומבאַקוועם. ער פֿירט מיך אַוועק צום האָטעל „לוויוו". דער הויפּט־בוכהאַלטער פֿון האָטעל, יאַקאָוו סעמיאָנאָוויטש גערשקאָוויטש, איז ליזענס אַ נאָענטער באַקאַנטער. איך האָב אַ גוטן צימער. אינדערפֿרי, אַזייגער האַלב נײַן, קלינגט ליזען. ער דאַרף דרינגענד וויסן, ווי איך פֿיל זיך, צי איך האָב שוין געפֿרישטיקט. אויב איך בין אַ געפֿרישטיקטע, איז ער אין עטלעכע מינוט אַרום דאָ. מיר גייען אָנקוקן די שטאָט. די שטאָט איז וווּנדערלעך. זי פֿאַרנעמט אַ גרויסן שטעטך. דער אײַזנבאַן־וואָקזאַל, וועלכן ס'האָט אויסגעבויט דער אַרכי־

טעקטאָר סאַדלאָווסקי, איז מאָנומענטאַל. די קאָלאָנעס זײַנען פּראָפּאָרציאָנעל צו דער געבײַדע, אַלץ איז מאָנומענטאַל, און אײנצײַטיק האָט מען אַן אײַנדרוק, אַז עס איז זײער גרינג און לופטיק. אױף מאָרגן גײ איך צום מאַרק־פּלאַץ. דאָ זײַנען פֿאַראַן אוניקאַלע אַרכיטעקטור־דענקמעלער און סקולפּטורן. נעפּטון שטײט אין ליכט און ראַכוועס. אַדאָניס און די געטן פֿון יאַגד דאַנאַיאַ שטײען אַזױ, גלײַך זײ פֿאַרברענגען דאָ די צײַט און פֿירן אַ שמועס. זײ האַרמאָנירן צו דער אורבאַניק. מיר דוכט, אַז אָט שפּאַנען זײ גאָר אַוועק צום ראָטהױז. די גאַנצע צײַט טוט מיר װײ דער נאַקן, װײַל איך האַלט פֿאַריסן דעם קאָפּ. לוואָוו איז אַ שטאָט אַ מוזײ. אַ סאַך אַרכיטעקטור־דענקמעלער. די פֿאַרשײדענע קאַריאַטידעס זײַנען פֿונקציאָנעל און געזעצמעסיק, דאָס הױז נומער זעקס, לעבן מאַרק, וואָס פּעטראָ באַרבאָנו האָט געבױט, איז פּרעכטיק. טאָג־אײַן, טאָג־אױס גײ איך איבער די גאַסן. איך װײס, אַז אין לעמבערג האָבן געלעבט אַ סאַך ייִדן. דאָ איז געװען אַ ישיבֿה, אַ סאַך באָטעמעדראָשים, געװען אַ װוּנדערלעכע רעװאָלוציאָנערע יוגנט. צו אַ סאַך געבײַדעס זײַנען צוגעקלאַפּט מירמל־טאָװלען מיט ייִדישע אױסיִעס. ליזען פֿאַרשפּאָרט מיר צו דערצײלן, װאָס פֿאַר אַ ייִדישער קיבוץ לעמבערג איז געװען. ער פֿירט מיך צו דער גאַס אױף נאַפּטאָלע באָטווינס נאָמען. דערנאָך גײען מיר אין אַפּטײק־מוזײ, װוּ עס הערשט מיטלאַלטער. גרױסע שטײנערנע שטױסלען מיט שװערע טוקאַטשעס. שװערע געװיכטער. איך און ליזען זײַנען די אײנציקע באַזוכער. דאָ איז שטיל און געמיטלעך.

איך שלאָג „יאַדאַכעס" מיטן באַדינער פֿונעם האָטעל. ער לאָזט מיך אַרױס נאָך האַלבער נאַכט און לאָזט מיך אַרײַן באַגינען. איך גײ איבער די גאַסן, און מיר דוכט זיך, אַז איך זע דאָ פֿיל ייִדן אין לאַנגע קאַפּאָטעס און אין װײַסע שקאַרפּעטקעס, רײַכע סאָכרים אין שײנע אָנצוגן און װײכע היט. אין די נעכט שטעל איך מיר פֿאָר זײער בױלעט, װי עס גאַנװעט זיך איבער די גאַסן די רעװאָלוציאָנערע יוגנט, װאָס קלעפּט אױס אַנטיצאַרישע פֿלוגבלעטלעך. אַזױ פֿאַרברענג איך אין לװאָװ.

איך בין פֿאַרגאַפֿט פֿון דער האָרעװאַניע, װאָס ליזען האָט אופֿגעטאָן. ער האָט זיך צונױפֿגעשטעלט אַן אײגענעם ייִדישן װערטערבוך און אַ בוך פֿון סינאָנימען.

ס'װאָלט מיר שױן געװען גענוג, אָבער ליזען מײנט, אַז איך מוז מיך אומבאַדינגט באַקאַנען מיט דאַרכאָװסקין. אין דאַרכאָװסקיס דירע איז זיך מאַמעש ניטאָ װוּ אַ דרײ צו טאָן. די גאַנצע שטוב איז אָנגעפּראָפּט מיט האָלץ־שניצערײַ, מיט אַלערלײ װאָרצל־אױסאַרבעטונגען. דער מײַסטער װיל מיר שענקען אַ טײַך־מײדל, נאָר דאָס איז זײער אַ גרױסע אַרבעט,

ווי וועל איך זיך מיט דעם אריַינפּאקן אין וואגאָן? שענקט ער מיר א קיידער מיט א רעבן, מיט ייִנגעלעך. דאָס איז זייער א כיינעוודיקער האָלץ־שניץ. כוץ דעם, באגייט זיך ניט אָן עסן. אלערליי אייגענע מאש־קעס פון יאגעדעס, אייגן געפּרעגלט פלייש מיט אלערליי געווירצן. נאָר פּלוצעם ווערט וויגדער לוואָוויטש נעלעם, און אקוראט אזוי אומדערוואַרט דערשייַנט ער אין מיליטערישע בגאָדים. אפן יאם־קיטל זייַנען אזויפיל אָרדענס און מעדאלן, אז ס'איז ניטאָ קיין אָרט פאר א שפּילקע־קעפּל. וויגדער לוואָוויטשעס ווייַב ברענגט נאָך א קאָרטיק און שפּיליעט אים צו דעם מאן אפן לענד. ווייַזט זיך ארויס, אז דארכאָווסקי האָט אָפּגעדינט אין מיליטער העכער 25 יאָר. ער האָט דורכגעמאכט די מילכאָמע און איז נאָך איצטער פול מיט לעבנסלוסט און מיט ענערגיע.

דער מאָלער סעמיאָן גרוזבערג איז אויך אומגעגאנגען מיט מיר איבער דער שטאָט. מיר זייַנען געווען אין לענין־מוזיי, וועלכער געפינט זיך אין א פּראכטפולער געבייַדע. אין אטעליע בא סעמיאָנען בין איך אויך געווען. כ'האָב געזען א סאך ארבעטן, דאָס האָט מיך שוין ניט אזוי גע־וווּנדערט, ווייַל ניט דאָס ערשטע מאָל זע איך אן אטעליע בא קינסטלער.

נאָר אָט בין איך שוין די לעצטע טעג אין לוואָוו. ליזען האָט אלץ אין זינען. צי האָב איך זיך צערעכנט מיטן האָטעל און ווו ליגט בא מיר דער באן־בילעט? ער באגלייט מיך צום באן. איך קוק דורכן פענצטער און זע, ווי ער גייט צווישן א גרויסן אוילעם...

■

מאָסקווער עטיודן

א פאַרדינסטפולער בויער

מאַמעש לעבן דער רעדאַקציע פון „סאָוועטיש היימלאַנד״, אויף טשיסטי עפּרודי, וווינט עמאַנויִל יונאָוויטש מיט זײַן פרוי יעלענע אַבעזגאַוז. אַ גאַנץ לעבן וווינען זיי אין דער קאָמונאַלער דירה אין צוויי ניט קיין גרויסע צימערן, ווו דאָס סאַמע בעקאָוועדיקע אָרט פאַרנעמען סטעלאַזשן מיט ביכער. עמאַנויִל מאַרקאָוויטש וואָלט זיכער געקאָנט האָבן אַ באַזונדערע דירה. ער איז אַ באַוווּסטער בויער, אַן אינזשעניער, נאָר ער זאָגט וועגן דעם אַליין: „איך האָב ניט קיין צײַט זיך צו פּאַקן, מיר איז דאָ אויך גוט״.

יעלענע מאַיסייעוונאַ איז אַלע מאָל מאַסקים מיטן מאַן. כאָטש זי איז אַ געבילדעטע, קען שפּראַכן, איז געווען אַ לערערן פון פיזיק אין אוניווערסיטעט ביז דער פּענסיע, רוקט זי קיינמאָל ניט אַרויס איר מיינונג פאָרויס. אַ גאַנץ לעבן איז עמאַנויִל מאַרקאָוויטש אַרומגעפאָרן. שווער אָנצורופן כאָטש איין טעקסטיל־אונטערנעמונג, וואָס איז זיך באַגאַנגען אָן זײַן פּראָיעקט. אין מילכאָמע־צײַט האָט ער געבויט די פאַרפעסטיקונגען אַרום מאָסקווע. ביז דער מילכאָמע האָט ער געבויט פאַרשיידענע געבײַען אין איוואַנאָווע, אין סאַראַטאָוו, אין באַרנאַול, און אַפילו אין טערקײַ. גאָר זעלטן נעמט ער אַ ביולעטען, אַפילו איצטער. ער אַרבעט אין מיטישטשי, אין אַ פּראָיעקט־אינסטיטוט. אַלע טאָג פאָרט ער אַהין, פאַרשפּעטיקט קיינמאָל אויף קיין איין מינוט ניט, אַזוי אַז אַ סך מיטאַרבעטער זײַנע קאָנטראָלירן די זייגערס, ווען ער קומט צו דער אַרבעט. אין שטוב הערט מען פון אים קיין פאַרע ניט. דער זון, די שנור, צוויי אייניקלעך זײַנען געוואַקסן אין די צוויי צימערן. יעלענע מאָיסייעוונאַ האָט געהאַט אויף שיסל און אויף טעלער, נאָר ווען עמאַנויִל מאַרקאָוויטש איז אַרײַנגעגאַנגען אין שטוב און זיך געזעצט אין טיפן ברייטן שטול, איז געוואָרן שטיל, אַפילו די פּיצינקע האָבן געוווּסט, אַז דער זיידע וועט איצטער דרעמלען. אַ האַלבע שעה איז אין שטוב אַ טויטע שטילקײַט. אַז ער עפנט די אויגן, איז אַלץ גרייט אויפן טיש.

דער סאמע גרויסארטיקער טיש ווערט געגרייט שאבעס. שאבעס קומט דער זון, ס׳קומט דאָס כאסענע געהאטע אייניקל מיט דער פרוי, עס קומט דאָס אייניקל, וואָס לערנט זיך נאָך אין מעדיציץ־אינסטיטוט, און אומבאדינגט אַ צוויי־דרײַ באקאנטע. דער טיש איז אָנגעפּיקעוועט. עס ווערטלט זיך עמאנויִל מארקאָוויטש. ער זאָגט, אז ווען ער איז געווען אין ענגלאנד, האָט ער זיך אלע מאָל געוווּנדערט: די פּאָליצעס אין די קראָמען זײַנען אָנגעפּיקעוועט, און אז דו גייסט ארײַן אין שטוב, גיט מען דיר קאָפּע און אין בעסטן פאל א צוויי־דרײַ קיכעלעך. יעלענע מאָי־סייעוונא שמייכלט, אירע שווארצע אויגן שטראַלן מיט גוטסקײַט און זי באמערקט זאכלעך: „איך בין אין מאָסקווע, ניט אין לאָנדאָן. האָב איך אין זינען פּרײַטיק, וואָס איך דארף אף שאבעס”.

מע זיצט זייער לאנג באם טיש, וואָרעם נאָך אלע פארבײַסונגען קומט דער עמעסער מיטיק, מיט יויך און מיט קניידלעך, מיט אָף אָדער מיט געבראָטן פלייש. עס גייט א שמועס צווישן עמאנויִל מארקאָוויטשן און זײַן זון, וועלכער הייסט אין שטוב פּראָסט אליאָשע, אָבער אין אוניווער־סיטעט רופן אים די טאלמידים און די מיטארבעטער אלעקסיי עמאנויִלאָ־וויטש. זײַן ספּעציִאליטעט איז פּאָלופּראָוואָדניקעס. ער איז שוין אויסגעווען אין דײַטשלאנד און אין יאפּאָן, נאָר עמאנויִל מארקאָוויטש, זײַן טאטע, ווערט דערפון ניט ניספּאָעל, און ער זאָגט מיט דער גאנצער הארטקײַט:

— כ׳פארשטיי, אז דײַן וויסנשאפט איז זייער וויכטיק, אָבער אויב דײַ־נער א טאלמיד וועט מאכן א גרײַז אין זײַן רעפּעראט, וועסטו, ערשטנס, דעם גרײַז, קאָן זײַן, כאפּן, און, צווייטנס, וועט עס ניט קאָסטן דער מע־לוכע קיין מיליאָנען. אָבער אויב בא מיר וועט מען עפּעס פארזען אין א פּראָיעקט צו א טעקסטיל־אונטערנעמונג פליִען גלײַך הונדערטער טויזנ־טער צו אלדי רוכעס...

אליאָשע שווײַגט, אָבער אינגאנצן פארשווײַגן דאָס קאָן ער ניט, און ער זאָגט געציילטע ווערטער:

— דו ווייסט, פּאפּאָטשקע, אז מיר איז שווער דיר צו דערווידערן, ווײַל איך קאָן קיינמאָל ניט פארגעסן, אז איך האָב דיך ליב.

יעלענע מאָיסייעוונא איז זייער ערנסט, זי קוקט אפן זון און פרעגט סארקאסטיש:

— נידערסט בעעמעס אראָפּ צו ליבע פאר אונדז?

דערנאָך דערציילט זי, אז אין 1941 יאָר, ווען די פאשיסטן האָבן באָמבירט מאָסקווע, פלעגט עמאנויִל מארקאָוויטש דעזשורען אפן בוידעם, און אויב ניט, פלעגט ער זאָגן:

— איך זעץ זיך צו אין שטול און איך דרעמל גאנצע צוואנציק מינוט, זאָל מיט זיי ווארפן ס'קאדאָכעס, און זאָלן זיי איַינעמען א מיסע מעשונע, ניט מיַין אייסעק...

עמאנויִל מארקאָוויטשעס באשיידנקיַיט איז צו זען אין זיַין שטוב. בלויז דאָס, וואָס א מענטש דארף: ביכער, בילדער, געלעגערס צו שלאָפן, א טיש צו עסן, א שריַיבטיש צו ארבעטן, שטולן צו זיצן, קיין שום אָנגעלעגנהיַיטן פון קאָמיסיאָנע קלייטן.

יעלענע מאָיסייעוונא איז אוועק פונעם אוניווערסיטעט, ווו זי האָט אונטעריכט פיזיק, ניט לויט איר אייגענעם ווילן. עס זיַינען געווען סיבעס, אָבער די הויפּט־סיבע איז געווען דאָס, וואָס ס'איז געבאָרן געוואָרן דאָס ערשטע אייניקל. איצטער איז ער שוין אן אינזשעניער, ער לערנט זיך נאָך אף איין פאקולטעט. זיַין פרוי איז אויך אן אינזשעניער. אָבער קעדיי זיי זאָלן ווערן אינזשעניערן, האָט יעלענע מאָיסייעוונא געהאט אף שיסל און אף טעלער. זי איז געווען די באָבע, די מאמע, די באלעבאָסטע און דעריקער עמאנויִל מארקאָוויטשעס פרוי. אליאָשע האָט פארענדיקט דעם אוניווערסיטעט מיט אן אויסגעצייכנטן דיפּלאָם, זיַין פרוי נאדיע ארבעט אין קאָנסערוואטאָריע, זי איז א מוזיקערן. די גאנצע מישפּאָכע האָט צו דער געבילדעטער באָבען אָן א שיר פראגן, דעריקער וועגן דאטעס: ווען, אשטייגער, איז רעזערפאָרד געבאָרן געוואָרן, ווען איז וואן גאָג געשטאָרבן, צי האָט קאפּיצא זיך באפריַינדעט מיט יאָפען. און זי, די באָבע, גיט אף אלצדינג אן אויספירלעכן ענטפער. נאָר אנומלטן שמייכלט זי, און זאָגט צום אייניקל נינע, צו אליאָשעס טאָכטער, וועלכע לערנט זיך אין מעדיצינישן, און צו אליאָשען:

— מיט רעזערפאָרדן, וואן גאָגן און מיט די איבעריקע זאכן איז אלץ קלאָר. צי ווייסט איר אָבער, אז מע האָט דעם זיידן צוגעייגנט דעם טיטל פארדינסטפולער בויער? זעט, ווי ער זיצט אין שטול און דרעמלט, אקוראט ווי א פּאָשעטער באָסערוועדאָם. אָבער באלד וועט ער, מירצעשעם, אופשטיין און ער וועט וועלן א גלאָז טיי. שטעל, נינע, אפן טיש די קריגעלעך, צוקערקעס, אָנגעשניטענע ציטרין, קעקס.

נאָך דער טיי גיי איך מיט אליאָשען — מיט אלעקסיי עמאנויִלאָוויטשן — צו דער מעטראָ קיראָווסקאיא. זיַינע העלע אויגן שטראלן, און ער זאָגט צו מיר זייער איַינגעהאלטן:

— די מאמע איז אן אויצער. און כאָטש זי האָט זיך געוויצלט א ביסעלע וועגן טאטן, האָט זי אים ליב מער פון אלעמען. עס האָט מיר אָפּגעגליקט מיט טאטע־מאמע...

מײַן שאָכן

איזיע איסארעוויטש איז קימאַט מײַן שאָכן. זײַנע שווער־און־שוויגער וווינען אינעם זעלביקן הויז, וואָס איך. ער איז א געזעצטער, א ברייטביינערדיקער. ביז מע זעט ניט זײַן פּאָנעם, האָט מען אפילע ניט קיין פאַרשטעלונג, ווי באַכיינט דער מענטש קאָן זײַן. לויט דער ספּעציאַליטעט איז ער טערמאָעלעקטריקער. אין וואָס פאַר א זאַוואָד ער אַרבעט, זאָגט ער ניט. ער זאָגט נאָר, אַז ער אַרבעט אין ייִשעוו סעטון. ער האָט שוין פאַרטיידיקט א קאַנדידאַטסקע. ווען איך זאָל ניט וויסן, וואָלט איך אפילע דערלאָזט, אַז ער איז א דאָקטער פון טעכנישע וויסנשאַפטן, אַזאַ האַדרעספּאָנעם האָט ער. זײַנע אויגן זײַנען אַזוי סאַמעטדיק און קוקן אַזוי גוטהאַרציק, ס'איז שווער זיך פאַרצושטעלן, אַז, שמועסנדיק מיט אים, זאָל א מענטש מיט עפּעס אים קאָנען דערווידערן. ער אַליין זאָגט:

— איך האָב א סאַך דײַגעס. מײַנע צוויי ייִנגלעך זײַנען מער ווי צוויי, איך קאָן פון זיי קיין אויג ניט אַראָפּלאָזן. זיי זײַנען פול אין גאַנצן סעטון, קומען אָפּט מיט צעקלאַפּטע נעז. קאָן איך צו זיי קיין טײַנעס ניט האָבן, וואָרעם איך אַליין לערן זיי. טאָמער דאַרף מען עמעצן געבן אין די ציין, זאָלט איר זיך ניט שעמען און ניט טראַכטן, אַנדערש וועט איר אַליין אַרײַנכאַפּן... כוץ דעם, האָט מײַן ווײַב, מײַן לענע, געאַרבעט אַנדערהאַלבן יאָר אויף א בויונג, קעדיי מיר זאָלן קריגן א דירע. ווי מיינט איר, איך האָב ניט געהאָלפן? דער טאַטע אין בריאַנסק איז ניט מיט אַלעמען, מוז איך אַלע צוויי־דרײַ כאַדאָשים צופאָרן צו אים. שווער־און־שוויגער זײַנען אויך ניט קיין אַטלעטן, און מע דאַרף זיך צו זיי אַראָפּכאַפּן. איך בין אין קאָמאַנדירונגען מער ווי אין מאָסקווע. איר פאַרשטייט אַליין, אַז וואָס מער טעמפּ, וואָס מער איבערגעגעבנקײַט צו דער אַרבעט, אַלץ גרעסער וועט זײַן דער רעזולטאַט. זיך דערשלאָגן טערמאָסטאַבילקײַט איז ניט פון די גרינגע זאַכן. עס שטייט מיר גאָר ניט אָן, מע זאָל מיר מאַכן די קלענסטע באַמערקונג. אויב אַרבעטן — זאָל זײַן געאַרבעט!

איך קוק אויף איזיען, און איך בין אים מעקאַנע. וויפל כיין א מענטש פאַרגינט זיך צו האָבן! ניט זייער אָפּט גייט ער צו מיר אַרײַן. ער האָט פּאָשעט קיין צײַט ניט. אָבער גייט ער יאָ אַרײַן, פאַרברענגען מיר היפּש. כ'האָב זייער ליב צו הערן, ווען ער דערציילט וועגן דער שוויגער. קיין קרום וואָרט זאָגט ער ניט וועגן איר, ווי אַנדערע איידעמס. ער דערציילט פּאָשעט ווי די שוויגער רעדט אים אײַן:

— אויף וואָסערע רוכעס דאַרפסטו א דאָקטאָרסקע? האָסט א קאַנדידאַטסקע, זאָג א דאַנק, זײַ א טאַטע צו דײַנע קינדער! וואָרעם צו דײַנע זין

דאַרף מען האָבן צען אויגן! וועגן דײַן ווײַב וועל איך שוין גאָרניט זאָגן, דו ווייסט אַליין ווי זי דרייט זיך. זײַן אַ הויפּט־שוועסטער אין אַ שפּיטאָל אין סעטון איז דיר ניט אַרויסצײַען קיין האָר פֿון דער מילך. ניט דו וואַשסט, ניט דו רייניקסט די פּאָדלאָגעס, ניט דו גייסט מיטן קאָשעק אין קלייט, ניט דו קאָכסט — דאַרפֿסטו האָבן סאַוועסט!

ער דערציילט דאָס און לאַכט. דערנאָך גיט ער צו:

— כ'קאָן ניט האָבן קיין בייז האַרץ אויף דער שוויגער, זי איז דאָך טאַקע גערעכט, אָבער כ'וועל זי ניט פֿאָלגן, און אַ דאָקטאָרסקע וועל איך טאַקע מאַכן.

אַ צוגאָב־קאָדער

ס'זײַנען געווען די לעצטע אָנגעשטרענגטע מינוטן אין קינאָ. דער זשורנאַל האָט זיך געענדיקט, מער האָט זיך שוין ניט געקײַקלט פֿונעם עקראַן אויפֿן צושויער קיין דאַמף־מאַשינעס און קיין אַנדערע טעכניק. אָט־אָט האָט זיך געדאַרפֿט אָנהייבן דער פֿילם „ניט קיין געענדיקטע ליד“. די ליכט איז געווען אויסגעלאָשן. פּלוצעם איז אַ מענטש זייער גיך דורכגעלאָפֿן דעם דורכגאַנג צווישן די רייען שטולן, אַוועקגעלאָפֿן אויף רעכטס צום אַרײַנגאַנג, אַ ווײַלינקע נעלעם געוואָרן און אַרײַנגעפֿירט אַ וועגעלע, אויף וועלכן ס'איז געזעסן אַ פֿרוי. ער האָט צוגעפֿירט דאָס וועגעלע צו איינער פֿון די שטול־רייען, אַרויסגעהויבן די פֿרוי און זי אַוועקגעזעצט, אַראָפּגענומען די פּאַטשיילקע פֿון איר קאָפּ, צונויפֿגענומען אירע צעשויבערטע האָר מיט אַ קעמעלע, זיך אַוועקגעזעצט לעבן איר און צוגערוקט דאָס וועגעלע נאָענט צו זיך.

דער פֿילם האָט זיך געענדיקט, די עלעקטרע האָט אויפֿגעשײַנט, אַ סאַך צושויער האָבן געקוקט, ווי דער מאַנצבל האָט אויפֿגעהויבן די פֿרוי פֿון שטול, זי אַרײַנגעזעצט אין וועגעלע, אָנגעטאָן און פֿאַרבונדן די פּאַטשיילקע אויף איר קאָפּ, זי אַ ביסעלע אונטערגעהויבן, ס'זאָל איר זײַן באַקוועמער צו זיצן, און איז אַוועקגעפֿאָרן מיטן וועגעלע צום אַרויסגאַנג. ניט ווינציק מענטשן, מערסטנס פֿרויען, האָבן געקוקט אויף דעם דאָזיקן געשפּאַן. און דאָס איז קיין וווּנדער ניט געווען, ווײַל מיט אַזויפֿיל צערטלעכקײַט און פֿאָרזיכטיקײַט האָט דער מאַנצבל געקערעוועט דאָס וועגעלע צו דער יאַרצעווער גאַס...

■

פון זומער ביז הארבסט

א ייִשעוו הינטער לענינגראַד

דער ייִשעוו גאָרקאָווסקאיאַ בײַ לענינגראַד, ווו איך געפין זיך, איז ענלעך צו פיל ייִשוווים און דאַטשעס. אין יעדער הויף איז פאַראַן א געצעלט פון דורכזיכטיקער סינטעטיק, ווו עס וואַקסן אוגערקעס. אַרום די דאַטשעס זײַנען פאַרפלאַנצט טריסקאַווקעס, מאַלינע־קוסטעס, שוואַרצע און רויטע ווײַמפּערלעך — בעקיצער, עס איז פאַרפלאַנצט אַלץ, וואָס דאַרף מאַכן דאָס לעבן זיסער.

דער ייִשעוו רופט זיך „וויסנשאַפט און טעכניק". ווי נאָר די וויסנשאַפטלער באַפרײַען זיך פון זייער שעפערישער אַרבעט, פאָרן זיי זיך אין הויף. מע טרייסלט מיסט אַף די בייטן, מע שיט פאַנאַנדער טאָרף. באַגיסן דאָס גרינס פאַרשפּאָרט מען איצט — עס ליאַפּעט טאָגטעגלעך א רעגן. אָבער ווי עס פאַלט אויס א טרוקענע שאָ, זײַנען אַלע ווידער אין די הויפן. די וויסנשאַפטלער זײַנען, אַפּאָנעם, מאַטעריעל באַזאָרגט — קימאַט בײַ יעדער דאַטשע שטייט א מאַשין. אָבער די וויסנשאַפטלער גופא זעען ניט אויס ווי ווויליקענעוודיקע מענטשן. קימאַט אַלע זײַנען אָנגעטאָן אין טרענירשמאַטעס, אין אַזוינע צעכראַסטעטע סאַנדאַלעטן, וועלכע פּראָסטע מענטשן וואָלטן אַרויסגעוואָרפן אין מיסטקאַסטן.

דאָ איז ניט אָנגענומען גיין צוגאַסט איינער צום אַנדערן. פאַרנאַכטלעך, אויב עס גיסט ניט קיין רעגן, קאָן מען זען, ווי מענטשן גייען איבער דער צענטראַלער גאַס, אָפּגעזונדערטע און שווײַגנדיקע. זעלטן־ווען שטעלט מען זיך אָפּ און מע טוט א שמועס וועגן שלעכטן וועטער.

— האַיאָר וועלן קיין טריסקאַווקעס ניט זײַן, — זאָגט שאַפּיראָ, וועלכער פאַרנעמט זיך מיט מאַטעמאַטיק.

יעפרעמאָוו, וואָס איז באַשעפטיקט אין אַן אַנדער געביט, טוט א פּאָך מיט דער האַנט און באַמערקט:

— וועט זײַן אָן טריסקאַווקעס. מע דאַרף געדענקען, אַז מיר געפינען זיך אַפן קאַרעלער פּאַס. ס'איז א נידעריק אָרט, אַלץ פליייצט. די הימל־פענצטער זײַנען אָפן...

דער נאָענטסטער שאָכן לעבן דער דאטשע סאמויִל איזראילעוויטש איז אויך פארדײַגעט. די אוגערקעס אין סינטעטיִשן געצעלט ציִען זיך און ציִען זיך, אָבער קיין בליִונג איז ניטאָ. פונדעסטוועגן פעלט אים ניט קיין ארבעט. אייגנטלעך, איז ער אן אינזשעניער־עלעקטריקער. דאָס איז א מאָגערער מענטש אין די מיטעלע יאָרן, דער האָט גרויסע דײַגעס ניט וועגן קיין אוגערקעס, נאָר וועגן מאלינעס. א גאנצן טאָג זיצט ער און טוט זײַן זאך. אָבער דער אָוונט איז זײַנער. עס איז גוט פארוואָלקנט, אפילע באטאָג. אין אָוונט איז געוויס טונקל. טאקע דעריבער האָט ער אין א רימענדל אײַנגעמאָנטירט אן עלעקטריש לעמפל. ער טוט עס אָן אפן קאָפּ, דאָס לעמפל לײַכט, און ער קלײַבט ארום די זשוקלעך פון די מאלינעס. ער טוט עס אזוי זאָרגזאם, טיף־פארטראכט, אז דאָס רופט ארויס מיטגעפיל.

אפן קארעלער פאס איז דער וואלד ניט אזא ווי ארום מאָסקווע. עס שטייען דוירעסדיקע סאָסנעס, מעכטיקע יעלן, די סאָסנעס גרייכן ביז די פענצטער פון די דאטשעס.

איך האָב א ווייל צימערל. רעכטס — א געלעגער, באם פענצטער — א טיש, לינקס איז צוגעשפארט צו דער וואנט א מאָפעד. ער איז אויסגעפארבט אין רויט, די ניקלנע טיילן גלאנצן, ער גלאנצט, ער איז נעשאָמעלאָז, קאלט און סייכלדיק. עס ווילט זיך ניט קוקן אף אים. און ער קריכט דאפקע אין די אויגן און פארנעמט קימאט די גאנצע וואנט. איז טאקע זייער גוט, וואָס אף דער סאָסנע אנטקעגן פענצטער האָרעוועט דער פיקהאָלץ. ס׳איז ניט צו זאָגן, אז ער הייבט אָן זײַן האָרעוואניע מיט די ערשטע זון־שטראלן, ווײַל דער רעגן גיסט, און דער פיקהאָלץ לויפט ארויף און אראָפּ, פײַקלט און פײַקלט איבערן שטאם אָן אופהער. אף דער יעל, לעבן דעם פיקהאָלצס סאָסנע, זײַנען אָנגעקומען א טשאטע פיצינקע פייגעלעך. זיי זײַנען געל־גרוילעך, טרייסלען קעסיידער מיט די ווידעלעך, צוויטשערן אזוי פריילעך, אז דער פיקהאָלץ הערט אוף פײַקלען. ער דרייט מיטן קעפל הין־און־הער, ווײַל די אויגן האָט ער דאָך אין די שלייפן. ער פארנעמט ניט דעם טומל פון די פייגעלעך. פלוצעם טוען זיי א שוועב אוועק און ווערן ניט.

די פייגעלעך זײַנען אוועק, זײַנען געקומען סאָראָקעס, זיך אויסגעזעצט אף די צווײַגן, אָנגעהויבן א זאכלעכן שמועס, געפאטשט מיט די פליגל. ס׳איז צו שטוינען, ווי קלאָר־ווײַס די פעדערן זײַנען אונטער זייערע פליגל. דער פיקהאָלץ פײַקלט מער ניט — ס׳ווײַזט אויס, ער ווארט, אז די דאָזיקע געסט זאָלן אויך אוועק.

כאָטש דער רעגן גיסט, גייען דורך דער הויפט־גאס פון ייִשעוו גע־

זעמלעך מענטשן. זיי טראָגן קאַשעקעס, עמערס, דאָס זײַנען פּאַרקאָכטע שוואָמען־קלײַבערס. אײַ דער רעגן גיסט, נו איז וואָס?

מע טוט אָן גומענע שטיוול, א וואַטניק, אפן וואַטניק א סינטעטישן אויבערמאַנטל. אויב דער אויבערמאַנטל האָט ניט קיין קאַפּיושאָן, ציט מען אַרוף אפן קאָפּ א סינטעטיש טאָרבעלע, און הײַדא אין וואַלד אַרײַן. אין וואַלד קאָן מען ניט וויסן, צי דער רעגן האָט אופגעהערט צי ניין, ווײַל אויב אפילע דער רעגן שטילט זיך, גיסט פון די צווײַגן.

אין אַזוינע רעגנדיקע זומערס האָט מען א ברייַרע אָראָפּנעמען זיך א מוסטער פון די ביימער... די ביימער אין די וועלדער אפן קאַרעלער פּאַס האָבן א ווייך אונטערבעט פון פרעכטיק גרין־געדיכטן מאָך, וועלכער ליגט צופוסנס בא די דוירעסדיקע סאָסנעס און יאָדלעס. עס איז א כײַעס צו שפּאַנען באָרוועס איבערן מאָך. ער איז נאָכגיביק אונטערן טראָט, ער הייבט אַזש אונטער. אין דעם שפּאַלט פון א צעפוילטן פּניאָק, וואָס איז דורכגעווייקט פון נעץ, וואַקסט א באָראָוויק. א פעסטער ווײַסער פוס שפּאַרט פון פּניאָק, זײַן ברוינלעך־צוגעדעמפּט היטל קוקט אַרויס. דער הימל איז פאַרוואָלקנט, דער רעגן גיסט, און דאָס היטל פון באָראָוויק איז ווי א פּידפּאַלעק, וואָס מע האָט געהאַלטן פאַרן פלאַם. סיראָיעזשקעס רוקן זיך אַרויס פון דער גרינער אונטערבעט און זעען אויס ווי די קנעפּ — גרינלעכע, גרינע, געלע, פּיאָלעטע, גרויע, רויטע, זיי ווינקען אַזש פון דער גרינקײַט. ליסיטשקעס, ווי פּיצינקע געלעכלעך, זײַנען פאַנאַנדערגעזעצט צווישן מאָך, זיי טיילן זיך אויס פונעם גרינס, אַז א בלינדער קאָן זיי דערזען. מאַסליאַטעס געפינען זיך אויסערן מאָך, קימאַט אין זאַמד. זיי קוקן אַרויס מיט די קרעמעווע פעט־באַשמירטע היטעלעך, א דין גאָפרירט הײַטעלע איז צוגעזוימט פון די היטעלעך צו די פיסלעך. עס איז בעפּיירעש א כילעל־האַשעם זיי אָפּצושנײַדן און לייגן אַף דער סקאָווערעדע.

אַלץ, וואָס לעבט און קוועלט אין דעם וואַלדיקן קיניגרײַך, איז פאַרצויגן מיט א מין דינעם שלייער, אין וועלכן ס׳שעמערירן וואַסער־טראָפּנס. קיין זאַך איז דאָ ניט איבעריק, אַלץ איז פאַרגאַנצט, אַלץ איז אײַנגעהילט אין האַלב־טענער, ווי די נאַטור אַליין וואָלט געווען אין פאַרלעגנהײַט פון איר פּראַכט.

הו־הו־הו־הו, הילכט צווישן די גרינע ריזן. די לענינגראַדער טוישווים, די אורבאַניסטן, רופן זיך אומרויִק איבער. עס שרעקט זיי א ביסעלע די גרינע פאַרשלייערטע שטילקײַט. אין גיריקער אײַלעניש פילן זיי אָן די קערב, די עמערס, וועלכע זיי האָבן מיט זיך געבראַכט, זיי דעקן צו מיט פּאַפּאָראָט־בלעטער די וואַלד־שעפע און לאָזן זיך האַסטיק פון

וואַלד צום וואָקזאַל. זיי שפּאַנען האַסטיק, טראָגן גרינג די שווערע וואַלדפּרוכט. זיי האָבן ניט באַמערקט, וויפל כאַרעווע צווײַגן זיי האָבן איבערגעלאָזט אַהינטער זיך. זיי האָבן ניט דערזען, ווי די שוואָמען האָבן זיך אויסגעלאָשן אונטער זייער מעסער. און ניט דערשפּירט, ווי פאַרמאַטערט און באַטריבט איז געוואָרן פון זיי דער וואַלד.

ס'איז אויסגעקומען צו הערן, אַז „ביימער שטאַרבן שטייענדיק". דאָס איז אַ שטאָלצע באַהויפּטונג, אָבער די ביימער האָבן קיין ברייררע ניט. זיי קאָנען זיך ניט צוזעצן צום טיש, זיי קאָנען זיך ניט צולייגן אָפּרוען, זיי שטייען אונטערן רעגן אַניוועסדיק, באַרוט, עס גיסט פון זייערע צווײַגן. ווען עס איז אויסגעקומען צו הערן דאָס יאָמערנדיקע קרעכצן פון אַ בוים, בייס די האַק האָט אים דעריאָגט, דער ווייסט, אַז ווען דער טויט האָט אים געפּאַקט, פאַלט ער...

דער פּיקהאָלץ איז אומדערמידלעך. עס איז אַ בושע צו זיצן מיט פאַרלייגטע הענט. עס שעמערירן אויף די מאַלינע־קוסטעס ליכטיקע פלעקן פונעם שאָכנס עלעקטריש לעמפּל. עס ווערט דערעסן צו קוקן אויף דעם. דער רעגן האָט אַ ביסעלע אופגעהערט. מע קאָן אַרויס. עס הערט זיך אַ געשריי:

— אַליק, אַליק! זונעלע, ווו ביסטו? קום גיכער אַהערצו, דו ביסט דאָך הונגעריק!

אַזוי שרײַט אַלע טאָג ציליע גאַלפּערינע, וואָס וווינט איבערן וועג, כאָטש איר זון הייסט גאָר ניט אַליק און ער איז גאָר ניט אין יישעוו, ער איז אוועקגעפאָרן קיין לענינגראַד, ווײַל ער איז שוין לאַנג אַ געבילדעטער דערוואַקסענער מענטש, מע רופט אים גאָר סאַוועלי דאַווידאָוויטש. און זי, זײַן מאַמע, געפינט זיך דאָ אויף דאַטשע מיט אַ פרוי, וואָס דער זון האָט פאַר איר געדונגען, קעדיי זי זאָל זײַן אַרומגעזען און ניט אַליין. די פרוי, וואָס גיט אַכטונג אויף ציליע גאַלפּערינע, קומט אָפּט אַרײַן זיך אַראָפּריידן פון האַרץ. זי שטייט אָנגעלענט אין דעם רויט־גלאַנציקן מאָפּעד, זיפּצט און וווּנדערט זיך:

— וויפל איז דער שיר צו שרײַען אַליק? ער האָט שוין אַ פרוי און קינדער, און די מאַמע זײַנע ציליע, מיינט נאָך אַלץ, אַז ער איז אַ קליינינקער און אַז זי געפינט זיך מיט אים אין לענינגראַד בייס דער בלאָקאַדע. איך קאָן פון איר ניט אַריבערטראָגן. ווי נאָר איך בין פאַרטאָן אין עפּעס, גאַנוועט זי זיך אוועק אין קלייט אַרײַן, קויפט אַ פולן שקאַרמיץ צוקערקעס און זאָגט צו מיר: „זאָלסט זיך צו דעם ניט צורירן, דאָס איז פאַרן קינד". זייער שווער מיט איר. איך קאָן שוין מער ניט. סאַוועלי

דאווידאָוויטש וועט קומען, וועל איך אים זאָגן, ער זאָל זי איַינאָרדענען אין א שפּיטאָל.

וואָס קאָן מען דערוף ענטפערן? עס רײַסט מאמעש דאָס הארץ פון מוירעדיקן ראכמאָנעס צו ציליע גאלפערינע.

פון באַגינען האָט זיך אויסגעשפּרייט א בלויער הימל און דער מיזרעד איז געוואָרן ראָז און קלאָר. אין אזא טאָג איז גאנץ גוט צוצופאָרן קיין וויבאָרג, צו וועלכן ס׳איז אן ערעך א שאָ פאָרן פונעם ,,ויסנשאפט און טעכניק״. אָפּגעפאָרן א פּאָר סטאנציעס פון גאָרקאָווסקאַיאַ, קאָן מען ארויסגיין פון צוג. שוין בא דער באַן־ליניע פעלן ניט קיין סאָסנעס, קיין יעלן, קיין בעריאָזעס. און צווישן די ביימער ליגן מוירעדיקע שטיינער. זיי זײַנען טונקל־רויטע, עס טרעפן גרויע, זיי ליגן שווער, דער ווינט האָט זיי ארומגעפּײַלט און ארומגעטאָקט, זיי זײַנען ריזיקע און רונדע, זיי ליגן אין גליוער... די ערד האלט זיי אף איר שויס געדולדיק, ניט נאָר זי האלט זיי, זי האָט זיי ארומגעפּוצט, אויסגעצירט, זי האָט זיי געלאָזט ארומוואקסן מיט איוואן־טשײַ, מיט פעלד־נעגעלעך, מיט פעלדיקע ,,אניוטעס אייגעלעך״, מיט קרענץ בליִענדיקן ווערעסק, בא וועמען די נעשאָמע איז ניט ווײַט פון די אויגן, אָט בייגט זיך אײַן, וועלן פארן בליק אופטויכן די פּיִאָלעט־ראָזע קווייטעלעך פון ווערעסק, א שפּילקע־קעפּל די גרייס, נאָר יעדעס קווייטעלע איז אויסגעטאָקט, פארגאנצט, ווי א טיולפּאן.

הויך און גרינג שוועבן ארוף די ביימער־קרוינען צום קלאָרן הימל. אלץ איז דורכזיכטיק, ווי ס׳וואָלט גאָר ניט געזעגנט וואָכן נאָכאנאנד. שווער, גרײַלעך־שווער ליגן די ריזיקע קײַלעכדיקע, ארומגעטאָקטע פון דוירעסדיקע צײַטן, שטיינער. זיי פילן ניט, ווי זיי באלעסטיקן די ערד, און די ערד, נעבעך, קאָן זיך ניט באפרײַען פון זיי. סײַדן, ווען עס זאָל עפּעס אופזידן אין אירע אינגעוויידן אן אומגעהייערע ווילדע קראפט, דאן וועלן זיי פליִען צו אלדי רוכעס.

בלאָנקען צווישן די ביימער, צווישן די מוירעדיקע שטיינער ווערט אומעטיק. ענדלעך, גייט א צוג קיין וויבאָרג. אין וואגאָן זיצן מענטשן מיט גרויסע קאָשעקעס, מיט עמערס, דאָס זײַנען אלץ שוואָמען־קלײַבער. זיי שמועסן צווישן זיך וועגן דעם, אז הינטער וויבאָרג זײַנען דאָ אזעלכע געבענטשטע ערטער, ווו עס וואקסן אזויפיל ווײַסע שוואָמען, אז מע קאָן זיי שנײַדן מיט א קאָסע.

אין וויבאָרג איז נאָך אלץ דער הימל לויטער. וואָס ווײַטער פון וואָקזאל, ווערט היימלעכער. גלײַכע גאסן, פעסטע גרויע מויערן. שיין איז די בריק איבערן טײַך וויפּורי. דער טײַך גופע פעסטעט זיך א ביסעלע

אנטקעגן דער זון. די שטאָט איז געמיטלעך, ניט קוקנדיק אַף דעם, וואָס די מויערן זײַנען גרוי און שטרענג. דער רויטער פּלאַץ מיטן דענקמאָל לענינען, דאָס קולטור־הויז, די פּראָדוקטן־קראָמען זײַנען, ווי אין אַלע אונדזערע שטעט. ווי אַ געקומענער זאָל ניט פֿרײַ זײַן פֿון אַלטאָג, קומט אַזאַ צײַט, ווען ער וויל עסן. גייט מען אַרײַן אין אַ ברויט־קראָם, מע קויפֿט אַ פּערטעלע ברויט און מע לאָזט זיך צו די פּאַלאַטקעס, וווּ מע האַנדלט מיט גרינס. נאָר אַלע פּאַלאַטקעס האַנדלען מיט אַנאַנאַסן. די רייַ איז אַ גאַנץ געדיכטע. די וויבאָרגער טוישוויִם האָבן זיך צוגעכאַפּט צו דער עקזאָטישער פּירע. און דאָ הערט איר אַף אַ ליטערן מאַמעלאָשן:

— איר זײַנט אַ געקומענע? איר האָט דאָ קרויווים?

— ניין.

— וואָס זשע, איר זײַנט געקומען אָנקוקן וויבאָרג?

— יאָ.

— גאַנץ פֿײַן. ווי געפֿעלט אײַך?

— אַ שיינע שטאָט.

— נאָך אַ מין שיינע. מע זאָל מיך אָפּשיטן מיט גאָלד, וועל איך אײַך ניט פֿאָרן אַפֿילע אַף קאַווקאַז.

— איר זײַנט שוין לאַנג אַ טוישעוו אין וויבאָרג?

— באַלד צען יאָר. איך אַרבעט אין דעפּאָ. מיר לעבן דאָ שיין מיטן ווײַב. אײנײנעם האָבן מיר באַ די דרײַ הונדערט.

— קינדער האָט איר?

— ווי זשע? אַ זון לערנט זיך אין לענינגראַד. אַ טאָכטער מײַנע ווױנט אין קיִעוו. כ'האָב אייניקלעך, זיי זאָלן געזונט זײַן. אויב איר האָט ניט קעגן, וועל איך אײַך באַגלייטן צום וואָקזאַל.

מער האָב איך פֿון וויבאָרג גאָרניט באַדאַרפֿט — פֿאַר מיר איז גענוג געווען אַ קוק טאָן אַף דער שטאָט, אַפֿן ייִד מיט די אַנאַנאַסן.

שוין דרײַ טעג, אַז דער רעגן האָט אויפֿגעהערט. דער פּיקהאָלץ אַנט־קעגן מײַן פֿענצטער אַף דער סאָסנע פּײַקלט און פּײַקלט. ציליע גאַלפּע־רינע רופֿט אַליק:

— אַליק, גיי אין שטוב, אין דרויסן איז אַזאַ פֿראָסט. איך האָב פֿאַר דיר צוויי קאַרטאָפֿליעס!

אַזוי אַלע טאָג. אין איינעם אַ זונטיק איז סאַוועלי דאַווידאָוויטש גע־קומען געווירע ווערן די מאַמע. דערנאָך איז ער אַוועק צו באָריס איוואַ־נאָוויטשן, וועלכן אַלע רופֿן באָב און וועלכער זאָגט קיינמאָל קיינעם ניט אָפּ אין גאָרנישט. באָריס איוואַנאָוויטש איז אַן אינוואַליד פֿון דער פֿאָ־

טערלענדישער מילכאָמע, אַ מאַטעמאַטיקער. זײַן מאַשין איז ניט אַזאַ, ווי בײַ אַלע געלערנטע. ער האָט אַ קליין מאַשינדל, וואָס אַלע רופן „קעראָגאַז“. אינגיכן איז באָריס איוואַנאָוויטש צוגעפאָרן צו ציליע גאַלפּערינעס דאַטשע אויף זײַן אינוואַלידן־מאַשין, סאַוועלי דאַווידאָוויטש איז אַרויס פון דער מאַשין און פאַרשוווּנדן אין דער דאַטשע. אינגיכן האָט ער זיך פון דאָרט באַוויזן מיט זײַן מאַמען. זי איז געווען אָנגעטאָן אין אַ ווינטערדיקן מאַנטל און אײַנגעהילט אין אַ געשטריקטער שאַל. בייס ער האָט זי צוגעפירט צו דער מאַשין, האָט זי זיך אַרומגעקוקט, הויך און אויסדריקלעך געזאָגט, ניט געזאָגט, נאָר זיך געבעטן:

— איך וויל ניט פאָרן קיין לענינגראַד. דו הערסט, אַליק. איך וויל זײַן דאָ. זע, ווי די זון שײַנט. עס איז וואַרעם. כ'האָב געפונען הײַנט דרײַ פּאָדאָסינאָוויקעס אונטער דער בעריאָזע אין הויף.

סאַוועלי דאַווידאָוויטש האָט געגלעט איר אַקסל, האָט עפּעס שטיל צו איר גערעדט און מיט איר זיך אַרײַנגעזעצט אין באָבס „קעראָגאַז“.

...עס איז אַוועק אַ כוידעש. אין די אָוונטן האָט דער שאָכן מיטן לעמפּעלע אויפן שטערן געקליבן די זשוקלעך פון די מאַלינע־קוסטעס. די וויסנשאַפטלער האָבן זיך געפּאָרעט בײַ זייערע פלאַנצונגען און גרינס. אין איינעם אַ זונטיק איז געקומען סאַוועלי דאַווידאָוויטש. ער איז געווען ניט געגאָלט, אָפּגעצערט, און אַ גאַנצן טאָג האָט ער זיך געפּאָרעט מיט טשוועקעס און מיט אַ האַמער. איבערן גאַנצן יישעוו האָט זיך געהערט, ווי ער פאַרקלאַפּט מיט ברעטער די טיר און די פענצטער.

דער פּיקהאָלץ האָט געפּײַקלט אויף דער סאָסנע אַנטקעגן מײַן פענצטער. די פּיצינקע געל־גרויע פייגעלעך האָבן פריילעך געצוויטשערט, נאָר מער האָט זיך שוין ניט געהערט, ווי ציליע גאַלפּערינע רופט:

— אַליק, גיי אַהיים. ס'איז שוין טונקל. גיי גיכער, איך האָב פאַר דיר אַ צוקערקע!

סאַוועלי דאַווידאָוויטשן האָט מען מער דעם זומער אין יישעוו ניט געזען. באָריס איוואַנאָוויטש האָט דערציילט, אַז ווען זיי האָבן ציליע גאַלפּערינע אַרײַנגעפירט אין שפּיטאָל, האָט זי זיך געריסן פון זייערע הענט און געשריִען: „איך וועל דאָ שטאַרבן פון הונגער. אין לענינגראַד איז דאָך די בלאָקאַדע“. דערבײַ האָט באָריס איוואַנאָוויטש טרויעריק צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ און פעסטגעשטעלט: „ביז הײַנט פאַלן קאָרבאָנעס צוליב דער מילכאָמע. אַ בראָך צו די פאַשיסטן!“

באָריס איוואַנאָוויטש איז געווען גערעכט... די ביטערע מילכאָמע־צײַטן רוקן זיך פון אונדז ניט אָפּ. פיל פון די שוואָמען־קלײַבער, וואָס אײַלן אין וואלד, האָבן דורכגעמאכט די בלאָקאדע און געדענקען אלץ זייער גוט.

סאָראָקע

דאָ בין איך, ווי אין דער היים. כאָטש דאָס מאָל ווין איך ניט בא אוסטינען, נאָר קוים האָב איך אָפּגעוואשן דעם שטויב פונעם פּאָנעם, בין איך בא איר. זי קאָן שוין ניט גיין, זי שפּארט זיך אָן אין א בענקל און מיטן בענקל אינײַנעם שטעלט זי איבער די פיס. מיך דערזען, לאָזט זי אָפּ דאָס בענקל, קוקט אויף מיר מיט די אָפּגעבליאקעוועטע בלויע אויגן און באפּעלט:

— דו זעסט דאָך, אז איך קאָן ניט. קום אהער, וועל איך דיך א קוש טאָן. אזוי, אזוי, ביסט, הייסט עס, געבליבן אליין. וואָס זאָל איך דיר זאָגן, נאָך דיר בענקען ניט די טאָפּאָלן, דו ווייסט, נאָך וועמען זיי בענקען... ער האָט זיך ניט לאַנג געמאטערט? נו, וואָס שטייסטו, זעץ זיך.

דערנאָך רוקט זי זיך צו מיטן בענקל צום הילצערנעם טאָפּטשאַן, וווּ איך זיץ, זי זעצט זיך לעבן מיר און ווײנט שטיל, אָן א זיפץ, אָן עפּעס צו זאָגן. אויסגעווישט דאָס פּאָנעם, טוט זי ווי א קרעכץ און דערציילט:

— די אייניקלעך מײַנע לערנען זיך. זיך צעפלויגן דער אהער, דער אהין. קומען נאָר אויף די קאניקולעס. אָט ווי דו זעסט. מיטן בענקל אינײַנעם פּאָר איך ארײַן אין קיך און איך טו, וואָס מע דארף. לידע איז דאָך א גאנצן טאָג אויף דער ארבעט. קיין ברויט בא דער שוועל לייגט קיינער ניט אוועק. אויב דו ווילסט עפּעס עסן, גיי דיר צום אלמער און נעם, דו ווייסט, ווו אלץ שטייט.

איך גיי ניט צום אלמער, עס ווילט זיך מיר ניט עסן, מיר זיצן זיך אזוי און שווײַגן.

ווען איך גיי אוועק פון אוסטינען, נעם איך זיך לינקס, אהינצו, ווו איך פלעג אלע מאָל באגלייטן מענדלען, אָלעוואהאשאָלעם.

אלץ איז, ווי געווען. די נוסנביימער, די ווײַנגערטנער, די קוקורוזע קלינגט א ביסעלע מיט די פארטריקנטע בלעטער. אָבער די טונקל־באָר־דאָ־פרענדזעלעך באם שפּיץ זײַנעו דין און דער ווינט שטיפט מיט זיי.

איך נידער אראָפּ צו דעם אָרט, ווי אמאָל, און ווי אמאָל, פּיטערט א ייִנגל ציגן. עס רײַסט זיך שיר בא מיר ניט ארויס: „דו האָסט ניט געזען, נאַר־וואָס איז דאָ געזעסן א מענטש אונטער א ווײַסן שירעם און האָט גע־מאָלט!". נאָר איך כאַפּ זיך, אז יענץ ייִנגל, וואָס האָט דאַן געפּאַשעט די ציגן, איז שוין איצט א באָכער פון א יאָר צוואַנציק. יאָ, אלץ איז, ווי אמאָל. עס שעמערירט דער דניעסטער אַנטקעגן דער זון און דאָס פלאַכע נידעריקע אָרט זעט אויס, ווי דעמלט. עס ליגט ווי א פּאָלומעסעק צווישן דיביימער. דער הימל איז לויטער און די זון בראָט. פון דאָרטן קאָן מען נאָך אוועקגיין צו דער ווירטשאַפט פון לאַנדווירטשאַפטלעכן טעכני־קום. איך גיי אהין. אף דער סאַזשלקע שווימען ענטלעך, ווי אמאָל. עס ראָלן לאַסטמאַשינעס הין און הער.

נו, גענוג. אף הײַנט איז איבערגענוג! מײַן באַלעבאָסטע, יענטע, וועלכע קען מיך און האָט געקענט מענדלען ניט איין יאָר, פאַרשטייט, פונוואַנען איך קום. זי זאָגט שטרענג און באַפעלעריש:

— צײַט אָפּצועסן. די ערטער וועלן פון דיר ניט אַנטלויפן. מע וואָלט געקענט אָפּלייגן אף מאָרגן דאָס גייעניש. זעץ זיך, אלץ איז גרייט.

יענטע איז אויך אן אלמאָנע, זי ווייסט דעם טאַם דערפון. פאַרנאַכט קומט איין זון פון דער ארבעט, דערנאָך קומט די שנור. זיי זײַנען פריי־לעך, יונג. יענטע טוט צו מיר א פינטל מיטן אויג, ווי איינער זאָגט: „וואָס ווייסן זיי?". אין אָוונט קומט דער צווייטער זון מיט זײַן יונג ווײַבל. דער טעלעוויזאָר ווערט אײַנגעשלאָסן, יענטע זאָגט צוויי ווערטער:

— קום ארויס.

מיר זיצן אונטער די ווײַנשטאָקן (וועלכע זײַנען געדיכט אָנגעצויגן אף דראָטן, אזוי געדיכט, אז מע זעט ניט דעם הימל) און מיר שווײַגן. יענטע זיפצט ניט. מיר דוכט, אז זי אָטעמט אפילע ניט, אזוי שטיל איז. ס'איז וואַרעם, קיין מינדסט ווינטל. די ווײַנשטאָקן דעקן אונדז צו, ווי א דאַך. פּלוצעם זאָגט יענטע:

— איך אף דײַן אָרט וואָלט אהער ניט געפאָרן. וואָס האָסטו דאָ צו טאָן? אזויפיל יאָרן נאָכאַנאַנד... און איצט אליין? ליפע, אָלעוו־האַשאָלעם, האָט זיך א האָר ניט געמאַטערט. ער האָט געקוקט דעם טעלעוויזאָר, האָט א זאָג געטאָן: „יענטע, ס'איז מיר ניט גוט", און גאָר. די קינדער זײַנען דאָך אין שטוב ניט געווען. בעקיצער, וואָס זאָל איך דיר זאָגן? ליפע האָט געהאַט א שיינע לעווײַע. ער האָט דאָך אָפּגעאַרבעט אין סאָווכאָז דרײַסיק יאָר. ערשט נאָך זײַן טויט האָב איך זיך דערוווּסט, וויפל גוטס ער האָט געטאָן מענטשן, — מע האָט אים באַווײנט. איך האָב דאַן ניט געקענט א טרער ארויסלאָזן, איך בין פאַרשטיינערט געוואָרן. אז אָט

איז ער געווען, און אַט איז ער ניט געוואָרן! דער ווייטעק שטילט זיך ניט. די קינדער האָבן כאַסענע געהאַט, האָבן פאַרענדיקט דאָס לערנען. בא ביידן זייער גוטע ווײַבלעך. ליפּע האָט ניט דערלעבט דעם נאַכעס. נו, געגוג אַף הײַנט.

צוביסלעך גייען די טעג, אַלע טאָג אַף אַן אַנדער וועג אַרום סאָראָקע. און ווו איך זאָל זיך ניט קערן און ווענדן — אומעטום שעמערירט דער ווײַסער ברייטער שירעם און אונטער אים אַף אַ נידעריק בענקעלע זיצט מענדל, אַלעווהאַשאָלעם, און ער בייזערט זיך אַף מיר:

— נו וואָס איז דאָ צו שטיין און צו קוקן! גיי שוין אַוועק פונדאַנען! מע דאַרף מיך ניט באַגעגענען. איך פיל זיך זייער גוט.

נו, טאַקע, וואָס איז דאָ צו שטיין? אַלץ איז, ווי געווען. דער טאָג איז לויטער, די זון בלאַנקט, דאָס ווינטל פאָכעט מיט די געצאָקטע געלע פליטערלעך אַרום די זונרויזן, און די אַקאַציעס בליִען צום צווייטן מאָל, כאָטש ס'איז אָנהייב אָוו.

זיך אַראָפּלאָזן פון באַרג אין שטאָט אַרײַן איז ניט שווער. אָבער גרינגער ווערט ניט דערפון. דאָקטער אַבראַמאָוויטשעס שוויגער איז זייער אַלט און קראַנק, זי איז באַם פולן געדאַנק, נאָר זי זעט שלעכט און הערט נאָך ערגער. מע דאַרף איר אַרײַנשרײַען אין אויער אַרײַן. ווען דער דאָקטער, איר אײדעם, טראָגט איר צו אַ רעפּוע, נעמט זי עס אײַן, שמייכלט ביטער און זאָגט שטיל:

— מאַכסט זיך נאַריש? נו, מיילע, איך בין אַ פאָלגערקע.

איר טאָכטער, וואָס איז שוין אויך ווי דער אײדעם אַריבער די זעכציק, קוקט מיך אָן און באַמערקט:

— אַזוי איז דאָס. דאָס אַוועקגיין איז ניט גרינגער ווי דאָס געבוירן ווערן.

מיר טרינקען קאַווע פון קליינע טעפּעלעך און מע שווײַגט. פון דאָקטער אַבראַמאָוויטש גיי איך מיר צו די כייליסעס. דאָס לעצטע מאָל, ווען מיר זײַנען מיט מענדלען געווען אין סאָראָקע און ער איז קראַנק געוואָרן, האָט זיך שוין אַזוי געמאַכט, אַז מיר זײַנען אַראָפּגעפאָרן פון באַרג צו זיי. טאַקע בא זיי, בא די כייליסעס, אין אַ באַזונדער צימער איז ער געלעגן אָנדערהאַלבן כאַדאָשים. און זייער גוטהאַרציקײַט האָבן מיר אויסגעפּרוווט אין דער פולער מאָס. אַרײַנגעגאַנגען אינעם זעלביקן הייפל, וו איך בין מיט מענדלען אַרויסגעגאַנגען דאָס לעצטע מאָל, האָב איך דערזען אַ וויגעלע מיט אַ פּרעכטיק קינד. און ווי נאָר איך האָב אָנגעקלונגען,

האָט זיך באַוויזן רוזיע, די באַלעבאָסטע. זי האָט מיך אָנגענומען פאַרן עלנבויגן, צוגעפירט צום וויגעלע, געקוקט אויף מיר מיט שטראַלנדיקע אויגן און געפרעגט מיט אַ קול, פול מיט פרייד:

— איר זײַנט אַ מייוון אויף דעם? דאָס איז בעלעטשקעס ייִנגעלע.

זי האָט ניט געוואַרט אויף מײַן ענטפער. דאָס קינד איז געווען פּרעכ־טיק. זי האָט צורעכטגעמאַכט דאָס קלאָרע טיכעלע אַרום זײַן פּנעמל, און מיר זײַנען אַרײַן אין שטוב. די יונגע מאַמע, בעלע, וועלכע מענדל האָט געמאָלט, איז געשטאַנען פאַרן שפּיגל און האָט פאַנאַנדערגעקעמט אירע שוואַרצע, לאַנגע האָר. דערנאָך איז געווען אַ גרויסע שׂימחה, דער באַלעבאָס איז געקומען. מע האָט געמאַכט לחיים. מע האָט געגעסן אַ גוטן געשמאַקן בעסאַראַבער מיטיק. נאָך מיטיק איז געווען אַ רייד, אַז איך זאָל אין ערגעץ ניט אַוועקגיין, ס'איז דאָ גענוג אָרט. נאָר אין אָוונט בין איך מיר אַוועק צו יענטען.

יענטע שטאַמט פון ליטע, פון קיידאַן, אַ גרעסערע שטאָט, ווי מײַן שטעטעלע קראָק. זי האָט געקענט מײַן ייִנגערע שוועסטער און מײַן מיש־פּאָכע, מיט איר איז דאָ זיך וואָס צו דערמאָנען. יענטעס טאַטע איז געווען אַ גערטנער. ווי אַ סאַך קיידאַנער ייִדן, האָט ער געפלאַנצט אוגער־קעס. יענטע דערציילט:

— אַז איך בין געקומען, סאָף פופציקער יאָרן, אין קיידאַן, האָב איך זיך שיר ניט געריִרט פון די געדאַנקען. קענסט זיך פאָרשטעלן, קיין איין ייִד! כ'וואָלט בעפּיירעש געקאָנט פאַרקויפן דעם טאַטנס שטוב, אָבער ס'איז מיר ניט געלעגן אין קאָפּ. איך בין אַרומגעגאַנגען איבער דער שטאָט, ווי אַ מעשוגענע, כ'האָב ניט געוווּסט, אויף וואָסער וועלט איך בין! הער זיך אײַן, מיר זײַנען שטאַרקער פון אײַזן, אַז מיר לעבן. איך גיב אַ קלער, קומט בײַ מיר אויס, אַז מײַן ליפּע און דײַן מענדל, אַלעוואָהאַ־שאָלעם, זײַנען גליקלעכע מענטשן. זיי זײַנען זיך געשטאָרבן מיט זייער טויט... אַז איך האָב געקוקט אין קיידאַן אויף די ייִדישע שטיבער, האָב איך ניט געגלייבט, אַז ס'וועט ניט אַרויסגיין מײַן כאַווערטע ראָכקע, מײַן שוועסטער, דער טאַטע מיט דער מאַמען. איך בין דאָרטן געווען איין טאָג, און דער טאָג האָט מיר איבערגעקערט די נעשאָמע הונדערטער טויזנטער מאָל.

העכער אַ מאָנאַט בין איך געווען בײַ יענטען, און ס'איז ניט געווען קיין איין טאָג, מיר זאָלן פאַרגעסן די פאַרשניטענע.

ס'איז געקומען דער כוידעש עלעל, אַלע טאָג זײַנען פאַרבײַ יענטעס שטוב געגאַנגען ווײַבער און מאַנצבלען. פאַרשטייט זיך, אַז איך האָב

פאַרגעסן, אַז ס׳גייט עלעל און אַז דער ייִדישער בעסוילעם איז ניט ווײַט פון יענטעס שטוב. אָבער אַנומלטן האָב איך געפרעגט בא יענטען:

— פאַרוואָס גייען אַזויפיל ייִדן פאַרבײַ דײַן שטוב?

— גאָט איז מיט דיר! מע גייט אַפן רייניעם אָרט, ס׳איז דאָך באַלד די יאָמטויווים, גייט מען. ווו דען זאָל מען זיך אויסוויינען?

אין איינעם אַ טאָג בין איך אויך אַוועק אַפן בעסוילעם. איך בין מיר אַוועק צו די אַלטע קוואָרים. אַף אַלע מאַצייוועס איז געווען אויסגעקריצט, אַז דאָ ליגט אַ מענטש, אַ צאַדיק, אַ גוטער, און ער איז אַוועק אין זײַן אייביקער וועלט, אַ באַשײַנטער פון זײַנע גוטע מידעס.

אין איינעם אַ טאָג איז אַרײַנגעקומען כײליס. ער איז הויך, ברייט געמאָסטן. זײַן לענגלעך פּאָנעם איז וויל צוגעבראָטן פון דער מאָלדאווישער זון. זײַנע שוואַרצע אויגן פינטלען מיט גוטוווּנטש. ניט דאָס ערשטע מאָל, ווי ער קומט אַרײַן. ער אַרבעט דאָ ניט ווײַט, אַפן באַרג. ער רוקט אָפּ אַ בענקל, זעצט זיך צו, קוקט אַף מיר גאַנץ פרײַנטלעך און זאָגט איין וואָרט: „דערציילט״. נאָר מיר ווילט זיך ניט ריידן, איך ווייס שוין אויך, וואָס ער קאָן דערציילן, ווען ער איז אויפגעלייגט. ער דערציילט אַלע מאָל וועגן דער מילכאָמע און ענדיקט מיט איין און דער זעלבער פראַזע:

— איך בין אַרויס אַ גאַנצינקער, אַפילע קיין ראַץ ניט געקראָגן.

איך ווייס אויך, אַז ווען ער גייט אַרײַן צו זיך אין שטוב נאָך דער אַרבעט, זאָגט צו אים דאָס ווײַב:

— האָסט שוין געמאַכט קידעש?

ער ענטפערט גאָרניט, נאָר ער גייט אַף אַ ווײַלינקע אַרויס, און ווען ער קומט אַרײַן,ווישט ער מיט דער לינקער זײַט דלאָניע דאָס מויל, זײַנע שוואַרצע אויגן גלאַנצן מער ווי פריִער, ער עסט גיך, צימבלט מיט די פינגער אַפן ראַנד פון טיש. אָט אָ־דאָס צימבלען קאָן דאָס ווײַב זײַנס ניט אַריבערטראָגן. און כאָטש ער זיצט ניט בא זיך אין שטוב, נאָר בא יענטען לעבן טיש, זע איך און הער אַלץ, ווי דעמלט, ווען מענדל, אָלעוו־האשאָלעם, איז געווען קראַנק און איז געלעגן בא זיי. כײליס זעט, אַז עס וועט גאָרנישט דערציילט ווערן, הייבט ער זיך אויף פון בענקל און גייט צו ווייסן:

— הערט זיך אײַן, — זאָגט ער צו מיר, — ווען איר זײַנט געזעסן בא אונדז, פלעגט איר זאָגן, אַז איר וואָלט געגאַנגען מיט מיר צום דניעסטער, בייס איך גיי כאַפּן פיש באַגינען. אויב איר ווילט, לאָזט זיך אַראָפּ מאָרגן אין שטאָט אַרײַן, אָבער גאַנצפרי.

— איך וויל און איך וועל זײַן גאַנצפרי!

ער גייט אוועק, און יענטע גיט מיר דעם עמעסן כיילעק.

— גרײַלעך קעדײַ. אופשטיין באַגינען מיט דער לאַמטערנע אין האַנט, לויפן צופוס פון בארג, כאַפּן פיש מיט כייליסן!

איך וויל זיך ניט אַרײַנלאָזן מיט יענטען אין קיין לאַנגע דראָכים. איך זע און איך הער אַלץ, וואָס געשעט בא די כייליסעס, פּונקט ווי איך וואָלט געווען דערבײַ. איך בין ניט איין מאָל בײַגעווען, בעשאַס כייליס גייט אַרויס אין הייפל, נעמט די לאָפּעטע און שטעלט זיך גראָבן ווערעם אונטער דער אַקאַציע, שטעלט נאָכדעם אַרײַן דאָס קאָנסערוון־פּושקעלע, אַ פּולס מיט דעם „אויסגעגראָבענעם”, אין אײַז־אַלמער.

— האָסט שוין אַ דאָגאָוואָר מיט בורדוזשאַנען? ליכטיקײַט מײַנע! — זאָגט דאָס ווײַב.

דאַן זאָגט ער אַזוי:

— אויצער מײַנער, כ׳פאַרגין זיך ניט, וואָס כ׳האָב אַזאַ אויצער, ווי דו.

זי קוקט אים אָן מיט אירע גרויע אויגן, וועלכע ווערן אַזש גרין פון קאַס, און טוט אַ געשריי:

— פאַרשלאָף ניט! בורדע וועט זיצן באַם ברעג דניעסטער מיט זײַנע אודעטשקעס און מיטן פלעשל מאַשקע, וואָס ער וועט האַלטן אין בוזעם־קעשענע, און דו, דער שיינער טאַטע פון צוויי טעכטער, וועסט דאָרטן מאַכן אַ גוטן לעכאַים און וועסט כאַפּן אַ פײַג אָף דער ווענטקע.

איך הער דאָס אַלץ און איך זע, ווי גוטמוטיק ער שמייכלט:

— אויצער מײַנער, ליובע מײַנע, דאַרפסט טאַקע שרײַען, האָסט אַ שלעכטן מאָן?

דאָס אַלץ שטעל איך זיך פאָר, און כאָטש יענטע הערט ניט אויף צו וואָרטשען, שטיי איך אויף גאַנצפרי, און איידער די זון גייט אויף, בין איך שוין לעבן כייליסעס שטוב. ער גייט אַרויס און זאָגט איין וואָרט:

— פּאָשלי!

מיר גייען איבער בעקיראָווער בריק, פאַרבײַ די קרײַד־בערג, אַפּן וועג צום דאָרף טריפּאָוצע. דער וועג איז מיר גוט באַקאַנט, איך בין ניט איין מאָל געגאַנגען מיט עסנוואַרג צו מענדלען, ווען ער האָט געמאָלט די טריפּאָוצער מאָלדאַוואַנעס, אָבער מיר גייען ניט אַזוי ווײַט. מיר פאַרנעמען רעכטס, לאָזן זיך אַראָפּ צום דניעסטער. כייליס טוט פּלוצעם אַ געשריי: „בורדאַ! וואָס האָסטו זיך ווידער אַוועקגעזעצט ניט אָף דײַן אָרט, פאַרנעם זיך!”. בורדאַ, וואָס איז ניט קיין אַנדערער, ווי בורדוזשאַן, ציט אַרויס זײַנע ווענטקעס פון דניעסטער און גייט אַוועק היפּש ווײַטער. זײַן הוילעך איז כויזעקדיק — גרויסע שטיוואַליעס, פון וועלכע עס קוקן אַרויס

אָפּגעבליאַקעוועטע גאַליפּע־פּלודערן, אַ גרוי־גרין העמדל, וואָס איז אַמאָל געווען פון כאַקי־קאָליר, אַפן קאָפּ — אַ קאַראַקולענע ברוינע קוטשמע. כיילים באַגלייט אים מיט אַן אָפּשפּאָטנדיקן בליק, אָרדנט איַין זיַינע מאָ־דערנע ווענטקעס, פאַרוואַרפט זיי אין דניעסטער אַריַין, די עקן פון די ווענטקעס באַשיט ער מיט זשוויר, זיי זאָלן בעסער ליגן אַפן ברעג, און ער זעצט זיך אַוועק אַף אַ שטיין. אַזוי זיצט ער. עס זעט זיך אויך, ווי בורדאַ זיצט. עס איז שטיל, דער הימל אין מיזרעך־זיַיט ווערט ליכטיקער, עס שפּרייט זיך דאָרטן אַ ראָז־געלע שיַין. וואָס וויַיטער, ווערט די שיַין אַלץ ברייטער און ברייטער. כיילים טוט שטיל אַ זאָג צו מיר:

— קומט, מיר וועלן אַ קוק טאָן, וואָס האָט ער דאָרטן?

עס זעט זיך ניט, וואָס בורדאַ האָט, ער זיצט טופּקע, קוקט אָנגע־שטרענגט אַפן דניעסטער, זאָגט זייער שטיל:

— דער טיַיך איז פאַרמאַכט, ער גיט מיר גאָרניט.

— אָבער דיַין קעשענע איז ניט פאַרמאַכט? גיב נאָר אַהער!

בורדאַ נעמט אַרויס אַ פלאַש, כיילים טראָגט זי צום צום מויל און זופּט רעכט אָפּ. דערנאָך גיט ער די פלאַש בורדאַן. און בייס יענער טרינקט, זאָגט ער: „מיר וועלן באַלד זען, בורדאַ, — דער דניעסטער גיט, צי ניט?‟ — און אין דער רעגע הייבן אָן די ווענטקעס, וואָס כיילים האָט אַראָפּגעלאָזט, צו שפּרינגען. ער כאַפּט זיי אַרויס פון דניעסטער, און אינ־גיכן צאַפּלען אַפן זאַמד צוויי היפּשע מאַרענעס.

די זון קוקט שוין גוט אַרויס. דער גאַנצער מיזרעך איז פאַרפלאַמט. כיילים נעמט אַראָפּ די פיש פון די האַטשיקעס, קוקט צו דער אויפגייענ־דיקער זון און באַמערקט זייער ערנסט:

— ווען די זון פאַרגייט, איז אויך שיין! אָבער קיין טאָג זאָגט זי ניט צו. איצט איז גאָר עפּעס אַנדערש...

דאָס איז ריכטיק. דער זון־אויפגאַנג זאָגט טאַקע צו טאָג. ווידער לאָזט אַראָפּ כיילים די ווענטקעס אין טיַיך, ווידער גייט ער אַהינצו, וווּ בורדאַ זיצט, בורדאַ ווייסט שוין, נאָך וואָס ער איז געקומען, ער דערלאַנגט אים די פלאַש. אינגיכן טוט כיילים אַ וואָרף די ליידיקע פלאַש צווישן די קוסטעס. די ווענטקעס רירן זיך ניט, די זון איז שוין גאַנץ הויך.

— פּאָשלי, — זאָגט כיילים.

זיי נעמען צונויף די ווענטקעס, כיילים נעמט די צוויי מאַרענעס, דערלאַנגט זיי בורדאַן, יענער נעמט, לייגט זיי אַריַין אין אַ מין קעגנגאַז־טאָרבע גאַנץ גליַיכגילטיק, וויַיל אַזוי איז קימאַט אַלע מאָל. דערפאַר טאַקע פלעגט כיילימעס וויַיב צו אים זאָגן:

— וואָס הערט זיך? האָסט געפּאַקט אַ גוטן אולאָוויאָסן!

אפּאָנעם, אז כײליס האָט זיך דערמאָנט, ווי דאָס ווײַב באַגעגנט אים, און ער פרעגט פלוצעם:

— בורדא, זאָג דעם עמעס, דײַן ווײַב צוואָגט דיר ניט דעם קאָפּ, ווען דו קומסט פון פישפאַנג?

— ערשטנס, קום איך קײנמאָל ניט מיט קײן לײדיקער טאָרבעטשקע, ווי דו ווײסט. צווײטנס, איז איצט מײַן ווײַב ווײך, ווי פּוטער. עס האָט איר אָפּגענומען, פאַרשטײסטו מיך, די רעכטע האַנט. האָט זי מוירע, איך זאָל זי ניט אַוועקוואַרפן. איך זאָג דיר, די בעסטע זאַך איז האָבן אַ ווײַב אַ קאַליקע.

— אײַ, לאָז געמאַך, בורדא, אַ קאַליקע, ניט קײן קאַליקע, קײן לעבעדיקער פון זײערע הענט וועסטו ניט אַרויס, — באַמערקט טיפזיניק כײליס.

מיר לאָזן זיך צו דער גאָרקי־גאַס, און בורדא פאַרנעמט זיך צו דער אָדעסער גאַס.

— אָ־אָ־אָך, וועל איך באַלד כאַפּן. איר גײט אַרײַן צו אונדז?

— אַ דאַנק, — זאָג איך, און איך גײ מיר צום אויטאָבוס, וואָס פאָרט אַפן באַרג. אָבער איך מאָל זיך גוט אויס, וואָס פאַר אַ באַגעגעניש ער וועט האָבן, ווײַל איך פאַרשטײ גאַנץ גוט, אַז זעלטן־ווען גיט דער דניעסטער בורדאַן, און דעריבער גיט אים כײליס אַלע מאָל אָוועק, וואָס ער כאַפּט, און אַלײן בלײַבט ער באַ דער האַנאָע פון זון־אויפגאַנג.

די זון האָט זיך בעריעש אַרויסגעשיפּט און איז, אַ בלענדנדיקע, געשטאַנען גאַנץ הויך, ווען איך בין אַרויסגעגאַנגען פונעם אויטאָבוס. כאָטש עס איז נאָך געווען גאַנצפרי, איז באַ יענטען געווען אַ פולע שטוב געסט. דאָס זײַנען געקומען אירע מעכוטאָנים. ווײַזט זיך אַרויס, אַז ס'איז זונטיק און זײ זײַנען אַלע געווען אַפן רײנעם אָרט. פונדעסטוועגן זײַנען די ייִנגערע — פײסעך יאָסיפּאָוויטש, וויקטאָריִא נאַומאָוונא, אַנע נאַומאָוונא און מיכאיִל פּײַוווסאָוויטש אפילע אויפגעלײגט. יענטע גרײט צום טיש און טרײסט די באָבע ראַציע, נאָר די באָבע באַגיסט זיך מיט טרערן, און קעדײ אויסצומײַדן טרײסט־ווערטער, גײט זי אַרויס אַף דער וועראַנדע. ווען אַלע זיצן שוין באַם טיש, פירט וויקטאָריִא נאַומאָוונא אַרײַן די באָבע ראַציע, זי וויל מיטן טיכעלע איר אויסווישן דאָס פּאָנעם, נאָר ראַציע קערט אָפּ דעם קאָפּ און זאָגט:

— מע טאָר שוין גאָר ניט װײנען. אין האַרצן זײַנען קוואָרים, מע טראָגט זיך אַרום מיט זײ, און מע דאַרף זײַן אַ גאַנצער יאָ־טעבע־דאָם!

די ייִנגערע, פײסעך יאָסיפּאָוויטש דער ערשטער, לײגט אין זײַן טעלער צעשניטענע פּאָמידאָרן, דער שוואָגער זײַנער מיכאיִל פּײַוווסאָוויטש

טוט אויך דאָס זעלבע, און נאָר די פֿרויען אײַלן זיך ניט צו פֿרישטיקן. יענטע האָט הײַנט קיין אויסגעשלאָפֿענע הענט נישט...

יענטע האָוועט הין־און־הער, גייט אַלע ווײַלע צו דער באָבע ראַציע, זאָגט איר עפּעס אין דער שטיל, יענע פֿאָכעט מיט די הענט, ווי איינער זאָגט: לאָזט מיך צורו. מע זיצט באַם טיש גאַנץ היפּש, מע עסט און מע וויצלט זיך. מיכאַיִלס פֿרוי אַנע נאַומאָוונאַ טוט אַ קוק אויף מאַן און באַרמערקט זייער געלאַסן:

— מוישעלע, — אַזוי רופֿט זי מיכאַיִל פֿײַוווסאָוויטשן, — איך זע, אַז דו זיצסט קוים מיט צאָרעס באַם טיש. זײַ אַ מאַנספּאַרשוין און גיי לייג זיך צו.

זי דאַרף ניט איבערכאַזערן קיין צווייט מאָל. דער מאַן הייבט זיך טאַקע אויף, פֿאַרשווינדט אין אַ צווייטן צימער. פֿון דאָרטן לאָזט זיך הערן אײַנגיכן אַ גלײַכמעסיקער אָטעם מיט אַ דינעם פֿײַף. אָבער די פֿרויען זיצן נאָך באַם טיש היפּש. מע שמועסט וועגן די קינדער, ווי זיי האָרעווען, נעבעך, און מע פֿאַרענדיקט מיט דעם, אַז די קינדער זײַנען גאָר לײַטישע, טוען זייער זאַך ערלעך. יענטע טוט אַ זיפֿץ, אירע אויגן ווערן פֿול, נאָר זי זאָגט גאָרניט. וויקטאָריאַ נאַומאָוונאַ און אַנע נאַומאָוונאַ פֿאַרשטייען, וואָס יענטע האָט געוואָלט זאָגן. די באָבע ראַציע זאָגט הויך, ניט צו יענטען, נאָר צו אַלעמען:

— אַז אַ מענטש איז זוכע צו שטאַרבן אויף זײַן אייגענעם געלעגער, איז ניטאָ וואָס צו זיפֿצען, יענטע. דעם מאַלעכהאַמאָוועס קען קיינער ניט אָפּשטופּן. געוויס פֿאַרשטיי איך, אַז ס'וואָלט געווען גוט, ליפּע זאָל דערלעבן נאַכעס, אָבער אַז איך זע דעם גרויסן טאָוול אויף בעסוילעם מיט די צענדליקער קאָרבאָנעס, וואָס זייערע נעמען זײַנען דאָרטן אויסגעקריצט, רײַסט זיך מיר אויף שטיקער מײַן האַרץ פֿאַר די, וואָס זייערע נעמען זײַנען אין ערגעץ ניט אויסגעקריצט. בעקיצער, ס'איז דאָ וואָס צו קלאָגן וועגן די, וואָס מיר ווייסן, און וועגן די, וואָס מיר ווייסן ניט...

אײַנגיכן גייען אַלע אַוועק, און נאָר מוישע, ווי עמען אַלע רופֿן מיכאַיִל פֿײַוווסאָוויטש, בלײַבט אין צווייטן צימער און ער דערפֿײַפֿט זײַן שלאָף. יענטע נעמט צונויף פֿון טיש, וואַשט דאָס געפֿעס, טרערן פֿאַלן פֿון אירע אויגן אויף די טעלער. איז טאַקע גוט, וואָס ס'איז אַרײַנגעקומען אירע אַ באַקאַנטע. די באַקאַנטע איז אויך געווען אויף ריינעם אָרט און זי לאָזט הערן:

— וואָס זאָל איך דיר זאָגן, יענטעלע, ס'איז אַ ביטערער גאַנג. אויף בעסוילעם איז שטיל, רויִק. די לעבעדיקע מעגן טײַנען און שרײַען וויפֿל זיי ווילן, די קוואָרים עפֿענען זיך ניט אויף. נאָר ס'איז דאָ גענוג צאָרעס אַכוץ שטאַרבן. ס'איז געקומען צו מיר מײַן מאַנס אַ קרויווע פֿון פֿלאָ־

רעשט. זיצן מיר אַזוי נעכטן באַם טיש, און זי דערציילט אירע צאָרעס... הער אויף צו ווישן די טעלער, יענטע, הער זיך אײַן, וואָס עס טרעפט אויף דער וועלט. די קרויווע דערציילט אַזאַ מעשׂה: איר זון האָט געענדיקט זייער גוט די שול — און ער איז אָנגעקומען אין אינסטיטוט אין אָרעכאָוואָ־זויעוואָ. קריגט זי פון אים איינגיכן אַ בריוול, אַז ער האָט כאַסענע געהאַט. איז דאָך שוין ניטאָ וואָס צו ריידן. פאַרשטייט זיך, וואָלט געווען גלײַכער, ווען דער זון ענדיקט פריער דעם טעקסטיל־אינסטיטוט. נאָר די קרויווע, מע רופט זי נעסיע, איז ניט קיין נאַרישע, כאָטש זי איז אַ מאַמע. זי שיקט פון פלאָרעשט פּאָסילקעס דעם זון מיט דער שנור. אַזוי גייט זיך די צײַט. מיטאַמאָל קריגט זי אַ טעלעגראַמע, זי זאָל קומען, קלאָרע איז אין געבורט־הויז. נעמט זי, וואָס זי קאָן, און פאָרט אויף מאָרגן אַהין. געקומען אין אָרעכאָוואָ־זויעוואָ, געפונען די צוזאַמענוווינונג, ווו די קינדער ווינען. אַ טומל, פון אַלע צימערן דונערט מוזיק. אַרײַנגעגאַנגען אין זונס צימער, קיין לאַנגן שמועס מיטן זון ניט פאַרפירט, זיך גענומען צו דער אַרבעט. אויסגעקאָכט אַ ייִכל פאַר דער שנור, אויבס האָט זי געבראַכט מיט זיך. דער זון טראָגט דעם ווײַב פּעקעלעך. באַ נעסיען אויפן האַרצן איז ניט פריילעך. וואָס וועט זײַן, אַז מע וועט ברענגען דאָס אייפל אין צימער? און ווי דאָס האַרץ האָט איר געזאָגט, מע האָט עס פאַנאַנדערגעוויקלט, נעסיע האָט אַ קוק געטאָן אויפן נעפּעשל, זײַנען איר אַלע גלידער אָפּגעשטאָרבן. אויסגעפּריעט אונטער די אָרעמלעך, און אין די ענגע ערטערלעך וואָלט געווען נאָך גענישקאָשע, האָט עס באַם פּופּיק אַ היפּשן גוזיק. פאַרשטייט זי, אַז ער האָט זיך גענוג אָנגעשריען אין שפּיטאָל. אַ כוידעש איז זי געזעסן אין אָרעכאָוואָ־זויעוואָ, די אויסגעפּריעטע ערטערלעך האָבן זיך פאַרהיילט, דער גוזיק רירט זיך ניט פון אָרט! נאָך מילך דאַרף מען לויפן אין קאָנסולטאַציע, ווײַל קלאָווע האָט ניט קיין מילך. אַנומלטן האָט נעסיע געזאָגט צו די קינדער: אין פלאָרעשט זײַנען דאָך באַ מיר אויך ניט קיין שטיפקינדער. זיי גייען אַוועק צו דער אַרבעט, און צוויי קינדער בלײַבן ווי אויפן וואַסער... ס'איז אַ פּלאַן, איך זאָל נעמען דאָס קליינס מיט זיך, סײַווי האָט דאָך קלאָווע ניט קיין מילך, מע דאַרף לויפן אין קאָנסולטאַציע, וועל איך לויפן אין פלאָרעשט. געערדט און געטאָן. געבראַכט דאָס אייפל אין שטוב, זאָגט אָבער נעסיעס פלאָרעשטער שנור: „כ'קאָן קיין אויג ניט צומאַכן דורך די נעכט". קלײַבט זיך נעסיע אַריבער אין איר אייגענעם צימער מיטן אייפל. מילך אין קאָנסולטאַציע גיט מען, נאָר דער גוזיק לעבן פּופּיק איז ווי פאַרשטיינערט. דער דאָקטער פון קאָנסולטאַציע זאָגט, אַז מע דאַרף אָפּערירן. דערהערט אַזאַ זאַך, האָט נעסיע פאַרבראָכן די הענט און אויסגעשריען:

„וועמען איז דאָ צו אָפּערירן, קוים וואָס עס זשיפּעט!”. בעקיצער, נעסיע קאָכט האָבערנעם קליי, מאכט פון מעל מיט פּוטער אַן איַינברען, פארקאָכט אין מילך, רייַבט מערן מיט עפּל, גיט דעם קינד פיר־פינף לעפּעלעך זאפט א טאָג, לויפט אין קאָנסולטאציע נאָך מאמע־מילך. ס'וואָלט שוין געווען נישקאָשע, אָבער דאָס גוזיקל?.. אנומלטן, ווען דאָס קינד איז געלעגן פאנאנדערגעוויקלט, איז ארייַנגעגאנגען נעסיעס א שכיינע. דערזען דאָס גוזיקל, זאָגט זי צו נעסיען: „וואשט אויס אין מארגאנצאָווקע א יובילייִנעם רובל, לייגט צו, פארבאנדאזשירט, וועט עס אוועק אף אן אָרט. אָבער איר זאָלט אים ניט פאנאנדערבינדן, זאָל עס אזוי זייַן. דאָס איז דאָך פּראָסט א גריזשע! ס'וועט אוועק אף אַן אָרט, ס'וועט זיך צוזאמענוואקסן, און איר וועט פארגעסן, אז דאָס איז געווען!”. וואָס מיינסטו, יענטע? ס'האָט טאקע געהאָלפן. דאָס קינד וואקסט, די צייַט גייט, ס'איז שוין אף די פיסלעך, עס רעדט שוין. נעסיע האָט א פולן פארטעך נאכעס. דער זון מיט דער שנור האָבן געענדיקט לערנען, מע האָט זיי געגעבן ארבעט אין איוואנאָוואָ, נאָר ביז דער ארבעט זייַנען זיי געקומען צו נעסיען א ביסל אָפּרוען. דאָס קינד, דימאָטשקע, טרעט ניט אָפּ פון נעסיען. באבושקע און באבושקע. ווי נאָר די מאמע וויל אים נעמען אף די הענט, וויינט ער און רייַסט זיך ארויס. אין יענעם א טאָג זיצן אלע באם טיש, ס'איז גוט און פייַן און לייַטיש, נעסיע האָדעוועט דאָס קינד מיט יויך, פארבראָקט מיט א שטיקעלע בולקע. ער עסט, טוט אלע מאָל א קוק אף דער באָבען. מיטאמאָל טוט קלאָווע א ריס ארויס דאָס קינד פון נעסיעס הענט און גיט צו אים א געשריי: „דימקע, וויפל מאָל וועל איך דיר זאָגן, אז דו האָסט דאָ ניט קיין באבושקע. דאָס איז דייַנע א ניאניע, און איר, נעסיע כאָנאָוונע, זייַנט נארישער פונעם קינד. ווער איז זייַן מאמע, פרעג איך אייַך?” הערסט, יענטע, — נעסיע דערציילט און באגיסט זיך מיט בלוטיקע טרערן. — אָבער איך האָב איר געזאָגט: איר זייַנט אליין שולדיק, נעסיע. שוין זשע האָט איר ניט געזען לויטן פּיסק, וואָס פאר א כאזער אייַער שנור איז, נאָך פאר דערוף? — ווי געפעלט דיר די מייַסע, יענטע?

— א שיינע מייַסע, נאָר א קורצע. קום מיט נעסיען צו מיר, איך וועל זי בעסער טרייסטן. ווי דו ווייסט, האָבן מייַנע זין כאסענע געהאט אין סאָראָקע גופע. אָבער מייַן טאָכטער האָט כאסענע געהאט אין קעשענעוו. זי נייטיקט זיך, כאָלילע, אין גאָרנישט. דער מאן אירער איז א פידלער און שפּילט אין פילהארמאָניע. זי גופע, די טאָכטער מייַנע, האָט א גוטע שטעלע, שיקט מיר ווינטשעוואניעס צו נייַ־יאָר, צו אנדערע יאָמטויווים. זי האָט א טעלעפאָן, איך האָב א טעלעפאָן. אָבער אראָפּנעמען

דאָס טרײַבל, פרעגן אָפּטער: וואָס מאכסטו, מאמע? הייבט זיך גאָר ניט אָן! ווען דערמאָנען זיי זיך, אז זיי האָבן א מאמען, בייס זיי דארפן פאָרן אף קוראָרט. דעמלט ברענגט מען צו מירביידע קינדער! איך זאָג דיר ווי די זאך איז: איצטער לעבן די קינדער מיט מיר, ווייסט אליין, אז מײַן שנור איז זייער א ווויל קינד, נאָך אז איך גיב א טראכט, איך וועל דארפן האָדעוועז אן אייניקל, ווייס איך ניט, וואָס עס וועט זײַן! — זאָגט יענטע אָפּנהארציק.

די באקאנטע זיצט א היפּשע צײַט. נאָך איר אוועקגיין זאָגט יענטע צו מיר:

— זעסט, ווי עס פאלט דיר גלײַך אין דער האנט ארײַן? ווו וואָלסטו געקענט הערן א מײַסע מיט א יובילײַנעם רובל? איך אף דײַן אָרט וואָלט עס פארשריבן ווי עס שטייט און גייט.

מײַנע מעכוטאָנים געפעלן דיר?

— וואָס הייסט מעכוטאָנים? אלעטשקע האָט צוויי מאמעס און צוויי טאטעס?

— אנע נאומאָוונא איז וויקטאָריא נאומאָוונעס א שוועסטער, מי־כאיל פּײַוווסאָוויטש, וואָס כאפּט נאָך א דרעמל, איז אנעס מאן, פייסעך יאָסיפּאָוויטש איז אלעטשקעס טאטע, וויקטאָריא נאומאָוונא איז איר מאַ־מע, און ראציע איז אלעטשקעס באָבע. איצטער פארשטייסטו, ווי דאָס קייטלט זיך? זייער ווילע מענטשן. אז אין שטאָט איז עפּעס דאָ א גע־שמאקע זאך, ברענגט מען דאָס גלײַך צו מיר אין שטוב ארײַן. איין ווייַ־טעק — וואָס ליפּע האָט דאָס ניט דערלעבט.

איך שווײַג. וואָס קען מען אף דעם זאָגן? מוישע האָט זיך שוין אויך אויסגעשלאָפן. ער האָט אויסגעטרונקען א פולע גלאָז ווײַן, פארביסן מיט צוויי בארן, האָט באדאנקט און איז אוועק. איך בין מיר אויך אײַנגיכן אוועקגעגאנגען. גיי איך פארבײַ „מעטאלאָרעמאָנט”, דאָרטן איז, אפּאָנעם, איצטער וואָרמעס־צײַט, ארבעטער לויפן ארויס, ווישן גיך די הענט און ווערן פארשוווּנדן אין קעלערל, ווו מע קאָן קויפן א גלאָז ווײַן. איך גיי מיר מיט דער גאס, די זון ברענט, נאָר די נוסנביימער זײַנען זיך צע־וואקסן, מע קאָן זיך באהאלטן אין שאָטן, די גאס ענדיקט זיך, עס שפּרייטן זיך ווײַנגערטנער. ארום די ווײַנגערטנער וואקסן קארשנביי־

מער, שוועבן טשאַטעס פייגל, זיי פּיקן די קאַרשן, וואָס זײַנען פאַרבליבן אַף די צווײַגן, און ווען די פייגל שטעלן זיך אַף די צווײַגן, פאַלן אַ סאַך קאַרשן אַראָפּ. די פייגל לאָזן זיך אויך אַראָפּ און שלינגען גיריק די יאַגעדעס, וואָס זײַנען שוין אַזש שוואַרץ, ווײַל זיי זײַנען איבערגערײַפּט. ווײַטער פון די קאַרשנביימער וואַקסן זון־רויזן. מיט עטלעכע יאָר צוריק, בײַס איך פלעג קומען אַהער מיט מענדלען, זײַנען זיי דאָ ניט געוואַקסן. איך בלאָנקע איבערן באַקאַנטן אָרט, און ווען איך גיי צוריק, פיל איך, אַז איך דאַרף שוין ניט גיין אין שאָטן פון די נוססנביימער, ווײַל די זון איז גאַנץ נידעריק. לעבן לאַנדווירטשאַפטלעכן טעכניקום זיצן צוויי זייער יונגע ציגײַנער און עסן עפּל. פּלוצעם הער איך:

— מומינקע, מומינקע!

איך קערעווע אויס דעם קאָפּ און זע, ווי בײדע יונגע ציגײַנער גייען צו מיר. איך דערקען זיי באַלד, דאָס איז גאַפור און קילימבאַר, וועלכע מענדל האָט ניט איין מאָל געמאָלט. איינער פון זיי נעמט אַרויס פון קעשענע אַן עפּל און זאָגט:

— אַוווּ איז דער פעטער? עסט, ס'איז זייער אַ געשמאַקער עפּל.

איך נעם דעם עפּל, קוק אַף זיי. מיר שווײַגן. גאַפור פרעגט שטיל:

— מומינקע, דו ביסט געקומען אַליין?

— יאָ, גאַפור, אַליין.

מער פרעגן זיי גאָרניט.

— וואָס טוט איר? איר לערנט זיך?

— יאָ, מיר לערנען זיך אין קעשענעוו. אינגיכן וועלן מיר אַהין אָוועקפאָרן. לאָמיר גיין, — זאָגט קילימבאַר.

זיי גייען אַוועק. איך בלײַב שטיין און קוק זיי נאָך. מיט עטלעכע יאָר צוריק זײַנען זיי געווען נאָך קליינע, זיי פלעגן גוט זיצן. מענדל האָט זיי ליב געהאַט צו מאָלן. און דאָס איז געווען ניט קיין ווונדער. זיי זײַנען געווען זייער שיין און גראַציעז. גאַפור איז געווען ווונדער־לעך: לענגלעך־געשניטענע גרויע אויגן, דינע ברעמען, פרענדזלדיקע לאַנגע שוואַרצע וויִעס, אָבער איצט איז ער פּאַשעט בלענדנדיק, דאָס פּאָנעם ברוינלעך־מאַט, די גרויע אויגן זײַנען נאָך ווי גרעסער געוואָרן. איידל שלענגלען זיך די ליפּן, די ציין, ווי יונגער קנאָבל, די האָר שוואַרץ און זייער געדיכט. ער איז שלאַנק, די בלויע דזשינסן ליגן אויסגעגאָסן אַף די הויכע פיס. און די פוטבאָלקע קנייטשט זיך און כוואַליעט זיך אַרום זײַן מעכטיקן טאָרס. קילימבאַר איז קלענער אין וווקס. טיף שוואַרץ, ווי אַ דאָרעמדיקע נאַכט, זײַנען זײַנע אויגן. די ברעמען ברייט און גע־דיכט, די האָר, אַפּאָנעם לאַנג ניט געוואַשענע, שטייען אַזש אַרום זײַן

פאָנעם. איך קוק אף די יונגע באָכערים, און איך בין זיי דאנקבאר, וואָס זיי האָבן פארשטאנען מער גאָרנישט צו פרעגן.

די זון זעצט זיך, בייס איך גיי אריין אין יענטעס הייפל. זי באגעגנט מיך מיט הארבע רייד:

— האָסט געכאפּט דעם יובילייִנעם רובל און ביסט נעלעם געוואָרן. מיינסט, כ'האָב ניט געזען, וואָס דו האָסט געגעסן? ווו האָסטו געבלאָנקעט אזוי לאנג? ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגן? ס'וואָלט געווען א גלײַכע זאך, זאָלסט שוין פאָרן קיין מאָסקווע, וואָרעם איך זע, אז קיין גוטס וועט פון דערוף ניט ארויסקומען. ווען מענדל לעבט, וואָלט ער דיר געגעבן א גוטן כיילעק!

אָבער אזוי ריידנדיק גאנץ הויך, פארגעסט זי ניט צו גרייטן צום טיש און הערט ניט אוף:

— די קינדער זײַנען שוין לאנג געקומען. אָפּגעגעסן און זײַנען אוועק אין קינאָ. איך ווארט אף דיר. אָבער דיר ליגט אין זינען גאָר עפּעס אנדערש. טראכסט וועגן מיר ווי וועגן פאראיאָריקן שניי!

געוויס איז יענטע גערעכט. געוויס וואָלט איך געדארפט וועגן איר טראכטן מערער. אָבער...

אין אָוונט קומט צו גיין כייליס. ער ברענגט אין א סינטעטישער טאָרבעטשקע קארפּן, ער טוט זיי א וואָרף אפן טיש, זעצט זיך אף א בענקל, שמייכלט און פארענטפערט זיך:

— איך גיי, זע איך, אז ס'איז דאָ פיש. טראכט איך, יענטע וועט שוין וויסן וואָס צו טאָן מיט זיי.

— וואָסי, איך וועל ניט וויסן? ס'וועט זײַן רעכט. וויפל קומט דיר?— פרעגט יענטע.

ער שמייכלט און גיט א זאָג:

— וויפל עס קומט מיר, איז אלץ מײַנס. זאָל אײַך זײַן צו געזונט, און איך לויף צו דער ארבעט.

קעשענעוו

זי איז גערעכט. איך דארף זיך טאקע רירן פון אָרט. איך באשטעל אף מאָרגן א טאקסי און פאָר אוועק קיין קעשענעוו. דער וועג איז א פרעכטיקער, דער פארנאכט שטיל, פוןביידע זײַטן וועג שטייט א געדיכ־טער וואלד, ווו־ניט־ווו זעט זיך א סקולפּטור פון א הירש. אין אָרגייעוו

שטייען מיר א רעכטע ווײַלע, עס איז א ראשיקע שטאָט, א סאך מענטשן, מאשינעס רוישן. קיין קעשענעוו קומען מיר אָן, ווען ס'איז שוין אָוונט. צוגעפאָרן צום האָטעל „טוריסט", געדויערט גאנץ לאנג, ביז מע געפינט פאר מיר אן אָרט. איך ברענג זיך אין אָרדענונג און גיי ארויס פון האָטעל. איך לייען איבער: „פראָספעקט מאָלאָדיאָזשי", און איך דערמאָן זיך, אז אף דעם דאָזיקן פראָספעקט וווינט יעכיעל שרײַבמאַן. דאָס איז טאקע גאָר ניט ווײַט. יעכיעל שרײַבמאַן איז אין שטוב. עס קאָן קיין רייד ניט זײַן פון אוועקגיין גיך. זײַן פרוי, מארינע, איז זייער רירעוודיק און גאסטפרײַנטלעך. פארשטייט זיך, עסן מיר מיטיק, דערנאָך ווײַזט מיר מארינע דאָס שטײַגל מיט די פאָפוגײַטשיקעס, וואָס שטייט אין קיך. יעכיעל פילט זיך גוט, ווען ער רעדט וועגן ליטעראטור, ער באַקלאָגט זיך, אז די אויגן טוען אים ווי, נאָר איצט איז שוין בעסער. ער קלײַבט זיך פאָרן קיין ליפעצק אין א קאָמאנדירונג. דערווײַל אָבער גייט א רייד וועגן „יאָרן און רעגעס". שרײַבמאַן איז זיך אָפּנהארציק מודע, אז ער איז צופרידן מיט זײַן בוך. איך בין אויך צופרידן. דאָס איז בעפיירעש א גוט בוך, איז דאָך קלאָר, אז דאָס איז אן אלגעמיינע פרייד פאר דער ייִדישער סאָוועטישער ליטעראטור. ס'איז מיר ליבלעך צו זײַן בא יעכיעל שרײַבמאנען אין שטוב. דאָרטן איז גוטפרײַנטלעך, אומיטלבאר, עס איז גוט צו שמועסן מיט יעכיעלן, ווײַל עס איז שטענדיק דאָ דער אײַנדרוק, אז ער זאָגט דאָס, וואָס ער טראכט, און ניט נאָר דאָס, וואָס אים איז אין דער רעגע געקומען אפן זינען, ער דריקט אויס דאָס, וואָס ער האָט באטראכט, און דאָס איז זייער און זייער וויכטיק, ווען א מענטש האָט א טעווע צו טראכטן. ווײַל אפילע שרײַבער פרעגן גאנץ אָפט איינער דעם אנדערן: דו ארבעטסט? און קיינמאָל פרעגט מען ניט — דו טראכטסט? בא יעכיעלן אין שטוב פיל איך ניט קיין אלטעגלעכקײַט. איך פיל א מין דערהויבנקײַט, וואָס איז פרײַ פון יאָך, פון דײַגעס, כאָטש ווען איך קוק אין זײַנע אויגן, זע איך אין זיי אָפט טרויער און זאָרג.

אין אָוונט באגלייטן זיי מיך, מארינע און יעכיעל, צום האָטעל. מיר געזעגענען זיך ניט, ווײַל עס איז אונדז אלעמען קלאָר, אז מאָרגן וועל איך ווידער קומען. ווען איך גיי ארײַן אין האָטעל, שלאָפט מײַן שכיינע. די דינע דעקע קאָן ניט אויסבאהאלטן איר מעכטיק שווערן קערפער. די אדמיניסטראציע פון האָטעל גיט ארויס די טוריסטן טאלאָנען אף דערנערונג, שטייט די פרוי אוף גאנצפרי, נאָר ווי פרי זי זאָל ניט אופשטיין, זײַנען מײַנע אויגן אָפן, און ערשט איצט זע איך, ווי מאיעסטעטיש זי איז. דאָס איז א וווּקסיקע פרוי. איר הויט איז ווײַס־מעליק, די אויגן בלייך־בלוי, די וויִעס געלע, די האָר אפן קאָפּ אויך געל, נאָך די ביגודי

באָמבלט זיך יעדער קרײַזל באַזונדער און צווישן די קרײַזלעך קוקט ארויס א ווײַס־ראָזלעכע הויט. ווי געזאָגט, שטייט זי אויף גאנצפרי. זי רופט מיך אויך, זי זאָגט אפילע צו, אז זי וועט וואַרטן, ביז איך וועל פאַרטיק ווערן. נאָר מיר ווילט זיך ניט גיין, איך האָב זי שוין גוט ארומגעקוקט, און מײַן נײַגער איז געשטילט. כוץ דעם, וועל איך גיין צו יעכיעלן. דעריבער מאַך איך מיך פאַרטיק און זעץ זיך באַם נידעריקן טישל עפּעס טאָן. וויפל צײַט ס׳איז אוועק, ווייס איך ניט, נאָר עס הערט זיך, ווי די טיר עפנט זיך, מײַן שכיינע שטייט שוין אײַנגעבויגן לעבן טישל.

— באַבוסיע, איר ארבעט נאָך?

איך באָמקע עפּעס. אָבער זי האָט זיך אײַנגעבויגן, קוקט ארײַן אינעם אָנגעשריבענעם און וויל וויסן:

— אף וואָס פאַר א שפּראַך שרײַבט איר?

— אף יידיש.

— אף יידיש־ש?! — כידעשט זי זיך.

ווען איך האָב זיך אָפּגעפּאַרטיקט און בין ארויסגעגאַנגען אפן גאַס, האָב איך אין אלייע צווישן די אונטערגעשוירענע ביימער דערזען מאַרינען און יעכיעלן. מיר האָבן שפּאַצירט, גוט פאַרבראַכט, און יעכיעל האָט דערציילט מײַסעס פון ראַשקעוו, וועלכע איך האָב נאָך ניט געוווּסט. זיך צוהערן, ווי יעכיעל דערציילט, מיט זײַן שטיל קאָל, וואָס האָט פאַר מיר דעם קאָליר פון א מין ראָז־ליכטיקע פאַרב, איז פאַר מיר אַן עמעסער גענוס. מאַרינע וויל אויך עפּעס זאָגן, און זי לייענט דריזס א ליד אף יידיש. אזוי גייט אוועק מײַן צווייטער אָוונט אין קעשענעוו. מיר האָבן איינע די אנדערע עטלעכע מאָל באַגלייט הין און צוריק. דערנאָך האָבן מיר זיך ענדגילטיק געווונטשן א גוטע נאַכט, און ווען איך בין געקומען אין האָטעל, איז שוין אפן בעט, ווו ס׳האָט נאָך נעכטן גערוט מײַן ליבוויסנדיקע שכיינע, געלעגן א נײַער גאַסט, וואָס האָט פאַרנומען זייער ווינציק אָרט אין געלעגער.

אף מאָרגן אינדערפרי בין איך אוועק פון צימער, איידער מײַן נײַע שכיינע איז אופגעשטאַנען. איך בין געגאַנגען איבער פאַרשיידענע גאַסן פון קעשענעוו און האָב האַנאָע געהאַט פון דער שטאָט. איך בין אוועק אין יענעם קוואַרטאַל, ווו ס׳איז מיט פיל יאָרן צוריק געווען דער באַוווּסטער פּאָגראָם. דערנאָך בין איך אוועק צו דער קאָמיוגישער אָזערע. דאָ זײַנען געשטאַנען א סאַך שיפלעך, ס׳איז געווען א סאַך יונגוואַרג. קעשענעוו האָט אויסגעזען יאָמטעוודיק, ווײַל עס איז געווען ערעוו דער פײַערונג פון 50 יאָר סאָוועטנמאַכט אין מאָלדאַוויע. ווען איך האָב זיך אופגעהויבן

אין מײַן צימער, האָב איך געטראָפֿן ליגן א פרוי אין אָנטאָן, דער ערשטער אײַנדרוק מײַנער האָט זיך באשטעטיקט — זי איז געווען קלײנװוּקסיק, זי האָט פארנומען װינציק אָרט אין בעט. אין קעגנזאץ צו מײַן פריערדיקער שכײנע, איז זי געווען שװארצכײנעװדיק, אָבער די שלײפֿן אינגאנצן גראָו. זי איז געלעגן אין א טונקל קלײד מיט לאנגע ארבל, און כאָטש אירע אויגן זײַנען געווען צוגעמאכט און זי איז געלעגן אזוי רויִק, אקוראט ווי קײנער וואָלט מער אין צימער ניט געווען, האָב איך פארשטאנען, אז זי שלאָפֿט ניט. כ׳האָב גענומען מײַן זומער־מאנטעלע און בין אוועק צו שרײַבמאַנען. כ׳האָב דאָרטן געטראָפֿן א שווערלײַביקן מענטשן מיט זײער א סימפּאטישן פּאָנעם, וואָס האָט גערעדט ווינציק, אָבער אלץ, וואָס ער האָט ארויסגעבראכט, האָט געצווונגען זיך צוצוהערן. ס׳האָט געמאכט אַן אײַנדרוק, אז דער מענטש האָט וויסן און קאָן זיך אויסדריקן אײגנארטיק. ער האָט גערעדט וועגן פּושקינען, און מע האָט גלײַך געקאָנט פארשטײן, אז ער ווײסט גוט, וועגן וואָס ער רעדט. עס איז געווען טשיקאווע אים צו הערן, און ס׳האָט ארויסגערופֿן באַדויערונג, ווען ער פלעגט אופהערן רײדן און זיך נעמען שפּילן מיט זײַן טעכטערל, וועלכע איז דאָ אויך געווען. די וווּקסיקע פרוי, וואָס איז געזעסן דערנעבן, אין א באָרדאָ־קלײד, האָט פון צײַט צו צײַט גענומען דאָס טעכטערל צו זיך. ווי איך האָב זיך נאָכדעם דערוווּסט, איז דער מענטש געווען כאזין. די פרוי אינעם באָרדאָ־קלײד — זײַן ווײַב, דאָס קלײנע מײדעלע — זײער טעכטערל. עס איז שוין געווען שפּעטלעך, ווען מיר זײַנען אוועק פון שרײַבמאַנען. גײענדיק דורכן סקווער, האָט זיך קײנעם רײדן ניט געוואָלט, און מיר האָבן זיך געזעגנט.

אין האָטעל־צימער איז מײַן שכײנע ניט געווען, איך האָב ניט געהערט, ווי זי איז געקומען. אָבער אפּמאָרגן אינדערפרי איז זי געלעגן אפֿן בעט אקוראט אין דער זעלבער פּאָזע, ווי נעכטן. אינעם זעלבן טונקעלן קלײד מיט די לאנגע ארבל, די פיס מיט די הענט זײַנען געווען אויסגעצויגן, זי איז געלעגן אָן שום באוועגונג, נאָר דאָס מאָל זײַנען אירע אויגן געווען אָפֿן און עס איז געווען א ביסעלע פריקרע, וואָס זי האָט זײער אופמערקזאם אַף מיר געקוקט. ערשט אין א ווײַלינקע ארום האָט זי מיך באגריסט און געזאָגט:

— לאָמיר גײן עסן פרישטיק אינײנעם.

אזוי איז טאקע געווען.

נאָך פרישטיק האָבן מיר זיך אומגעקערט אין צימער. זי האָט זיך ווידער געלײגט, פונקט אזוי ווי פריער, געלעגן אָן דער קלענסטער באוועגונג. זי האָט שטיל געפרעגט:

— איר האָט אַ פאמיליע?

זי האָט געפרעגט אָן שום אָנדײַט אַפן קעשענעווער ייִדיש. נאָך אַ ווײַלע שטילשווײַגן האָט זי ווי באַדויערט אַפן קאָל, אַקוראַט ווי קיינער וואָלט אין צימער ניט געווען:

— איר זײַנט געקומען אַליין? ווו איז אײַער מאַן?

און ניט וואַרטנדיק אַף מײַן ענטפער, פאָרגעזעצט:

— אַז מע האָט ניט קיין מאַן און קיין קינדער, איז מען גליקלעך!

דערזען, אַז איך בין פאַרווּנדערט, האָט זי קלאָר געמאַכט:

— מײַן מאַן איז געשטאָרבן מיט צוויי יאָר צוריק. איך וווין אין קיִעוו. מײַן טאָכטער האָט געוווינט אין כאַרקאָוו, האָט זי מיך נאָך מײַן מאַנס טויט פאַרוואָרפן מיט בריוו. אַז זי וויל ניט, איך זאָל זײַן עלנט, אַז די בעסטע זאַך וועט זײַן, מיר זאָלן לעבן אינאיינעם. איז זי טאַקע געקומען צו מיר. בעסער וואָלט זי מיך געפונען אַ טויטע. אַ זעלטענער טאָג, איך זאָל פון איר ניט הערן קיין זידלווערטער. זי וואָלט צופרידן געווען, איך זאָל שוין גיין אין גאַניידן. מיר עסן באַזונדער, קאָכן באַזונדער, איך קאָך באַטאָג, ווען זי איז אַף דער אַרבעט. וואָס זי טוט, הער איך ניט און זע ניט.

— איר האָט אַ פענסיע?

— ווי זשע, אָט דאָס איז דאָך עס! זי ווייסט, אַז צו דער פענסיע פאַלט מיר נאָך אויך אַרײַן, און איך לייג עס אַף אַ ביכל אין קאַסע. נאָר מער פון אַלץ ברעט זי, וואָס איך האָב זיך באַקאַנט מיט איינעם אַ יונגערמאַנטשיק.

— איר האָט דאָך פריִער געזאָגט, אַז ווער עס האָט ניט קיין מאַן, קיין קינדער, דער איז גליקלעך!

— מאַלע וואָס. איך בין נאָך ניט אַלט קיין פינף און זעכציק. עמעס, ער איז ייִנגער מיט צוויי יאָר פון מיר, ער טײַנעט, כ׳זאָל פאַר דער טאָכטער לאָזן מײַן צימער, און זי זאָל מיר אָוועקגעבן כאָטש אַ טויזנטער, ווײַל זי האָט געלט אַף אַ קאָאָפּעראַטיווער קוואַרטיר. ער זאָגט, אַז מירן זיך צונויפגיין, וועט אונדז אַ טויזנטער ניט שטערן. ווייס איך ניט, וואָס איך זאָל טאָן. איך זע, אַז איר זיצט און איר שרײַבט, פאַרשטיי איך, אַז איר וואָלט מיר געקענט זאָגן ווי און וואָס...

איך קוק אַף איר, און עס וואַקסט אין מיר עפּעס אַ ווידערגעפיל.

— אײַער טאָכטער ווייסט, וויפל איר האָט אַפן ביכל? — פרעג איך.

— זי ווייסט, אַז איך האָב ניט ווינציק.

— אײַער קאַוואַליער ווייסט אויך, וויפל איר האָט?

— וואָס אַרט אים, וויפל איך האָב, ער האָט מער פון מיר! ער איז געווען גלאַוובוך אױפן פוטער־זאַוואָד אין טיראַספּאָל.

— ער איז אַ געגעטער?

— ווי ער זאָגט, האָט ער מיטן ווײַב ניט געוואָלט לעבן. זי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל אַרבעטן אױפן פוטער־זאַוואָד, אָבער דאָס איז אַן אַנדער זאַך. איך וויל הערן אײַער אײַצע.

— איך ווײס ניט וואָס אײַך צו זאָגן, נאָר אײן זאַך איז דאָך קלאָר: אײַער „מאָלאָדאָי טשעלאָוועק" האָט ניט אין זינען אײַער טאָכטער, אָבער איר זײַנט אײַער טאָכטערס מאַמע. אויב איר וועט אים פאָלגן, קאָן זײַן, אַז די טאָכטער וועט אײַך געבן אַ טויזנטער, און דאַן וואָלט איך זיך ניט געוווּנדערט, וואָס זי וויל אײַך זען אין גאַניידן, ווי איר זאָגט.

— איר זײַנט פאַר מײַן טאָכטער! — טוט זי אַ געשריי, שפּרינגט אַראָפּ פון בעט, כאַפּט די באַלאָניע און ווערט פאַרשוווּנדן.

איך גיי אויך אַרויס פון האָטעל. בא שרײַבמאַנען טרינקען מיר אויס צוביסלעך ווײַן, ער האַלט דאָס גלעזל אין האַנט און זאָגט מיט אַ שמייכל:

— אָט וועט איר אוועקפאָרן, און מיר וועלן זיך ווידער שרײַבן יאָמ־טעוו־בריוולעך.

איך ווייס, אַז אַזוי וועט זײַן, און עס ווערט באַנקלעך דערפון. מיט אַ שווער געמיט געזעגענען מיר זיך מיט יעכיעלן און מאַרינען, איך גיי אין „אַעראָפלאָט" נאָך אַ בילעט. איך וועל פליִען קײן בריאַנסק. שוין לאַנג, ווי איך וויל אַהין פאָרן. און עס איז שוין צײַט אויך, ס'איז סאָף עלעל.

בריאַנסק

געקומען אַהין נאָך האַלבער נאַכט. דער אַעראָוואָקזאַל איז פּוסט, איך זיץ שוין אַ היפּשע צײַט. פּלוצעם הערט זיך, ווי אַ מענטש זאָגט:

— ווער פאָרט אין שטאָט?

אָט האָט מיר אָפּגעגליקט. איך זיץ שוין אין אַ טאַקסי, און אין גע־ציילטע מינוטן אַרום בין איך אין האָטעל „דעסנאַ". די פרוי, וואָס זיצט אַהינטערן באַריער, קוקט אַפילע אױף מיר ניט. זי מעלדעט קאַלט און קאַ־טעגאָריש:

— קיין ערטער זײַנען ניט פאַראַן.

אין וועסטיביול שטייען געננג שטולן. איך נעם מײַן טשעמאָדאַן, שטעל אים אוועק באַם שטול, אַף וועלכן איך זעץ זיך, און איך בין גרייט אײַנצושלאָפן. ס'איז צוויי אַזייגער באַנאַכט. די פרוי קוקט אַף מיר אומ־פרײַנטלעך און פרעגט:

— וואָס האָט איר זיך דאָ באַזעצט? איר האָט געהערט, וואָס איך האָב אײַך געזאָגט?

— איך האָב געהערט, אָבער איך טראַכט, אַז ביז איך וועל זיך דאָ אויסשלאָפן, וועט איר ווערן גאַסטפרײַנטלעך. — און איך לייג אוועק אַפן באַריער מײַן שרײַבער־ביכעלע. אָבער נאָך דערוף ווערט די פרוי אויך ניט גאַסטפרײַנטלעכער. ערשט אַפמאָרגן אינדערפרי ווער איך אַ באַלע־באָסטע פון אַ באַזונדערן נומער. אַלץ, ווי עס דאַרף זײַן. אַ שיינער צי־מער, אַ גרויס פענצטער, אַלע איבעריקע נייטיקע זאַכן. ערשט איצט קאָן איך זיך דערמאָנען, אַז איך האָב אַ טעלעפאָן און אַן אַדרעס צו גריגאָרי סאַמוילאָוויטשן, וואָס איז אַ בריאַנסקער טוישעוו. ווי־אַזוי קומט די קאַץ איבערן וואַסער? אַנומלטן איז צו מיר אַרײַגעגאַנגען מײַן שאָכן, וואָס אַרבעט אין סעטון אַף אַ זאַוואָד, ער וווינט אָבער אינעם זעלביקן הויז אַף פּאַוולאָוו־גאַס, ווו איך. איך געדענק שוין ניט, ווי עס איז גע־קומען צו רייד, אַז איך וויל פאָרן קיין בריאַנסק.

— קיין בריאַנסק? — זאָגט איזיע איסאַרעוויטש, גריגאָרי סאַמוילאָ־וויטשעס זון. — איר קאָנט אַרײַנפאָרן צו מײַן טאַטן, צוויי שוועסטער האָב איך אויך אין בריאַנסק. זיי וועלן אײַך צונעמען, ווי אַן אייגענעם מענטשן. — און ער האָט מיר געגעבן זײַן טאַטנס טעלעפאָן.

ווען כ'האָב זיך שוין אײַנגעאָרדנט אין צימער, זיך דערפילט ווי אַ באַלעבאָסטע, האָב איך זיך דערמאָנט וועגן דעם און אָנגעקלונגען. אין אַ האַלבער שעה אַרום איז געקומען איזיעס פאָטער, גריגאָרי סאַמוילאָ־וויטש איסאַרעוויטש.

— ווען איר קלינגט מיר ניט, וואָלט איך אויך געקומען, ווײַל נעכטן באַנאַכט האָט מיר געקלונגען איזיע, ער האָט ניט געוווּסט, ווו איר זײַנט. נאָר אין בריאַנסק, אַז מע וויל, געפינט מען. דאָ זײַנען ניטאָ קיין טויזנ־טער האָטעלן. נעמט זשע אײַער טשעמאָדאַן און קומט מיט מיר.

איך האָב איבערצײַגט גריגאָרי סאַמוילאָוויטשן, אַז איך וועל קומען צו אים אין אָוונט, אַז איך וועל קומען צו אים אַלע טאָג, אָבער וווינען וועל איך אין „דעסנאַ". און אַזוי איז דאָס געווען. גריגאָרי סאַמוילאָוויטש איז היפּש געזעסן בא מיר, איך בין מיט אים אינײנעם אַרויסגעגאַנגען,

ער האָט מיר אַ ביסל געוויזן די שטאָט, און ווען איך בין צוריק געקומען אין מײַן צימער, האָט די צוקלײַבערן גראָד צוגעראַמט.

דאָס איז געווען אַ הויכע פרוי, מיט אַ ברייט פּנים, זייער קליינע שוואַרצע אויגן, אַ גרויסע נאָז. קוקנדיק אַף איר, איז מיר אײַנגעפאַלן, אַז די נאָז אירע מאַכט מאָרעשכוירעדיק איר גאַנצן אָנבליק. דערווײַל האָט זי צוגעראַמט און עפּעס געריעדט, נאָר אירע ווערטער זײַנען געפאַלן גלײַכגילטיקע און געדיכטע, עס האָט זיך ניט געוואָלט הערן, וואָס זי דערציילט. איך האָב זיך אָנגעטאָן און בין אוועק אין פּאַרק. דער היגער פּאַרק איז אַ קלייגער, אָבער אַ געמיטלעכער. אַזוי ווי אַלעקסיי טאָלסטאָי איז פון די קאַנטן, טראָגט דער פּאַרק זײַן נאָמען. טשיקאַווע איז דער פּאַרק מיט דעם, וואָס פון אַלע ביימער, וואָס זײַנען פאַרטריקנט געוואָרן, זײַנען געמאַכט געוואָרן סקולפּטורן. פאַרשטייט זיך, אַז דאָס זײַנען ניט קיין שעדעווערן, נאָר דאָס זײַנען פּערסאָנאַזשן פון מײַסעלעך: וואַלד־אַלטיטשקע, וואַלד־מיידלעך, באַלעכאַזים, אייניקע אַלטיטשקע דערמאָנען שטאַרק קאָניאַנקאָוון. אָבער אַלציינס איז דאָס געמיטלעך און ס'איז אַ פרייד, וואָס אָנשטאָט אויסצוהאַקן די טרוקענע ביימער האָט מען פון זיי געמאַכט פאַרשיידענע סקולפּטורן.

ס'איז שוין געווען טונקל, ווען איך בין געקומען אין „דעסנאַ“. פאַרבײַ מײַן טיר האָבן, אַפּאָנעם, געשפּאַנט שווער און הילכיק אַ סאַך מענטשן. איך האָב געעפנט די טיר און אַרויסגעקוקט: יאָ, אַ סאַך שווערע, ברייטביינערדיקע יונגע מאַנצבלען האָבן געשפּאַנט דורכן קאָרידאָר. זיי האָבן הויך גערעדט, הילכיק געלאַכט און איבערגעשאָטן דאָס געלעכטער מיט „יאָדערדיקן פאָלקלאָר“. איך האָב צוגעמאַכט די פאָדער־טיר, אויך די טיר פון צימער, אָבער אַלציינס האָב איך ניט געקענט פּאָטער ווערן פון די צופרידענע געזונטע שטימען.

נאָך דער נאַכט, וואָס איך האָב פאַרבראַכט, זיצנדיק אַפן שטול, איז זיך מיר זייער גוט געשלאָפן. אויפגעשטאַנען, זיך אין אָרדענונג געבראַכט, אַ פּאָר שאָ געזעסן באַם טיש, בין איך אוועק אין רעסטאָראַן און זיך געלאָזט ווילגיין. געקומען פון רעסטאָראַן, האָב איך אין צימער געטראָפן די נעכטיקע צוקלײַבערן. זי איז געווען ניט אויפגעלייגט, אירע באַוועגונגען זײַנען געווען פלינקע, אָפּגעהאַקטע, זי האָט זיך געטיילט מיט איר שטימונג:

— הײַנט איז ניט מײַן טאָג, כ'האָב געדאַרפט זײַן פרײַ, נאָר די, וואָס האָט געדאַרפט אַרבעטן, איז קראַנק געוואָרן, שטענדיק איז קידער־ווידער. כ'בין אַזוי אומרויִק, די קינדער זײַנען געבליבן אַליין.

— אײַער מאַן אַרבעט?

— מײַן מאַן? כ׳ל ניט זאָגן, קיין שיקער איז ער ניט געווען, נאָר אנומלטן איז ער אוועק צו דער דעסנא כאַפּן פיש און, מיסטאמע, ניט אליין, מיט א צוויי גוטעברידער. פאַרשטייט זיך, האָט מען א ביסל אַרײַנגעזופּט, ווי יענע דערציילן. מײַן מאַן איז אוועק מיט זיי. מיט איין וואָרט, ער איז דערטרונקען געוואָרן.

— א מאמע האָט איר?

— איך האָב שוין פון לאַנג קיין מאמע ניט.

— זי איז געשטאָרבן?

— פאַר מיר — יאָ?

— וואָס הייסט עס?

— ווי זאָל איך אײַך זאָגן? בייס דער מילכאָמע בין איך אלט געווען צען יאָר. מײַן מאמע האָט אויסבאהאלטן א ייִדיש ייִנגל. איך האָב געזאָגט, אז מע דאַרף אים ניט האלטן דאָ. אָבער די מאמע האָט צו מיר געזאָגט: „אויב איך וועל זיך דערוויסן, אז דו האָסט עמעצן געזאָגט, ווער בא אונדז אין שטוב איז, וועט דיר זײַן ערגער ווי אים״.

— וווּ וווינט אײַער מאמע?

— זייער ווײַט. איר שטעלט זיך פאָר, זי האָט אים אויסגעלערנט, ער האָט כאַסענע געהאַט, ער האָט שוין אליין א קינד, און זי איז מיט אים און מיט זײַן ווײַב אוועקגעפאָרן ערגעץ קיין סיביר, ווײַל ער איז אַן אינזשעניער. אָט אזא מאמע איז בא מיר!

— מער זאָלט איר צו מיר ניט אַרײַנגיין, איך וועל אליין צוקלײַבן.

— דאָס איז אײַער זאַך, ווי איר ווילט! — האָט זי געזאָגט און האָט אַרויסגעטראָגן איר מעכטיקן קערפּער פון מײַן צימער...

ס׳האָט מיר שטאַרק אָפּגעגליקט, וואָס איזיע האָט מיר געגעבן זײַן טאַטנס טעלעפאָן. גריגאָרי סאַמוילאָוויטש און זײַנע ביידע טעכטער, גאַליע און מיליע, קומען צו מיר אָפט. אין איינעם א טאָג איז געקומען די ייִנגערע טאָכטער, מיליע, אליין. זי האָט מיר געזאָגט, אז זונטיק, דעם 27־טן אָקטיאַבער, איז בא איר טאַטן, בא גריגאָרי סאַמוילאָוויטשן, א יובילײ. ער ווערט אלט זעכציק יאָר. און ס׳קאָן גאָר קיין רייד ניט זײַן, אז איך זאָל אויף דער סימכע ניט קומען.

כ׳בין שוין געווען אויף יובילייען, נאָר דאָס, וואָס איך האָב דערזען אין דער בריאַנסקער סטאָלאָווע אויף לענין־פּראָספּעקט, ווו גריגאָרי סאַמוילאָוויטשעס יובילײ איז פאָרגעקומען, האָב איך נאָך ניט געזען קיינמאָל. עס זײַנען געווען בא די צוויי הונדערט מענטשן, דאָסראָוו קרויווים, פרעמדע אויך ניט ווינציק. די טישן האָבן זיך מאַמעש געבראָכן. זייער א סאַך מײַכאָלים, וואָס האָבן מיר דערמאָנט אין דער היים. נאָר צו דער

טיי איז שוין בעעמעס געווען דורכויס ליטווישע זיסקייַטן: ווייַסער און געלער לעקעך, אייער־קיכלעך, פארפל־טייגלעך, פלאָדן מיט ניס, מיט צימרינג און צוקער, שטרודל, וואָס איז געווען געמאכט אזוי, אז ווען מע האָט אים נאָר גענומען אין מויל אריַין, האָט מען שוין ניט געוווּסט, וווּהין ער איז אהינגעקומען... לעבן מיר זייַנען געזעסן גריגאָרי סאמוילאָוויטשעס קרויוועס, באסיע און שיינע זאכאראָוונא, זיי האָבן מיר אלע מאָל אונטערגעטראָגן עפּעס געשמאקס און ניט אזוי דאָס, וואָס זיי האָבן אונטערגעטראָגן, ווי זייער לאָשן, זיי האָבן גערעדט אף אן עמעסן ליטווישן יידיש, און ביים באסיע פלעגט עפּעס לייגן אין מייַן טעלער, האָט זי מיך שטיל צוגערעדט:

— נעמט, נעמט. ס'איז א געזונט אין הארץ און א קראפט אין דיביינער. ווען וועט איר דאָס האָבן אין מאָסקווע.

אָבער עס איז מאמעש געווען א זינד צו עסן. אנטקעגן מיר איז געזעסן זוסיע איסארעוויטש, באסיע זאכאראָוונעס זון, גריגאָרי סאמוילאָוויטשעס פלעמעניק. עס האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אז ער זיצט אף פיר שטולן, אזוי מעכטיק הויך האָט ער זיך געהויבן איבערן טיש. אף זייַן פּאָנעם האָט געשייַנט א גוטמוטיקער שמייכל. עמעצער פון די קרויווים האָט אופגעהויבן א קאָס:

— הירשע, צו דייַנע זיבעציק יאָר זאָלן מיר דאָ אלע זיצן!

זיסיע האָט זיך א ריס געטאָן פון אָרט און איבערגעשלאָגן יענעם:

— וואָס עפּעס צו זיבעציק? מיר זאָלן זיך דאָ זען אלע כוידעש. פארוואָס דארף מען ווארטן, ביז עס וועט ווערן זיבעציק יאָר?! — געזאָגט, אויסגעטרונקען א היפּש גלעזל און א געשריי געטאָן: — מאמע, קום טאנצן א טוויסט!

און באסיע זאכאראָוונא האָט, קייַענדיק, זיך אופגעהויבן פון אָרט און, כאָטש זי גופּע איז ניט קיין מאפּעלע, האָט זי אויסגעזען אין איר זונס אָרעמס ווי א פּיצל.

אזייגער זיבן אינדערפרי האָט זיך געענדיקט די סימכע, און אין אָוונט זייַנען די קרויווים געקומען צו גריגאָרי סאמוילאָוויטשן אין זייַן דירע, און די סימכע האָט זיך אָנגעהויבן אפסנייַ. גריגאָרי סאמוילאָוויטש האָט געזונגען די לידער, וואָס מע האָט געזונגען אין מילכאָמע־צייַט, ווייַל ער האָט דורכגעמאכט דעם קריג און איז ניט איין מאָל געווען פארווונדעט. ס'זייַנען דאָ געווען נאָך אזוינע, זייַן ברודער יִסראָעל סאמוילאָוויטש האָט אויך געזונגען: „דאָ טיעביא דאליעקאָ, דאליעקאָ, א דאָ סמערטי טשעטירע שאגא”. עס האָט מיר אזוי צוגעשפּילט מיט גריגאָרי סאמוילאָוויטשעס יובילייַ, איך האָב דאָ געזען אזויפיל האָרעפּאש־

ניקעס, אינזשעניערן, מיליטערישע, אויך גריגאָרי סאַמוילאָוויטשעס קרויווים, וואָס זײַנען געקומען פון קאַלוגע. נאָר מערער פון אַלעמען איז מיר געווען צום האַרצן באַסיע זאַכאַראָוונעס זון, זוסיע איסאַרעוויטש. ער האָט אַלע מאָל געפונען באַזונדערע טרעפלעכע ווערטער, און זײַן קײַלעכדיק פּאָנעם מיט די פינקלענדיקע אויגן זײַנען טאָמיד געווען באַשײַנט פון אַ האַרציקן שמייכל. ערשט אַף מאָרגן האָב איך זיך דערוווּסט, אַז באַסיע און שיינע זײַנען שאַגאַלס שוועסטערקינדער און זיי וואָלטן געוויס געווען געקומען קיין מאָסקווע זיך זען מיט אים, נאָר זיי האָבן זיך דערוווּסט וועגן דעם, ווען ער איז אַוועקגעפאָרן פון סאָוועטנפאַרבאַנד.

בא באַסיען האָב איך זיך בעסער צוגעקוקט צו איר זון, צו זוסיען. ער האָט געשמייכלט און שטיל אַ זאָג געטאָן:

— די איסאַרעוויטשעס האַלטן הויך די פאָן פון מי. איר ווייסט, וויפל מילך איך מעלק אויס?

ערשט דערנאָך האָט מיר באַסיע דערציילט, אַז ער איז דירעקטאָר פון פי־ראַטווירט „קראַסנאָסעלסקי״ לעבן לענינגראַד. פאַרשטייט זיך, אַז ער האָט מיך אײַנגעלאַדן. אַבי געזונט און יאָרן, וועל איך פאָרן צו זוסיען און צו זײַנע רינדער.

ווי געזאָגט, האָט מיר זייער צוגעשפּילט, וואָס גריגאָרי סאַמוילאָוויטשעס זון איז מײַנער אַ שאַכן, ווײַל ער, מײַן שאַכן, איזיע איסאַרעוויטש, איז דאָך אויך געקומען קיין בריאַנסק צו זײַן טאַטנס סימכע. ביט איין טאָג האָט ער מיך אַרומגעפירט איבער בריאַנסק, ער האָט מיך אויך געבראַכט צו זײַן שוועסטער. איך האָב זיך באַקאַנט מיט דער שוועסטערס מאַן, מיט איסײַ אַבראַמאָוויטשן, וואָס האָט זיך גוט מעסאַמייעך געווען אַפן יובילײ, און טאַקע ער, איסײַ אַבראַמאָוויטש, האָט מיך געפירט אַף אַ מאַשין, וואָס ער האָט געקראָגן בא אַ כאַווער פון דער בוי־אָרגאַניזאַציע, ווו ער אַרבעט, צום פאַרטיזאַנישן פעלד, וואָס איז אונטער בריאַנסק. דער גאַנצער מעמאָריאַל, די ערדשטיבלעך, וואָס זײַנען נאָך גאַנץ, האָט אין דעם שטילן טיף־האַרבסטיקן פאַרנאַכט געמאַכט אַף מיר אַן אומפאַרגעסלעכן אײַנדרוק. ווען מיר זײַנען אַהין געפאָרן, האָב איך ניט באַמערקט דאָס, וואָס כ׳האָב באַמערקט, ווען מיר זײַנען צוריק געפאָרן. אין אַ געוויס אָרט באַם וועג האָבן אַלע מאַשינעס שטיל־טרויעריק סיגנאַליזירט און טאָרמאָזירט. די שטילע טרויעריקע סיגנאַלן האָבן עפּעס אַזוי געשניטן דאָס האַרץ, אַז איך האָב געפרעגט:

— איסײַ אַבראַמאָוויטש, וואָס האָט געטראָפן?

— קוקט זיך איַין רעכטס, דאָס איז דער דענקמאָל פאר די שאָפערן, וואָס זיַינען געפאלן אין שלאכט.

די מאשינעס זיַינען געגאנגען אזוי פאמעלעך, זיי האָבן ווי געגלייווערט, און אין גאנצן ארום האָט געהילכט דאָס שטיל־וויטעקלעכע סיגנאליזירן צום אָנדענק פון די פארשניטענע יונגע לעבנס.

פון בריאנסק בין איך אוועקגעפאָרן ווי פון א ניַי־דערוואָרבענער היים. אין וואגאָן פון צוג, וואָס האָט מיך געפירט קיין מאָסקווע, איז מיר פאר די אויגן געשטאנען ציליע גאלפערינע פון יישעוו גאָרקאָווסקאיא, איך האָב געהערט, ווי זי בעט זיך באם זון, ער זאָל זי ניט פירן אין שפיטאָל. ס'איז אויך געשטאנען פאר מיַינע אויגן גריגאָרי סאמוילאָוויטש איסארעוויטש, ווי ער האָט אופגעהויבן זיַין קאָס, געווונטשן זיך און דער וועלט: „איך זאָל דערלעבן און אלע ערלעכע מענטשן זאָלן דערלעבן די ציַיט, ווען קיין איין פאשיסט וועט אף דער ערד ניט בליַיבן".

■

די לאנגע נעסיע

(רײַזע־נאָטיצן)

סימפעראָפּאָל

געווען איז דאָס מיט העכער פערציק יאָר צוריק. די קאָמונע, סאַקי, יעווּפּאַטאָריע, דזשאַנקאָי, סימפעראָפּאָל — ערטער, אָנגעזאַפּטע מיט יונגע יאָרן, אָנגעפּראָפּטע מיט האָרעוואַניע. אין סימפעראָפּאָל פּלעג איך זײַן זייער אָפּט, דאָרט האָב איך זיך הינטער־אויגיק געלערנט אָף זאָאָטעכני־שע קורסן, אהינצו פּלעג איך פאָרן אָפּגעבן עקזאַמענעס.

איך האָב אָן אײַזערנעם געזעץ — קיינמאָל ניט ווױנען בײַ קיין פּרײַנט, נאָר אין האָטעל. אַזוי האָב איך באַשלאָסן צו טאָן אויך אין סימ־פעראָפּאָל, אָבער מײַן זון האָט געגעבן אַ טעלעגראַמע פּייסעך בעקמאַ־נען, דעם קאָמונאַר, ער זאָל מיך באַגעגענען. אָט איז דער באַן געקומען קיין סימפעראָפּאָל. ער האָט זיך נאָך ניט אָפּגעשטעלט ווי עס דאַרף צו זײַן, און בעקמאַן מיט זײַן ווײַב זײַנען שוין אין וואַגאָן. האָט, פאַרשטייט זיך, געפּלאַצט מײַן באַשלוס, ס'האָט קיין שום רייד ניט געקאָנט זײַן וועגן פאָרן אין האָטעל.

אַ געראַמע דירע בײַ די בעקמאַנס, פאַרשטייט זיך, מיט שיין מעבל, עס פעלן אויך ניט קיין טעצעלעך מיט קיין קריגעלעך און קיין גלאָזוואַרג אין בופעט. בעקמאַנס ווײַב, מאַניע בערעזאָווסקע, אויך אַ קאָמונאַרקע, בעט מיך, איך זאָל קיין פאַריבל ניט האָבן, וואָרעם זי מוז שוין אַוועק־לויפן צום זון. ער און די שנור זײַנען לערער פון מוזיק, זיי נעמען אַקור־ראַט איצט אָף עקזאַמענעס, און די אייניקלעך זײַנען געבליבן אַליין, ווײַל זי, מאַניע, איז געגאַנגען מיך באַגעגענען. זי זאָגט אָן זייער שטרענג פּייסעכן, וואָס פאַר אַ פרישטיק און וואָס פאַר אַ מיטיק ער זאָל מאַכן. עס ווערט מיר קלאָר, אַז קיין הונגער דראָעט מיר ניט. נאָך מיטיק הייבט זיך אָן: „דו געדענקסט? דו געדענקסט?" פּייסעך געדענקט אַלץ. איך קוק אָף אים, און ס'איז מיר שווער צו דערקענען אין אים יענעם פּייסעכן

מיט די בלויע אויגן און פלאַקסענע האָר, מיט דער מאָגערער פיגור און ראָזע באַקן, ווי בא אַ מיידל.

— שירע, קוק ניט אַזוי אויף מיר, ס'קאָן מיר שאַטן אַ בייז אויג. מיין ניט, אַז איך פאַרשטיי ניט דיין קוק. הער אויף, אַניט וועל איך נעמען קוקן אויף דיר.

געוויס דריקט אויס מיין מינע אומצופרידנקייט. פייסעך ווערטלט זיך:

— אַזוי איז דאָס, שירע, מע וואַקסט אַרום מיט מעבל, מיט טעפּיכער, מיט שמאַטעס... מע לערנט זיך אויסרעכענען די הוצאָות, מע ווערט אַ מיוחס אויף גוטע פּלודערן, מע כאַפּט דעם שניט, וויאַזוי זיך אַמפּערן מיט דעם ווייב. ליובען געדענקסטו? מיין שוועגערן. זי איז געווען אין דריטן קלאַס, בייס מיר זיינען געווען קאָמונאַרן. כ'האָב געקראָגן די טעלעגראַמע פון דיין זון, האָב איך גלייך געגעבן צו וויסן ליובען, זי וועט אין אָוונט קומען. — ער שווייגט אַ ווײַלינקע און טרייסט מיך. — דו זעסט אויס גאַנץ גוט. כ'האָב געמיינט אַ סאַך ערגער.

— האָסט ריכטיק געמיינט. און וועגן דעם איז ניטאָ וואָס צו ריידן. לאָמיר בעסער אַרויסגיין אין שטאָט.

אַזוי טוען מיר טאַקע נאָך מיטיק. די שטאָט איז ניט צו דערקענען. אַ סאַך נייע שטיבער, אומעטום — גרינס. מער פון אַלץ פרייט מיך, וואָס ס'זיינען, קיין איינהאָרע, דאָ אַ סאַך שיינע מיידלעך און פול־לייביקע, אויך שיינע, יונגע פרויען. אָנגעטאָן זיינען אַלע מאָדערן. נאָך אַ זאַך פרייט מיך: די שעפע אין די קלייטן, פון אַלדאָס גוטס.

פייסעך האָט צוגעגרייט אַ וועטשערע מיט קאַלטע קאָטלעטן, געפילטע פיש, פּוטער, קעז, האָניק. מאַניע איז געקומען פונעם זון, מיר האָבן ראַיעל אָפּגעגעסן, און ס'איז ווידער אַוועק אַ סעדרע: „דו געדענקסט? דו געדענקסט?". צום וויפלטן מאָל דערציילט מאַניע:

— דער דייטש שפּאַרט, זאָג איך צו מינע סעגעל: „וואָס זיצסטו? נעם צונויף אַ ביסל זאַכן און די קינדער, און לאָמיר גיין". מאַכט זי צו מיר: „די דייטשן וועלן קיין שלעכטס מיר ניט טאָן. איך רייד דייטש, ווי אַן עמעסע דייטשקע!" אָט אַזוי, ווי איך זאָג דיר, שירע. מיר האָבן זיך עוואַקוירט אייניינעם מיט דער טשערעדע שאָף, און זי איז געבליבן. און זי ליגט מיט אירע קינדער און מיט סאָרקע טאַבאַטשניקס יינגל און מיט מיריאַמס מיידעלע אין אַרטעזיאַן־ברונעם. אַזוי האָבן די דייטשן פאַרשטאַנען איר דייטש. ס'וואָלט בעפּיירעש געווען ניט שלעכט צופאָרן אין דער קאָמונע. אָבער דאָרט איז קיין סימען ניט געבליבן פון דעם, וואָס

איז געווען. ס'איז דאָרט אַ גרויסער סאָווכאָז, זייער אַ סאך ווײַנגערטנער און פּרוכט־סעדער. מיר זײַנען דאָרט געווען פּאַראַיאָרן. זאָג איך, אַז דאָ איז אין די דרײַסיקער יאָרן געווען אַ יידישע קאָמונע, האָט מען אונדז אָנגעקוקט, אַקוראַט מיר טראַכטן עפּעס אויס. ס'איז צו ריידן און צו ריידן, אָבער דו דאַרפסט זיך דאָך אָפּרוען פון וועג, מאָרגן וואַרט אָף דיר זאָליע מיט דעם ווײַב.

אַפּמאָרגן אינדערפרי איז שוין מאַניע ניטאָ אין דער היים, פּייסעך איז די באַלעבאָסטע. די שטימונג איז עפּעס אַ מאָדנע: „אָט דער ייִד מיטן גלאַנציקן פּליך, מיט די צעקנייטשטע, בלייכע באַקן, מיטן אויסגעצויגענעם מויל אַרום די אַרײַנגעשטעלטע ציין — דאָס איז פּייסעכקע?..״ ער דערפילט עס און טוט אַ געשריי:

— כ'האָב דאָך אָפּגעמאַכט מיט דיר, זאָלסט ניט קוקן! — און ער צעלאַכט זיך אַזוי, ווי מיט פערציק יאָר צוריק אין עסצימער פון דער קאָמונע.

ווען ער גייט אַוועק אין קיך וואַשן דאָס געפעס, כאַפּ איך אַ קוק אין שפּיגל...

פּאַר די אויגן שווימען אויף די אַמאָליקע פּייסעך און מאַניע. איך זע, ווי מאַניע לויפט מיטן עמער מילך צו די בידאָנעס. וויפל מאָל פלעגט טרעפן, אַז זי צעלאַכט זיך פּלוצעם, אָבער אַזוי שטאַרק, אַז זי פלעג שיר ניט אומפאַלן מיטן עמער מילך. און ווען איך פלעג זי פרעגן: „וואָס לאַכסטו?״, האָט געקלונגען אַ נאָך מער הילכיקער געלעכטער. און איצט זײַנען די כיין־גריבעלעך אין אירע באַקן צעקנייטשט, אַזויווי פּיצינקע שיסעלעך מיט סעטשקע. עמעס, זי איז נאָך זייער ספּריטנע, גייט גיך, טוט אַלץ געשווינד.

איר גאַנצע בעריעשאַפט קאָן מען זען, ווען מע קומט צו איר זון מיט דער שנור מיט די אייניקלעך אין דער דירע אָף קורטשאַטאָוו־גאַס.

דער טיש זעט דאָ אויס, ווי אַ פאַרביקער טעפּיך. אַלץ, וואָס מאַניע האָט געקאָנט קויפן, האָט זי געקויפט. שיין זײַנען די ווײַסע רעטעכלעך אין אַ טיפער ברוינער שיסל. אָפן גרויסן פּאָלומעסעק ליגן גאַנצע צוויי ענטלעך. זיי גלאַנצן פון געל־ברוינעם זאַפט און זײַנען אַרומגעלייגט מיט געבראָטענע עפּל און רויטע קאַרשן. מאַניע אַליין איז פאַרהאַוועט. דער זון און די שנור זײַנען נאָך אין מוזיק־שול. ביז זיי וועלן קומען, קאָן איך גוט באַטראַכטן זייער דירע. די אויסשטאַטונג איז אַזאַ, ווי בײַ אינטעליגענטע מענטשן. אַ סאך ביכער, ווינציק גלאָזוואַרג, מאָדערנע מעבל, אַלץ ברוין פּאָלירט און גרינג געבויגן.

דער זון מיט דער שנור קומען גאַנץ שפּעטלעך, אַזייגער נײַן אָדער האַלב צען. פּייסעך האָט שוין אָפּגעקאָרקעוועט פּלעשער ווײַן און מינעראַלע וואַסער, אַזוי, אַז דאָס יונגע פּאָרל זעצט זיך צום טיש, ווי געסט. דער שמועס איז אַ ביסעלע טויבלעך, ווײַל דער זון מיט דער שנור זײַנען זייער מיד, זיי האָבן צו מיר אַ טײַנע, וואָס איך בין געקומען אין מײַ און ניט אין יוני. ווען איך קום אין יוני, וואָלט מען אַ ביסל געקאָנט אַרומפאָרן, ווײַל ס'ווײַזט זיך אַרויס, אַז דער זון האָט אַן אויטאָמאָביל.

ווען מיר גייען אַהיים, זאָגט מאַניע צו מיר:

— ווי געפעלט דיר דאָס אַלץ, שירע? מײַן זון איז ווי בײַ זיך אין דער היים בײַ בעטהאָווענען, בײַ מאָצאַרטן, בײַ באַכן, בײַ פּראָקאָפּיעוון און בײַ טשײַקאָווסקין. האָסט געזען די שטוב? אַף אַלע מײַנע ליבע געזאָגט געוואָרן. די שאַפעס זײַנען אָנגעטאָפּטשעט מיט לײַלעכער און טישטעכער און מיט וואָס ניט. מיינסט עפּשער, אַז זיי זײַנען צופרידן, די קינדער? ס'הייבט זיך גאָר ניט אָן. מע האָט אַ „זשיגולי", וויל מען אַ „וואָלגע". נאָר וואָס האָב איך זיי צו באַריידן, אַז איך אַליין בין גאָר ניט די, וואָס געווען. זאָלסט ניט לאַכן. פּייסעך קאָן אויסגיין גאַנץ סימפּעראָפּאָל, אַבי ער זאָל נאָר קריגן דאָס אָף, וואָס אים געפעלט. הײַנט, ווען דו וועסט זײַן בײַ ליובען, וועסטו זען, ווי זי לעבט. אַליין זיך אויסגעסטראָיעט אַ שטוב און געמאַכט אײַזערנע טויערן. ווי געפעלט עס דיר, שירע? און יאַשע שטייט שוין ניט באַם קלאָץ, ער איז אַ בריגאַדיר בײַ די קאַצאָווים. קורץ גערעדט, ס'איז אַ לעבן, אַז בעסער דאַרף מען ניט!

מאַניע איז געוויס גערעכט. וויפל מע האָט, איז ווייניק.

אַז מיר זײַנען געקומען צו ליובען אַף מאָרגן, האָבן די אויגן מײַנע ניט געגלייבט. די ווענט און די פּאָדלאָגעס אין טעפּיכער. די עלטערע טאָכטער איז אין דעקרעט. אַז די ייִנגערע גייט אַרויס אַף אַ ווײַלע אין קיך, טוט ליובע אַ זיפץ און זאָגט דרײַ ווערטער: „ווו נעמט מען?" איך פאַרשטיי, די טאָכטער איז שוין אַלט מער ווי צוואַנציק יאָר, און מע דאַרף טאַקע אַ כאָסן. די עלטערע טאָכטער, וועלכע איז אין דעקרעט, איז אַ פּראָוויזאָר. זי זאָגט וועגן איר אַרבעט:

— וואָס כ'האָב געוואָלט, האָב איך אויסגעפירט. איך האָב אַ ריינע אַרבעט, און מײַנע רעצעפּטן...

זיכער האָט ליובע אויך געמאַכט אַ שיינעם טיש: מיט אַ סאַך געבעקס און ווײַן און אײַנגעמאַכטס. דער איידעם איז געזעסן מיט אונדז אינאיינעם, ער האָט געשמאַק צוגעביסן און קיין איין וואָרט פאַר דער גאַנצער צײַט ניט אַרויסגעבראַכט. בײַם ליובע האָט אונדז באַגלייט, האָט זי ווידעראַמאָל געזיפצט און שטיל צו מיר געזאָגט:

— קיין שלעכטס קאָן איך אף אים ניט זאָגן. ער איז ניט קיין גראָבער־יונג, לערנט זיך גוט, מאכט שוין דעם דיפּלאָם, און איך בין זיכער, אז ער וועט זײַן א גוטער אינזשעניער. אָבער דאָס שווײַגן איז עפּעס א קלאָלע פון גאָט. קיין וואָרט ניט! איך מאַך צו דער טאָכטער: „מיט דיר רעדט ער דאָך מיסטאמע יאָ?” מאכט זי צו מיר: „מאמע, נערוויר זיך ניט. ווי מיינסטו, ער וועט ווערן א טאטע דאָס צווייטע מאָל און אלץ שווײַגנדיקערהייט?” טראכט איך שוין: אבי ער רעדט מיט איר.

אזוי גייען מײַנע טעג בא בעקמאנען מיט מאניען. כאָטש עס פּאסירט, דאכט זיך, גאָרניט, אָבער דער אומרו לאָזט זיך פילן. מע דארף ניט זײַן פארשלאָפן. ס'איז נאָך דאָ וואָס צו טאָן. מאלע וואָס די האָר זײַנען גראָו און די צײַט שטייט ניט אף אָן אָרט. אין סימפּעראָפּאָל בין איך אף קיין זאוואָדן ניט געגאנגען. שטוב און שטייגער, שמועסן וועגן אמאָל. דער הײַנט איז אָבער גאָר אינגאנצן אנדערש. די באדערפענישן זײַנען אנדערע, און די שטרעבונגען זײַנען אנדערע. איך מיין, אז דאָס איז ניט ערגער. דאָס איז טאקע נאָר אנדערש. אין דער רויִקײַט דרייט זיך ארײַן אין איינעם אָן אָונט פּייסעכס א פּרײַנט מיט זײַן פרוי. ער דערציילט לאנג, וויִאזוי זיי זײַנען אין וויניצע געווען אין געטאָ. קיין שום אנטפּלעקונגען זײַנען אין זײַנע רייד ניטאָ, עס איז זייער ענלעך אף דעם, וואָס ס'איז שוין געהערט געווען א סאך מאָל. איין זאך איז נאָר צו באוואונדערן, וואָס איינער א רומענער האָט אָפט ארײַנגעטראָגן א לאבן ברויט. איצט איז פּײַוול סיניצער א הויכער גראָווער מאנצבל. זײַן ווײַב מאניע איז זייער א כיינעוודיקע און שמייכלט די גאנצע צײַט. איר גוטסקײַט און געמיטלעכקײַט האָט באשטעטיקט א גרויסער ווײַסער לעקעך, וועלכן זי האָט געבראכט, בייס זי איז געקומען אף דער אווטאָבוססטאנציע מיך באגלייטן קיין זאפּאָראָזשיע.

אפּאָנעם, ס'איז מיר קארג געווען די דערמאָנונגען פון דער קאָמונע, וועל איך איצטער האָבן צו דערמאָנען און צו דערמאָנען פּייסעכן און מאניען, זייער זון זאָליע מיט זײַן פרוי, דעם זונס מיידעלע מיטן ייִנגעלע, ליובען מיט איר גאנצער מישפּאָכע. דאָס אלץ איז אי פריידיק, אי פול מיט נאָגעניש. מע זאָגט, א ברודער, א שוועסטער. פּייסעכס אויגן זײַנען געוואָרן פול־פול, ווען איך בין ארײַנגעגאנגען אין אווטאָבוס. איך האָב אויך געפילט, ווי די טרערן זידן אוף אין מיר. „שטארק צונויפגעשמאָלצן זײַנען מיר, קאָמונארן”, — טראכט איך.

זיץ איך שוין אין אווטאָבוס, און ס׳איז מיר, באָרעכהאשעם, צוגע־קומען נאָך א פּעקל — דער ווײַסער גרויסער לעקעך, וואָס ס׳האָט גע־בראַכט די אנדערע מאַניע.

ביסלעכווײַז רוקט זיך אָפּ סימפּעראָפּאָל, עס ציִען זיך ראַכוועסדיקע פּליינען מיט סעדער. שווארצע גראַקן און סאָראָקעס פּליִען אינדערלופטן. אָט בין איך שוין פאַרבײַגעפאָרן קלימאָווקע, אינגיכן האָב איך דערזען א פאַרכאַפּנדיק בילד: א גרינלעכער, ברייטער הימל האָט זיך געשפּרייט איבער א טײַך. ניט זייער קיין ברייטער טײַך, אָבער אזוי בארוט איז ער געלעגן צווישן די פריש־גרינע ברעגן. גאַנץ נידעריק איבערן וואַסער האָבן געשוועבט כמאַרעס טײַך־שוואַלבן. דער אווטאָבוס האָט זיך אָפּגע־שטעלט, איך האָב געפרעגט בא דער פרוי, וואָס איז געזעסן לעבן מיר:

— וואָס איז דאָס פאַר א פּרעכטיקער טײַך?

— איך ווייסט ניט? דאָס איז דאָך דער דניעפּער!

ס׳איז מיר געוואָרן זייער אומבאַקוועם, וואָס איך האָב אים ניט דער־קענט. אָבער דאָס בילד איז געווען פאַר מײַנע אויגן, און איך האָט א טראַכט געטאָן: „נאָר צוליב אָט דעם גרינעם הימל, צוליב די מילד־פליעסקענדיקע כוואַליעכלעך באַם ברעג און די צווּיטשערנדיקע וואַסער־שוואַלבן איז קעדײַ געווען צו קומען אהער״.

אזייגער צען אין אָונט בין איך שוין אין זאַפּאָראָזשיע. פון דער אווטאָבוס־סטאַנציע האָב איך אָנגעקלונגען לייע טרובניאַקאָווען און זיך זייער דערפרייט, דערהערנדיק איר שטים. כ׳האָב ניט באַוויזן איר זאָגן, וווּ איך וועל וואַרטן — אפן וואָקזאַל אָדער אף א באַנק אין דרויסן, — ווי זי האָט אויסגעשריגן: „איך קום גלײַך אײַך נעמען״. און אזוי איז טאַקע געווען. אינגיכן בין איך שוין געווען אין לייעס איינצימערדיקער דירע — א ציכטיקע, געמיטלעכע, ניט זייער קיין גערាמע.

פונעם ערשטן קוק האָב איך גלײַך דערפילט, וואָס פאַר א מענטש לייע איז. אירע בלויע אויגן בײַטן זיך גיך און אָפט. און מיר דאַכט זיך, אז זי האָט א סאַך אויגן. איר געזיכט איז פריש און ראָז, די הענט — בייגעוודיק, די פינגער — לאַנגע און אויך די נעגל לענגלעכע. כוץ דעם, וואָס זיי זײַנען זייער שיין, זײַנען זיי שטאַרק רירעוודיק, זיי פליִען מאַמעש איבער דעם, וואָס לייע טוט. ס׳איז מיר אויך זייער צום האַרצן, וואָס זי האָט ניט קיין טעווע אויסצורעכענען, וואָס זי דאַרף אָדער וואָס זי האָט שוין אָפּגעטאָן. זי לויפט פון קיך אין צימער און צוריק, און אָט

עסן מיר שוין א געלבלעכע פּיורע פֿון קאַרטאָפל מיט א זויערער אוגערקע. א ביסל איז מיר ניט באקוועם, וואָס לייע מאַכט מיר דאָס געלעגער אף דער סאָפע, און אליין לייגט זי זיך אף דעם דאַטשע־בעטל.

אייגנטלעך, האָב איך לייען געקענט א סאך פֿריִער, איידער איך האָב זי געזען. איר שוועסטער מאַלקע, מיט וועלכער איך בין געווען אין קאָמונע, האָט מיר דערציילט וועגן איר. אָבער איך האָב זיך ניט געקאָנט פֿאָרשטעלן, אז זי איז אזוי מאַיעסטעטיש, כיינעוודיק, פֿרײַ אין פֿאַרקער, אָן א סאך רייד, און, ווי ס'איז מיר דערנאָך קלאָר געוואָרן, אָן קיין שום פֿאָרורטיילן. איך האָב געוווסט, אז זי האָט אָפּגעאַרבעט בא דרײַסיק יאָר אין „זאפּאָראָזשסטאַל". כ'האָב אויך געוווסט, אז זינט איר מאַן, עליע וועלשטיין, איז אומגעקומען אף דער מילכאָמע, לעבט זי אליין. אמאָל האָט מיר מאַלקע געזאָגט, אז בא לייען ליגן עליעס לידער און זייער א סאך בריוו. געוויס האָט זיך מיר זייער געוואָלט אַרײַנקוקן דערין... אָבער איך האָב א טאַקאָנע, הויפּטזאַכלעך, ווען איך בין אונטערוועגנס, ווינציק פֿרעגן און געדולדיק וואַרטן. כ'האָב געוווסט, אז די גאַנצע מישפּאָכע טרובניאַקאָוועס זײַנען געווען ייִדישע פּויערים אין שטערנדאָרף, וועלכע האָט אמאָל געהייסן נעוול, קליין־סיידעמענוכע, קאַליניִנדאָרפֿער ראַיאָן, כערסאָנער געגנט. כ'האָב אויך געוווסט, אז עליע וועלשטיין האָט געענדיקט די ייִדישע אָפּטיילונג פֿונעם מאָסקווער „צווייטן אוניווערסיטעט", אז ער האָט זיך געדרוקט אין ייִדישע צײַטונגען און זשורנאַלן און בייס דער מילכאָמע — אין דער צײַטונג „קראַסנאַיאַ זוועזדאַ".

בייס איך כאַפּ א קוק אף לייען, זע איך, ווי ס'ריזלט נאָך איצטער אין איר א ניט־אויסגעשעפּטע מוטערלעכקײַט און ווײַבלעכקײַט. קיין איין וואָרט האָב איך ניט געהערט פֿון איר וועגן דעם, ווי איר לעבן איז געגאַנגען. נאָר אנומלטן אין אָוונט האָט זי ווי אַרויסגעשלוכצט:

— בייס כ'האָב זיך עוואַקויִרט מיטן זאַוואָד, איז מײַן מירעלע אויסגעגאַנגען בא מיר אף די הענט. כ'האָב זי געהאַט אקוראַט דאַן, ווען די פֿאַשיסטן האָבן אָנגעהויבן באָמבאַרדירן זאַפּאָראָזשיע.

נאָר דאָס, און מער וועגן דערוף קיין וואָרט ניט ביז מײַן אוועקפֿאָרן.

אָבער אז מע וואַרט, דערוואַרט מען זיך. א פּאָר טעג פֿאַרן געזעגענען זיך זע איך, ווי לייע לייגט אוועק אפֿן טיש א פּאַפּקע, איבערגעבונדן מיט סטענגעס. און זי טוט צו מיר א זאָג:

— אויב איר ווילט, קאָנט איר דאָס א קוק טאָן, איך וועל גיין מאַכן אָוונטברויט.

איך נעם אַרויס דעם ערשטן העפֿט, און אפֿן ערשטן זײַטל לייען איך:

עפשער וועט א גריסעלע
אָנשרײַבן מיר לייעלע.
אינעם בלויען שיסעלע
שווימט ארוף א טייעלע.
אינעם בלויען שיסעלע
וואָס זשע עפּעס, לייעלע,
שרײַבסטו ניט קיין גריסעלע?
עפשער ניט קיין איידעלע

מײַנע בריוו צו דיר?
האס מיך ניט, מײַן מיידעלע,
זײַ ניט באַרויגעז, טײַערע,
כ׳בין פון ווארטן מיד געווען,
כ׳האָב געכאַלעשט, לייעלע,
פון דײַן הארץ א בריוועלע,
מײַן נעשאָמע, לייענען.

און נאָך דערוף א קורץ בריוועלע: „טײַערסטע לייעלע! איך בין שטארק אומרויִק, וואָס איך האָב שוין העכער צוויי וואָכן פון דיר קיין בריוו ניט. שרײַב מיר דעם עמעס, עפשער ביסטו ניט געזונט?"
און ווײַטער — נאָך א ליד:

עס איז בא אונדז א יאָמטעוו הײַנט:
מיר האָבן אָפּגעיאָגט דעם פײַנט.
— — — — — — — — — — — — — — — —
איך בין נאָך איצט פון קנאַלן טויב,
עס וואָלט פון מיר געבליבן שטויב,
ווען איך וואָלט 'צופעליק פאר זיך
דאָס אָרט ניט בײַטן גרײַלעך־גיך.

און ווידער א בריוו מיט איין און דער זעלביקער טײַנע: „איך ווייס וועגן דיר גאָרניט, איך ריר זיך פון זינען. שרײַב מיר, צי איך בין שוין א טאטע. האָב ראכמאָנעס, שרײַב". און א ליד:

אף סטעזשקעלעך,
אין באלקעלעך,
אף בריקעלעך,
אף גאנעקלעך —
א שניעלע.
א גוטער יאָר דיר, לייעלע!

און מאָטעלען,
און מאלקעלען,
און הערשעלען,
און מוישעלען,
און סראָליקן!

און נאָך איין קורץ בריוועלע: „ליבע און טײַערע! מײַן זאָרג איז גרויס און ביטער וועגן אײַך. לייעלע, דו מיט מײַן פּיצל — איר זײַנט אלץ, מיט וואָס מײַן הארץ איז רײַך". און ווידער א ליד:

שוין געווען גערונען הייס מײַן בלוט איז
אינעם פלאם פון שלאכטן.
קאָן דען טרעפן זיך, מײַן גוטע,

אז דו זאָלסט ניט וואַרטן?
יענער טראָגט קיין נוץ דער וועלט ניט,
ווער עס לעבט אף גרייטן.
דאָס, וואָס דיר אין מיר געפעלט ניט, —
זוך ניט אין קיין צווייטן.
הייליק איז דער כויוו פון קריגער,
פונעם שלאַכט דעם האַרבן
וועל איך קומען, ווי א זיגער,
אָדער העלדיש שטאַרבן.
און דערנאָך, דערנאָך וועסט הערן:
ניט קיין סאַך געבליבן.
און אויב איך וועל אויך זיך קערן,
וועלן מיר נאָך ליבן.
און מײַן קינד און מײַן מישפּאָכע
זען איך וועל אין פּאָנעם.
אַלע פּלאַפּלער אַפּצולאָכעס,
און א טויט — די סאָנים.
דו האָסט אַלעמאָל פון ליידן
מיך געשטערעבט פאַרהיטן,
וואַרט, מײַן ווײַב, צוליב אונדז ביידן,
וואַרט צוליב דעם דריטן.

די ליד האָט עליע וועלשטיין אָנגעשריבן אין 1942. אים איז ניט באַשערט געווען צו באַקומען לייעס בריוו, ווײַל מע האָט אים אָפּט איבערגעשיקט פון איין אָרט אפן צווייטן, און אירע בריוו האָבן אים ניט געקענט דעריאָגן.

וויפל כ׳האָב געקענט, האָב איך איבערגעשריבן פון דער פּאַפּקע. לייע האָט פאַרבונדן די בענדעלעך, דערנאָך די פּאַפּקע איבערגעבונדן מיט סטענגעס, ווי עס איז געווען, און אוועקגעלייגט אין דער טומבאָטשקע, אף וועלכער דער טעלעוויזאָר שטייט. כ׳האָב געהאַט א געפיל, אז אָט וועט די טומבאָטשקע נעמען שרײַען מיט אומענטשלעכע האַרצרײַסנדיקע געשרייען.

שוין האַרט פאַר מײַן אוועקפאָרן איז צו לייען געקומען איר ברודער, מוישע טרובניאַקאָוו. א גוטער מעטאַלורג, האָט ער א סאַך יאָרן מאָנטירט מאַרטען־אויוונס, געווען אויך א מעכאַניקער פון דאָמנעס. מוישע האָט געמאַכט אף מיר אַן אײַנדרוק, ווי ער וואָלט נאָך איצטער אויך געאַרבעט אין א הייסן צעך. ער האָט זייער ווינציק גערעדט, נאָר אנומלטן, בייס לייע איז ניט געווען אין שטוב, האָט ער טרויעריק געשאָקלט מיטן קאָפּ און באַדויערט: „אזא לייע, זי איז געווען איינע אין

שטערנדאָרף, וויפל באַכערים וואָלטן געוועזן גליקלעך! און אזוי איז אוועק איר לעבן. ס׳מאכט זיך אַמאָל אין אַ ווינטערדיקן אָוונט, איך קום אַרײַן, וואָס זשע, מיינט איר, טוט זי: זיצט בא דער פאַנאַנדערגעבונדענער פּאַפּ־קעז..״

עס גייען די טעג, לייע שרײַבט אויס די אָרטיקע צײַטונג, זי לייענט מיר פֿאָר די נעמען פון וועטעראַנען, וואָס זײַנען באַלוינט פאַר לאַנגע יאָרן אַרבעט אַפן זאַוואָד „זאַפּאַראָזשסטאַל״. אין דער רעשימע איז דאָ ראַיסע גאָרעליק פונעם טעכנישן קאָנטראָל, און נאָך אַ סאַך מענטשן, מיט וועלכע לייע האָט אינײַנעם געאַרבעט. זי שטעקט נאָך אַפן זאַוואָד, זי איז זייער צופרידן מיר פֿאָרצולייענען די אַרטיקלען פון דער אָרטיקער צײַטונג, זי איז ממש גליקלעך, ווען מע רופט אָן נעמען פון אַרבעטער, וועלכע זי קען און וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייער מי.

ענדלעך, קומט דער טאָג, ווען מוישע און לייע באַגלייטן מיך צום פֿאָרט, פונדאַנען שווים איך מיטן „מעטעאָר״ קיין כערסאָן.

ווען די שיף איז אָפּגעגאַנגען פונעם ברעג, זײַנען לייע מיט מוישען נאָך לאַנג געשטאַנען און געפֿאָכעט מיט די הענט.

דער „מעטעאָר״ איז געפלויגן ביזן שליוז, דערנאָך האָב איך „זיך געשלײַזעוועט״. דאָס האָב איך ניט געפילט, די שיף איז קימאַט אומבאַוועגלעך. לעבן מיר זיצט אַ פרוי מיט אַזעלכע וואַרעמע קאַרע אויגן, אַז ווי נאָר זי טוט אַ קוק אַף מיר, ווערט מיר גרינג אַף דער נעשאָמע. אַפּאָנעם, זי דערפילט דאָס און דערציילט מיר, אַז זי איז אַ לערערין, געקומען קיין זאַפּאַראָזשיע עפּעס אײַנקויפן. אַליין וווינט זי אין דאָרף מאַלאַיאַ לעפּעטיכאַ. „וואָס איז דאָס פאַר אַ מאַלאַיאַ לעפּעטיכאַ?״. „אַ, דאָס איז זייער אַ טשיקאַווע זאַך. בײַס יעקאַטערינאַ די גרויסע איז געפֿאָרן קיין קאַטערינאָסלאַוו, איז זי גראָד דורכגעפֿאָרן אונדזער דאָרף, זײַנען אַלע הייזעריק געוואָרן פאַר שרעק, האָט מען אַ נאָמען געגעבן דעם דאָרף מאַלאַיאַ לעפּעטיכאַ״...

מײַן מיטפֿאָרערין האָט מיר געגעבן איר אַדרעס, איר פֿאַמיליע־נאָמען איז טאַטיליעווסקאַיאַ, און רופן רופט מען זי אַנאַ סטעפּאַנאָוונאַ. ס׳קאָן גרײַלעך זײַן, אַז איך זאָל צופֿאָרן אַהין, זי האָט אַזוי געלויבט דאָס דאָרף!

ערשט איצט באַווײַזן זיך נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל פאַר מײַנע אויגן לייע און מוישע, און בעקמאַן, און ליובע, און מאַניע בעקמאַן, און די אַנדערע מאַניע, וואָס איז געקומען מיטן לעקעך אַף דער אווטאָבוס־סטאַנציע מיך באַגלייטן און האָט אפילע צוליב עפּעס געהאַלטן דאָס טיכעלע בא די אויגן.

כערסאָן

געקומען קיין כערסאָן. דאַרף מען די ערשטע זאַך האָבן אַ דאַך איבערן קאָפּ. לויט ווי ס'האָט מיר געזאָגט, איז „קיִעוו" איז ניט קיין שלעכטער האָטעל. פאָר איך אַהין. דאָרט פעלן אָבער ניט קיין געסט אַכוץ מיר. די דאַמע, וואָס זיצט הינטערן באַריער, וווּנדערט זיך: „איר ווייסט דען ניט, אַז כערסאָן איז אַלט געוואָרן צוויי הונדערט יאָר?"

ס'איז טאַקע אַן אַוולע — כ'האָב אַפילו ניט אָנגעהויבן צו וויסן. איצט האָב איך זיך אָנגעשטויסן, פאַרוואָס אַזויפיל מענטשן פאַרפלייצן דעם וועסטיביול. אָבער דאָס האָט מיר ניט געשטערט צו מעלדן דער דאַמע, אַז איך האָב ניט וווּהין צו גיין. זי האָט ווידער עפּעס אַ זאָג געטאָן, דאַן האָב איך אַוועקגעלייגט פאַר איר מײַן שרײַבער־בילעט און די קאָמאַנדירונג.

אויסגעפילט די אַנקעטע, געקראָגן אַ פּראָפּוסק, גיי איך מיר אַפן דריטן שטאָק אין מײַן צימער. אַ ווױלער צימער, מיט אַ טעלעפאָן, מיט באַקוועמלעכקײַטן. דערזען דעם טעלעפאָן, קלינג איך גלײַך אָן דעם דיכטער אוראָם קאַצעוו. כ'האָב ניט באַוויזן אָפּצושוועקן דאָס פּנים, ווי מע קלאַפּט אין טיר. קאַצעוו איז שוין דאָ!

אַפן שיפבוי־זאַוואָד האָט מען אונדז באַקאַנט מיט פּאַוועל מאַטווייעוויטש, אַזוי רופט מען אים אין צעך, נאָר הייסן הייסט ער פייסעך, און ער אַרבעט אַלס קאָמפּלעקטאָוושטשיק זעקס און צוואַנציק יאָר. ער זאָגט: „איך קלאָג זיך אַף גאָרניט. עס פעלט מיר קיין זאַך ניט. מײַן פרוי אַרבעט אַף דער שוך־פאַבריק. מיר פאַרדינען סײַ אויוואַזשעניע, סײַ צום לעבן..." און נאָך אַן אַרבעטער גייט צו — אַראָן קאַוופקאַן. ער איז אַ קאָמוניסט און איז אויך פיל יאָרן אַפן זאַוואָד. יאַקאָוו פּערסידסקי אַרבעט בײַ עלעקטראָן־ווערקשטעלן. ער זעט אויס זייער גוט, שמייכלט די גאַנצע צײַט און פאַרענטפערט זיך, אַז ער האָט קיין צײַט ניט צו שמועסן מיט אונדז, וואָרעם די סמענע לאָזט אים ניט אָפּ. דער סעקרעטאַר פון פּאַרטיי־קאָמיטעט וויקטאָר מישטשענקאָ ברענגט פון זײַן צעך נאָך אַן אַרבעטער, באָריס יאַקאָבסאָנען, ער איז אַלט 45 יאָר, פורעמט אויס דעטאַלן אין גיפּס (ערשט דערנאָך ווערן געבוירן מעטאַל־דעטאַלן פאַר דער שיף). מיט אַ קורצער צײַט צוריק איז ער באַלוינט געוואָרן מיטן אָרדען „סלאַווע" פון דער דריטער מאַדרייגע. „מײַן ווײַב, — זאָגט ער, — איז דער הויפּט־בוכהאַלטער אין ראַיאָנישן בילדונגס־אָפּטייל. אויב איר האָט כיישעק, קומט צו גיין צו מיר, וועט איר זען מיט אײַערע אויגן, ווי עס

לעבט א גיפּסאָװשטשיק, װאָס מאכט קאָראבעלנע דעטאלן. צװײ זין האָב איך. דער עלטערער לערנט אין אוניװערסיטעט, דער צװײטער איז אין זעקסטן קלאס".

דער צעך — דאָס איז א גראנדיעזע בילד. איך האָב ניט אָנגעהױבן צו פאַרשטײן, װאָס יעדערער טוט. און נאָר א גרױסע שיף, װאָס איז געשטאנען אף א מין בריק, האָט װי גערעדט צו מיר: „אלץ, װאָס עס קלאַפּט, רױשט, זשומעט, די פונקען, װאָס פליען פון אונטער די עלעקטרישע שװײס־לאָמפּן, — דאָס אלץ איז פונמיינעטװעגן". די שיף איז געשטאנען פאר מײַנע אױגן נאקעט. די אײַזערנע װענט — צוגעדעקט מיט זשאװער, און דאָס האָט מיך א ביסעלע געשראָקן.

איך בין ארױס פונעם צעך און האָב זיך זײער דערפרײט מיטן הימל, מיט די בײמער, מיט די אױסגעפּוצטע מענטשן, װאָס האָבן געװימלט איבער די גאסן. איך בין אװעק צום דענקמאָל פון די סאָװעטישע שלאכט־לײַט אפן פּלאץ פונעם 13־טן מארט. פון דאָרט בין איך צוגעפאָרן מיטן טראָלײבוס צום פּראָספּעקט פון די טעקסטילשטשיקעס. דערנאָך בין איך צוגעגאנגען צו דער יאַם־שול אפן נאָמען פונעם לײטענאנט שמידט, צום אושאקאָװ־דענקמאָל, װאָס שטײט לעבן טעכניקום אף זײַן נאָמען...

כערסאָן איז געװען ראַשיק און אױסגעפּוצט, אָנגעזאפּט מיט סימכע און מיט פײַערלעכער יאָמטעװדיקײַט. עס איז געװען אָנהײב יון, שױן צײַט א טראכט צו טאָן װעגן פאָרן קײן ניקאָלײַעװ...

■ ■ ■

אינהאלט

איך גיב זיך אליין א קאָמאנדירונג 3
מאָסקווער עטיודן 13
פון זומער ביז הארבסט 18
די לאנגע נעסיע (רײַזע־נאָטיצן) 50

אין דער ערשטער העלפט פון 1982 ווען דערשײַנען אלס בײַלאגעס צו „סאָוועטיש היימלאנד״

פאָלגנדע ביכער:

יאנוואר — יעכיעל שרײַבמאן. אין יענעם זומער
פעווראל — שלוימע ראבינאָוויטש. לעגין אין אונדזער לעבן און אנדערע פארצייכענונגען
מארט — מאניע לאנדמאן. מיט יידישע שרײַבער (זיכרוינעס פון א מאשיניסטקע)
אפרעל — כאים מעלאמוד. טשערנאָוויצער פאראדאָקסן
מײַ — וולאדימיר קארפאָוו. א רײַזע קײַן ייִסראַעל
יון — הערשל פאָליאנקער. היימישע מענטשן

שירע גאָרשמאַן

איך האָב ליב ארומפאָרן

(פארצייכענונגען)

מ., „סאָוועטסקי פּיסאַטעל״, 1981, 64 זײַטן
קינסטלערישע און טעכנישע רעדאַקטור —
ס. טשערניאַק, יע. קאַפּלאַן
קאָרעקטאָר — ב. גערשמאַן

Шира Горшман

ЛЮБЛЮ ПУТЕШЕСТВОВАТЬ

(очерки)

М., «Советский писатель», 1981, 64 стр.
Под общей редакцией А. Вергелиса
Художественная и техническая редакция
С. Черняк, Е. Каплан
Корректор Б. Гершман

Сдано в набор 25.09.81. Подписано к печати 18.11.81.
Формат 70X108 1/32. Бумага типографская № 1. Печ. л. 2.
(Условн. печ. л. 2,8). Бум. л. 1. Заказ 648.
Редакция журнала «Советиш геймланд»
Москва, 101000, центр, ул. Кирова, 17.

Ордена Трудового Красного Знамени
Московская типография № 7 «Искра революции»
«Союзполиграфпрома» Государственного
Комитета СССР по делам издательств,
полиграфии и книжной торговли.
Москва 121019, пер. Аксакова, 13.

Supplement to "Sovietish Heimland" No. 12, 1981

© Журнал «Советиш геймланд», 1981.